

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
AUTORITETI I KOMUNIKIMEVE ELEKTRONIKE DHE POSTARE
-Këshilli Drejtues-

V E N D I M

Nr.1887, datë 19.04.2012

Për

“Miratimin për këshillim publik të Dokumentit: Analizë e tregut celular: tregjet me shumicë të terminimit dhe akses/origjinimit - Konsultim Publik”

Këshilli Drejtues (KD) i Autoritetit të Komunikimeve Elektronike dhe Postare (AKEP), i përbërë nga:

1. Z. Piro	Xhixho	Kryetar
2. Z. Alban	Karapici	Anëtar
3. Znj. Alketa	Mukavelati	Anëtar
4. Z. Benon	Paloka	Anëtar
5. Znj. Zamira	Nurçe	Anëtar

dhe sekretare Znj.Marsida Drushku, në mbledhjen e datës 19.04.2012, sipas procedurës së përcaktuar në ligjin nr. 9918 datë 19.05.2008 “Për Komunikimet Elektronike në Republikën e Shqipërisë”, ligjin nr. 8480, datë 27. 05.1999 “Për funksionimin e organeve kolegjiale të administratës shtetërore dhe enteve publike” dhe Rregullores së Brendshme të AKEP-it, shqyrtoi çështjen me objekt:

“Miratimin për këshillim publik të Dokumentit: Analizë e tregut celular: tregjet me shumicë të terminimit dhe akses/origjinimit - Konsultim Publik”

Dokumentacioni i Grupit të Punës përbëhet nga:

- Projekt vendimi
- Relacioni Shoqërues i projekt vendimit
- Dokumenti: *Analizë e tregut celular: tregjet me shumicë të terminimit dhe akses/origjinimit - Konsultim Publik*

BAZA LIGJORE:

1. Nenet 31 e në vijim i Kreut VI të ligjit nr. 9918, datë 19. 05. 2008 “Për Komunikimet Elektronike në Republikën e Shqipërisë” (**ligji nr. 9918**);
2. Ligji nr. 8485, datë 12.05.1999 “Kodi i Procedurave Administrative” (**ligji nr. 8485**), i ndryshuar;
3. Pika 1, germa (e) dhe pika 17 e nenit 21 të “Rregullores së Brendëshme të AKEP (ish ERT)” (**Rregullorja e Brendshme**), miratuar me Vendim të Këshillit Drejtues (**VKD**) të ERT-së, Nr. 170, datë 24. 04. 2004, e ndryshuar dhe në fuqi sipas pikës 3 të nenit 138 të ligjit nr. 9918;
4. Rregullores për Analizën e Tregut, miratuar me VKD nr.747, date 17.07.2009;
5. Udhëzues për Procedurat e Keshillimit me Publikun miratuar me VKD nr.1183, datë 10.03.2010.

K Ë SHILLI DREJTUES:

Nga shqyrtimi i materialit shkresor, diskutimeve në mbledhje mbi çështjen, si dhe duke iu referuar bazës ligjore të sipërcituar :

V Ë R E N:

1. Dokumentacioni i paraqitur nga Grupi i Punës i ngritur me Urdhërin nr.797, datë 23.01.2012 përbëhet nga:
 - a. Projektvendimi i KD i formatuar dhe arsyetuar sipas përcaktimeve të parashikuara në nenin 106 e në vijim të ligjit nr. 8485;
 - b. *Analizë e tregut celular: tregjet me shumicë të terminimit dhe akses/origjinimit - Konsultim Publik*, i cili përmban analizën e tregut për FNT për tregjet nr.16 dhe 17 të Rregullores së Analizës së Tregut si edhe detyrimet e propozuara për FNT në këto tregje të analizuar;
 - c. Relacioni shpjegues për Projektvendimin e KD dhe dokumentin e Analizës së tregut;
2. Dokumenti: “*Analizë e tregut celular: tregjet me shumicë të terminimit dhe akses/origjinimit - Konsultim Publik*”, është një dokument rregullator shumë i rëndësishëm dhe masat rregulluese që do të merren në vartësi të gjetjeve për FNT pas procesit të konsultimit publik, kanë një ndikim të rëndësishëm në tregun e komunikimeve elektronike në Shqipëri.

P Ë R K Ë T O A R S Y E:

Duke marrë në konsideratë rëndësine e miratimit të dokumentit të cituar me lart, bazuar në pikën 1 të nenin 114, dhe pikën 1 të nenit 115 të ligjit nr. 9918, si dhe pika 17, neni 21 të Rregullores së Brendëshme të AKEP, e ndryshuar,

V E N D O S:

1. Të miratojë nxjerrjen për këshillim publik të dokumentit “*Analizë e tregut celular: tregjet me shumicë të terminimit dhe akses/origjinimit - Konsultim Publik*” (bashkangjitur).
2. Proçedura e këshillimit publik për dokumentin e analizës së tregut si dhe detyrimeve të propozuara për FNT, të cilat janë pjesë e dokumentit të analizës, të kryhet, nga data 20.04.2012 deri më 20.06.2012.
3. Ky vendim dhe dokumenti “*Analizë e tregut celular: tregjet me shumicë të terminimit dhe akses/origjinimit - Konsultim Publik*” të publikohen në faqen e internetit www.akep.al.

Ky vendim hyn në fuqi në datën e miratimit të tij.

K R Y E T A R I

Piro XHIXHO

ANËTARET E KËSHILLIT DREJTUES:

1. Alban KARAPICI
2. Alketa MUKAVELATI
3. Benon PALOKA
4. Zamira NURCE

AUTORITETI I KOMUNIKIMEVE ELEKTRONIKE DHE POSTARE

**ANALIZE
E
TREGUT
TE TELEFONISE SE LEVIZSHME**

1. Tregjet me shumice te terminimit te thirrjeve ne rrjete publike telefonike individuale te levizshme
2. Tregu me shumice i aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet telefonike publike te levizshme

Dokument per Konsultim Publik

_____ **2012**

(MIRATUAR ME VKD NR. ___ DATE ___ 2012)

*(dokumenti është publikuar në www.akep.al në seksionin
Konsultime/Konsultime ne proces)*

AUTORITETI I KOMUNIKIMEVE ELEKTRONIKE DHE POSTARE

ANALIZE

E

TREGUT

TE TELEFONISE SE LEVIZSHME

1. Tregjet me shumice te terminimit te thirrjeve ne rrjete publike telefonike individuale te levizshme
2. Tregu me shumice i aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet telefonike publike te levizshme

Dokument per Konsultim Publik

_____ 2012

(MIRATUAR ME VKD NR. ___ DATE ___ 2012)

INDEKSI I PERMBAJTJES

I. PERMBLEDHJE	4
II. HYRJE	10
II.1. PANORAME E SEKTORIT TE TELEFONISE CELULARE	10
II.2 KUADRI LIGJOR DHE RREGULLATOR PER PERCAKTIMIN E SIPERMARRESVE ME FNT	15
<i>I. Objektivat e Ligjit dhe kuadri rregullator.....</i>	<i>15</i>
<i>II. Procesi i Konsultimit.....</i>	<i>16</i>
<i>III. Bashkepunimi me Autoritetin e Konkurences.....</i>	<i>16</i>
<i>V. Perkufizimi i tregut perkates.....</i>	<i>18</i>
<i>VI. Fuqia e Ndjeshme ne Treg dhe masat rregulluese</i>	<i>20</i>
III. TERMINIMI I THIRRJEVE NE RRJETET CELULARE.....	22
III.1 PERKUFIZIMI I TREGUT TE TERMINIMIT TE THIRRJEVE NE CELULARE	23
<i>I. Dimensioni i produkteve/sherbimeve te tregut perkates te terminimit.....</i>	<i>24</i>
<i>II. Dimensioni gjeografik i tregut.....</i>	<i>28</i>
<i>III. Zhvillime pas Analize 2010 dhe zhvillime te prishme ne vitet ne vijim</i>	<i>28</i>
<i>I. Pjeset e tregut</i>	<i>30</i>
<i>II. Konkurrenca e mundshme ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare.....</i>	<i>31</i>
<i>III. Fuqia kundervepruese e blesesve te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare</i>	<i>31</i>
<i>IV. Ecuria e tarifave te terminimit ne rrjetet celulare.....</i>	<i>33</i>
<i>V. Pervoja rregullatore ne vendet e BE-se.....</i>	<i>36</i>
<i>VI. Perfundim mbi FNT.....</i>	<i>36</i>
III.3 MASAT RREGULLUESE PER TERMINIMIN E THIRRJEVE ZANORE NE RRJETET CELULARE	38
<i>I. Problemet e FNT per terminimin e thirrjeve dhe masat rregulluese</i>	<i>38</i>
<i>II. Detyrimet aktuale te AMC, Vodafone Albania dhe EM per FNT</i>	<i>41</i>
<i>III. Detyrimet per terminimin e thirrjeve hyrese nderkombetare</i>	<i>42</i>
<i>IV. Detyrimet e propozuara per FNT.....</i>	<i>44</i>
IV. TREGU ME SHUMICE I AKSESIT DHE ORIGJINIMIT TE THIRRJEVE NE RRJETET CELULARE.....	52
IV.1 PERMBLEDHJE E PERFUNDIMEVE TE ANALIZE 2010 PER AKSES/ORIGJINIMIN E THIRRJEVE DHE PERDITESIM I TYRE	52
IV.2 TREGU ME PAKICE I SHERBIMEVE CELULARE	58
<i>I. Pjeset e Tregut</i>	<i>60</i>
<i>II. Konkurrenca e mundshme ne tregun me pakice</i>	<i>63</i>
<i>III. Tarifat e sherbimeve celulare</i>	<i>64</i>
<i>IV. Ecuria dhe niveli i normes se fitimit</i>	<i>68</i>
<i>V. Perdorimi i sherbimeve nga perdoruesit</i>	<i>69</i>
<i>VI. Kostot dhe pengesat per te nderruar operatoret: portabiliteti i numrit</i>	<i>70</i>
<i>VII. Sherbime te reja: 3G</i>	<i>71</i>
<i>VIII. Perfundim per tregun me pakice te sherbimeve celulare.....</i>	<i>72</i>
IV.3 APLIKIMI I TESTIT TE TRE KRITEREVE PER AKSES/ORIGJINIMIN.....	73
IV.4 PERFUNDIM MBI TREGUN ME SHUMICE TE AKSESIT DHE ORIGJINIMIT TE THIRRJEVE NE RRJETET CELULARE.....	76
ANEKS 1. LISTA E PYETJEVE PER KONSULTIM PUBLIK	78

INDEKSI I TABELAVE DHE FIGURAVE

FIGURA II.1. ECURIA E NUMRIT TË PAJTIMARWVE CELULARË 2000-2011.....	12
FIGURA II.2 ECURIA E PENETRIMIT TË TELEFONISË CELULARE DHE FIKSE 2003-2011/1	13
FIGURA II.3: TË ARDHURAT DHE PJESET E TREGUT TE OPERATOREVE CELULARE (2011)	13
FIGURA III. 1: ECURIA E TARIFAVE TE TERMINIMIT NE RRJETET CELULARE 2010-AKTUALISHT	33
TABELA III. 1: REDUKTIMI I PËRSHKALLËZUAR I TARIFAVE TË TERMINIMIT BU-LRAIC (LEK/MINUTE)	34
FIGURA III. 2: KRAHASIM I TARIFAVE TE TERMINIMIT NE RRJETET CELULARE NE SHQIPERI ME MESTAREN E BE DHE VENDET E RAJONIT (NENTOR 2011)	35
TABELA III.2: REDUKTIMI I PËRSHKALLËZUAR I TARIFAVE TË TERMINIMIT NË RRJETET CELULARE PËR ORIENTIM NË KOSTO SIPAS BU-LRAIC (LEKË/MINUTE)	49
FIGURA IV.1. ECURIA E NUMRIT TE PERDORUESVE TË TELEFONISË CELULARE DHE FIKSE 2000-2011	58
FIGURA IV.2: TË ARDHURAT E OPERATOREVE CELULARE 2003-2011	59
FIGURA IV.3: PJESET E TREGUT TE OPERATOREVE CELULARE (2011)	61
TABELA IV.1. PJESET E TREGUT TE OPERATOREVE CELULARE 2009-2011.....	62
TABELA IV.2. VLERAT E INDEKSIT HHI (2006-2011)	63
TABELA IV.3: MBULIMI ME RRJET TE OPERATOREVE CELULARE 2011.....	64
FIGURA IV.5: CMIMI MESATAR PER MINUTE I THIRRJEVE CELULARE (EURO PER MINUTE PA TVSH)	67
FIGURA IV.6: E ARDHURA MESATARE PER PERDORUES CELULAR (EURO/VIT PA TVSH).....	68

I. PERMBLEDHJE

Ligji nr.9918, date 19.05.2008 "Per Komunikimet Elektronike ne Republiken e Shqiperise" (ne vijim Ligji 9918), ne nenin 1 te tij, percakton se qellimi i ligjit eshte qe nepermjet parimit te asnjanesise teknologjike te promovojë konkurrencë dhe infrastrukturë efçente në komunikimet elektronike dhe të garantojë shërbimet e duhura dhe të përshtatshme në territorin e Republikës së Shqipërisë.

Ligji Nr.9918 parashikon ne Nenin 35 te tij detyrimin per zhviillimin e procedures se keshillimit me palet e interesit per analizen e tregut duke percaktuar edhe kohezgjatjen minimale te periudhes se konsultimit publik prej 60 ditesh. Njekohesisht neni 36 percakton se AKEP vendos, ndryshon mban ose heq detyrime per FNT pas keshillimit me palet e interesuara.

Ky dokument permban analizen e tregjeve nr.16 dhe nr.17 te Rregullores se Analizes se Tregut (ne vijim referuar si Rregullore):

- 1) Tregun me shumice te terminimit te thirrjeve ne rrjetet individuale te levizshme;
- 2) Tregun me shumice te aksesit dhe origjinimin e thirrjeve ne rrjetet telefonike publike te levizshme

Ne baze te percaktimeve te Ligjit 9918 dhe praktikes se AKEP me analizat e tregjeve, periudha e konsultimit publik do te jete 60 dite nga dita e publikimit zyrtar te ketij dokumenti ne faqen e internetit te AKEP, dhe procesi i konsultimit do te kryhet per statusin e FNT dhe per detyrimet e propozuar per FNT. AKEP mirepret komentet e paleve te interesuara brenda afatit te konsultimit publik, per perfundimet ne lidhje me FNT dhe detyrimet e propozuara nga AKEP per FNT ne kete dokument konsultimi publik. Komentet e paleve te interesuara do te publikohen nga AKEP, se bashku me dokumentin final te analizes se tregut dhe vendimet per FNT. Ne cdo seksion ka pyetje per komente nga palet e intersuara, te cilat jane permbledhur edhe ne Aneks 1 por palet e interesuara mund te japin komente per cdo pjese te ketij dokumenti.

Kjo analize e tregjeve celulare zhvillohet ne ciklin e katert te saj dhe eshte ne vijim te analizes se vitit 2010, proces i cili perfundoi me publikimin e Analizes se Tregut te Telefonise se Levizshme, ne muajin Mars 2010, dhe Vendimet e Keshillit Drejtues te AKEP, VKD nr.1210, 1211, dhe nr.1212, date 31.03.2010, per shpalljen me FNT te operatoreve AMC; Vodafone Albania dhe Eagle Mobile ne tregjet perkates te meposhtem:

- AMC:
 - o terminimi i thirrjeve në rrjetin AMC
 - o akses/origjinimi i thirrjeve në rrjete celulare

- Vodafone Albania:
 - o terminimi i thirrjeve në rrjetin Vodafone Albania
 - o akses/origjinimi i thirrjeve në rrjete celulare

- Eagle Mobile:
 - o terminimi i thirrjeve në rrjetin Eagle Mobile.

Ne perfundim te procesit te kesaj analize te nisur, AKEP bazuar ne perfundimet e dokumentit final te analizes se tregut (pas konsultimit publik), do te marr vendime per percaktimin e sipermarrevse me FNT dhe detyrimet e tyre per FNT dhe/ose heqjen e FNT dhe detyrimeve per ato tregje ku nuk ka me FNT.

Ne baze te parashikimeve ligjore dhe te Rregullores, analiza e nxjerre per konsultim publik permban:

- perkufizimin e tregjeve perkatese;
- shqyrtimin e secilit treg perkates per te analizuar konkurrencen ne keto tregje dhe nese ka operatore me fuqi te ndjeshme ne treg, duke perdorur kriteret e percaktuara ne nenin 33 te Ligjit si dhe udhezimin e KE;
- analizimin e problemeve ne tregjet ne te cilat nuk ka konkurrence efektive apo ku ka operatore me fuqi te ndjeshme ne treg;
- detyrimet e propozuara per operatoret me fuqi te ndjeshme ne treg ose heqjen e detyrimeve nese nuk bejne pjese tek operatoret me FNT;

Perfundime te analizes se terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare:

Megjithë ndryshimet e ndodhura ne treg ne periudhen 2010-2012, kushtet e tregut qe ndikojne ne perkufizimin e tregut perkates te terminimit te thirrjeve ne nje rrjet celular nuk kane ndryshuar dhe nuk pritet te ndryshojne te pakten ne nje periudhe afatmesme per te justifikuar nje perkufizim te tregut perkates te terminimit te thirrjeve te ndryshem nga perkufizimi i bere ne Analizat e meparshme te AKEP dhe nga rekomandimet e KE, qe terminimi i thirrjeve zanore ne rrjet celular perben treg me shumice te vecante per secilin rrjet celular aktiv ne treg.

Bazuar ne percaktimin e mesiperm per secilin nga rrjetet celulare, arrihet ne perfundimin se tregjet perkatese te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare jane:

- Tregu i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin celular AMC, sherbim i ofruar nga sipermarresi AMC sh.a;
- Tregu i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin celular Vodafone Albania, sherbim i ofruar nga sipermarresi Vodafone Albania sh.a;
- Tregu i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin celular Eagle Mobile, sherbim i ofruar nga sipermarresi Eagle Mobile sh.a;
- Tregu i terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular Plus Communication, sherbim i ofruar nga sipermarresi Plus Communication sh.a;

AKEP ka marre ne konsiderate ndryshimet e ndodhura pas vitit 2010 qe kane ndikim ne perkufizimin e tregut te terminimit te thirrjeve ne rrjet celular si implementimi i portabilitetit te numrit celular, fillimi i ofrimit te sherbimeve ne treg nga Plus Communication ne Nentor 2010,

dhe ofrimi i shërbimeve celulare me standartin dhe rrjetet 3G nga Vodafone Albania dhe AMC. AKEP nuk pret që në të ardhmen afat-mesme të ndoshin ndryshime të cilat mund të behen shkak për një perkufizim të ri të tregut të terminimit të thirrjeve në rrjetet e telefonise celulare, i ndryshem nga percaktimet e bera në këto analize tregu.

Në analizen e faktoreve të marra në konsideratë për fuqinë e ndjeshme në tregjet perkates, rezultojnë se:

- Secili prej operatoreve AMC, Vodafone Albania, Eagle Mobile dhe Plus Communication zoteron 100 për qind të tregut të terminimit të thirrjeve në rrjetet e tyre;
- Operatorët celulare nuk përballen me kercenimin e hyrjes në tregjet e tyre të terminimit të operatoreve të tjera, që do të ishin të afte të kryenin edhe terminimin e thirrjeve në këto rrjete;
- Operatorët celulare ndeshen me fuqi të ulët kundërvepruese nga operatorët e telefonise fikse (Albtelecom dhe operatorët alternative);
- Në mungesë të nderhyrjes rregullatore, çdo operator celular do të jetë në gjendje t'ju impononte operatoreve vendas tarifa të larta për terminimin e thirrjeve në rrjetin celular që zoteron.
- Kriteret e marra në shqyrtim nuk kanë ndryshuar dhe nuk pritet të ndryshojnë të pakten në një periudhë afatmesme, në mënyrë që të eliminohen aftësinë ndikuese të operatoreve në tregjet perkatese të terminimit të thirrjeve.

Duke marrë në konsideratë faktorët (argumentat) e mësipërm, AKEP gjykon se operatorët Vodafone Albania, AMC, Eagle Mobile dhe Plus Communication, përmbushin kriteret për fuqi të ndjeshme në tregjet perkatese të terminimit të thirrjeve zanore në rrjetet e tyre celulare:

- Operatori AMC përmbush kriteret e sipërmarrjes me FNT në tregun e terminimit të thirrjeve në rrjetin celular AMC.
- Operatori Vodafone Albania përmbush kriteret e sipërmarrjes me FNT në tregun e terminimit të thirrjeve në rrjetin celular Vodafone Albania.
- Operatori Eagle Mobile përmbush kriteret e sipërmarrjes me FNT në tregun e terminimit të thirrjeve në rrjetin celular Eagle Mobile.
- Operatori Plus Communication përmbush kriteret e sipërmarrjes me FNT në tregun e terminimit të thirrjeve në rrjetin celular Plus Communication.

Bazuar në gjetjet e analizës rezultojnë që të katër operatorët AMC, Vodafone Albania, Eagle Mobile dhe Plus Communication janë propozuar si operatorë që kanë fuqi të ndjeshme në tregun e terminimit të thirrjeve zanore në rrjetet e tyre.

Në referencë me percaktimet ligjit 9918 dhe analizen dhe vendimet e mëparshme për FNT, propozohet që AMC, Vodafone Albania dhe Eagle Mobile, të vazhdojnë në implementimin e masave rregullatore që aktualisht mbajnë, detyrime të cilat identifikohen të domosdoshme me

qellim shmangien e problemeve te tilla si mungese transparence, diskriminim ne tarifa dhe cilesi, mosdhenie aksesit apo vonesa ne dhenien e aksesit per terminim, sigurimi i kushteve te barabarta te konkurrences midis aktoreve ne treg.

Ne menyre te permblledhur detyrimet propozuara per AMC, Vodafone Albania dhe Eagle Mobile jane:

- Detyrimi i Mosdiskriminimit (neni 39)
- Detyrimi i transparencës (Neni 40)
- Detyrimi për akses dhe interkoneksion dhe përdorimi i përbashkët i faciliteteve të rrjetit (Neni 42)
- Detyrimi për kontroll të tarifave dhe sistemin e mbajtjes së llogarive (Neni 45)

Ne lidhje me detyrimin per kontrollin e tarifave, propozohet zbatimi i fazave te percaktuara ne VKD 1506, 1507 dhe 1508 date 10.02.2011, sipas metodologjise të rregullimit për orientimin në kosto të tarifave të terminimit në rrjetet publike telefonike të lëvizshëm.

Operatori Plus Communication shpallet per here te pare si operator me FNT ne tregun e terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin e tij, AKEP gjykon se eshte e arsyeshme te kete te njejtat detyrime kryesore si dhe AMC, Vodafone Albania dhe Eagle Mobile. Nje sere detyrimesh lidhen me publikimin e RIO dhe meqenese formati kesaj RIO eshte i gatshem, dhe RIO-t e AMC, Vodafone dhe Eagle Mobile jane te njejta, publikimi i RIO nga Plus nuk perben nje barre te rende.

Tarifa e terminimit në rrjetin Plus Communication, është përcaktuar me Vendimet e KD të AKEP nr. 1351, datë 04.08.2010, dhe Vendimet 1663-1666 date 28.07.2011, në kuadër të zgjidhjes së mosmarrëveshjes midis këtij operatori dhe kater operatorëve me FNT, për lidhjen e marrëveshjes së interkoneksionit. Vendimet 1663-1666 date 28.07.2011, në kuadër të zgjidhjes së mosmarrëveshjes midis këtij operatori dhe kater operatorëve me FNT, për lidhjen e marrëveshjes së interkoneksionit, lane ne fuqi tarifen 18.9 lek/minute dhe krahas aplikimit te reduktimit te tarifave te terminimit te tre operatoreve te tjere asimetria aktuale eshte ne nivele shume te larta, rreth 150 % ndaj rrjeteve AMC dhe VF dhe rreth 113 % ndaj rrjetit EM.

AKEP gjykon qe niveli i asimetrise se tarifes se Plus duhet te reduktohet duke filluar nga Shtator 2012, qe perkon me fazen e trete te reduktimit te tarifave te tre operatoreve te tjere celulare, dhe per fazat e mevonshme te vazhdoje reduktimi i asimetrise per te arritur ne konvergjencen ne afatin e parashikuar me 1.09.2015. Ne seksionin perkates jane dhene niveli i tarifave te terminimit per Plus Communication ne secilen prej fazave (Shtator 2012-Shtator 2015) te propozuara ne kete analize per tu marre me vendim ne perfundim te ketij procesi..

Vazhdimi i reduktimeve te tarifave të interkoneksionit në nivelet e propozuara ne kete dokument, pritet të kenë efekt pozitiv në tregjet me pakicë të shërbimeve celulare dhe të telefonisë fikse. Efekti i reduktimit të tarifave të terminimit në rrjetet celulare do të ndikojë në rritjen e konkurrencës në tregun celular me pakice. AKEP, sic ka cituar ne Shkurt 2011 per orientimin ne kosto BULRAIC me reduktimin e pershkallezuar, parashikon që ndikimi i reduktimit të tarifave të terminimit në rrjetet celulare në konkurrencën në tregun me pakicë celular, të jetë më i madh

se thjesht reduktimi i tarifave të thirrjeve jashtë rrjetit në masë të njejte me reduktimin absolut të tarifave të terminimit.

Perfundime nga analiza e tregut me shumice i aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare

Tregu me shumice i aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet te levizshme, eshte pjese e listes se tregjeve te Rekomandimit 2003 te KE-se, por nderkohe eshte hequr nga lista e tregjeve e Rekomandimit te viti 2007 te KE. Megjithese bazuar ne rregulloren e Analizes se tregut, nuk eshte nevojshme qe te kryhet nje analize e testit te tre kriterëve nese ky treg eshte treg perkates i justifikueshem per nderhyrje ex-ante, kur tregu eshte pjese e listes se Rekomandimit 2003 te KE, AKEP bazuar ne zhvillimet e tregut ne keto dy vite ka gjykuar si te nevojshme kryerjen e testit te tre kriterëve.

Para analizes se testit te tre kriterëve, AKEP ka bere nje rishikim te perfundimeve te Analize 2010 per kete treg si dhe vleresim te zhvillimeve te tregut me pakice celular, pasi tregu i akses/origjinimit edhe gjate analizes se bere ne vitin 2010, u trajtua si nje treg i lidhur ngushtesisht me tregun e pakices. AKEP i ka kushtuar nje seksion te vecante analizes se zhvillimeve ne tregun celular me pakice duke konkluduar se ky treg ka shenuar zhvillime pozitive ne dy vitet e fundit dhe konkurrenca midis operatoreve eshte rritur ndjeshem dhe pritet te rritet akoma me shume ne te ardhmen. Nje perfundim i tille eshte bazuar ne tregues te tille si:

- Renia e pjeseve te tregut te AMC dhe Vodafone Albania dhe rritja e pjeseve te tregut per hyresit me te rinj ne treg Eagle Mobile dhe Plus Communication;
- Reduktimi i tarifave celulare te perdoruesve ku tregues te tille si shpenzimet per shportat OECD kane shenuar reduktime te ndjeshme, e ardhura mestare per minute eshte nder me te uletat ne rajon dhe dy here me ulet se mesatarja e BE si dhe ARPU eshte me e ulet se mesatarja e BE-se, ne me shume se 3 here dhe me e vogel se niveli me i ulet i ARPU ne vendet e BE;
- Pritshmeria per nje konkurrenca akoma me te madhe nga reduktimi dhe orientimi ne kostot BULRAIC i tarifave te terminimit ne rrjetet celulare si dhe reduktimet e metejshme ne tarifat e terminimit te SMS-ve;
- Reduktimi i te ardhurave, fitimeve dhe nomrave te fitimit te AMC dhe Vodafone Albania;
- Rritja e ndjeshme e perdorimit mesatar te thirrjeve telefonike ne periudhen 2010-2011 krahasuar me periudhat e meparshme;
- Rritja e perfitimeve te perdoruesve nga implementimi i portabilitetit te numrit celular dhe fillimi i ofrimit te sherbimeve 3G nga dy operatore

Direktivat dhe rekomandimet e KE per tregjet perkates, e bejne te qarte se qe nje treg te jete i justifikueshem per nderhyrje ex-ante, duhet te realizohen te tre kushtet. Nese edhe njeri prej tyre nuk realizohet atehere tregu nuk mund te konsiderohet si treg i justifikueshem per nderhyrje ex-ante. Ne rekomandimin e vitit 2007 Komisioni ka shpjeguar edhe arsyet kryesore per heqjen e

tregut te akses origjnimit te thirrjeve celulare nga lista e tregjeve perkates, arsyetime te cilat jane perdorur edhe nga AKEP si pike reference per aplikimin e ketij testi ne kushtet e tregut ne Shqiperi.

1.Prezenca e barrierave te larta dhe jo-kalimtare te hyrjes:

Faktoret e marre ne konsiderate per kete kriter rezultojne jo determinues pasi ka argumenta pro dhe kunder. Megjithate AKEP gjykon se argumentat pro prezences se pengesave jane me te forte dhe per kete arsye gjykon se Kriteri 1 i testit permbushet.

2. Nje strukture tregu e cila nuk ka tendence per te shkuar ne drejtimin te nje konkurrence efektive brenda afatit kohor perkates:

AKEP ka kryer edhe nje analize te zhvillimeve kreysore ne tregun me pakice celular dhe nivelin e konkurrences ne kete treg duke konkluduar se konkurrenca ne nivelin me pakice celulare eshte intensifikuar ndjeshem ne dy vitet e fundit si dhe pritshmerite jane qe kjo konkurrence te rritet akoma dhe me shume ne te ardhmen. Nga analiza e tregut me pakice rezultoi gjithashtu se pjeset e tregut te dy operatoreve AMC dhe Vodafone kane filluar te kene ndryshime te ndjeshme me njeri tjetrin, ne te kundert te pjeseve te tregut te ngjashme ne vitet e meparshme. AKEP gjykon se Kriteri 2 i testit nuk permbushet

3.Pamjaftueshmeria e ligjit te konkurrences per te adresuar ne menyre te pershtatshme deshtimin e tregut te marre ne shqyrtim:

Situata ne Shqiperi ku ne treg tashme jane kater operatore dhe pjeset e tregut te dy operatoreve te medhenj jane reduktuar dhe nuk jane me te ngjashme, mundesite per sjellje te koordinuar te dy operatoreve jane reduktuar ndjeshem dhe sidomos mundesite e sjelljes se koordinuar nga kater operatore jane shume here me te vogla. Sikurse citohet dhe nga KE ky problem mund te zgjidhet nepermjet ligjit te konkurrences.AKEP gjykon se Kriteri 3 i testit nuk permbushet

Meqenese nga tre kriteret plotesohet vetem njeri prej tyre dhe dy te tjeret nuk plotesohen, ne perputhje me rregulloren e analizes se tregut dhe rekomandimet e KE, AKEP ka arritur ne perfundimin se tregu me shumice i aksesit dhe origjnimit te thirrjeve ne rretet celulare nuk ploteson testin e tre kriterave dhe nuk konsiderohet si treg i justifikueshem per nderhyrje ex-ante. Ne baze te nenit 34, pika 3 te ligjit 9918, AKEP, propozon se heqja e detyrimeve aktuale per FNT te AMC dhe Vodafone Albania te percaktuara me VKD nr.1210 dhe nr.1211, date 30.03.2011,te behet efektiv 6 muaj pas marrjes se vendimit nga AKEP per FNT ne tregjet celulare, sipas dokumentit te anlizes finale qe do te publikohet pas konsultimit publik.

Nese,pas kesaj periodhe te heqjes se detyrimeve ne treg do te shfaqet ndonje kerkese per ofrim te sherbimeve te cdo lloj forme te MVNO-s, ne mungese te arritjes se marreveshjeve me operatoret celulare ne treg mbi baza komerciale per ofrimin e sherbimeve te kerkuara, atehere AKEP nderhyn duke e zgjidhur si nje mosmarreveshje me kompetencat qe ligji 9918 (neni 120) percakton.

AKEP ne vijim te propozimit te heqjes se detyrimeve te AMC dhe Vodafone per origjiminin e thirrjeve, mirepret komente nga palet e interesuara per mundesite e aplikimit te nenit 51 per te kater operatoret celulare per dhenie aksesit per operatoret e kartave me parapagim dhe thirrjet drejt 0800, me tarifa origjini sipas vlerave te skedarit kohor te percaktuar ne Shkurt 2011 per orientimin ne kostot BULRAIC.

II. HYRJE

II.1. Panorame e sektorit te telefonise celulare

Ne sektorin e telefonise celulare jane leshuar kater autorizime individuale (me pare licensa):

- AMC sh.a,
- Vodafone Albania, sh.a
- Eagle Mobile, sh.a
- Plus Communication sh.a

Operatori AMC eshte licensuar si operator publik kombetar i telefonise celulare ne vitin 1996 dhe ka funksionuar si kompani shtetore deri ne Shtator te vitit 2000, kur u krye privatizimi i 85 per qind te aksioneve¹, pjese e cila u ble nga Cosmote Group², operatori celular ne Greqi, e cila eshte vete pjese e grupit OTE, operatorit te telefonise fikse ne Greqi. Ministria e Ekonomise Tregtise dhe Energjetikes zoteroi rreth 12.6% te aksioneve te AMC Sh.a, deri ne vitin 2008, kur u krye dhe shitja e kesaj pjese Cosmote Group. Afersisht 2.4% te aksioneve zoteroreshin nga aksionere te vegjel (punonjes te AMC ne kohen e privatizimit) te cilat me pas jane blere nga Cosmote Group.

Operatori Vodafone Albania eshte licensuar si operatori i dyte kombetar i sherbimit celular GSM ne Shqiperi me 9 Qershor 2001. Vodafone International Holding zoteron 51 per qind te kapitalit te Vodafone Albania, ndersa Vodafone Panafon International Holdings zoteron 49 per qind te aksioneve. (Kjo e fundit zoterohet ne menyre direkte dhe indirekte ne 99,4 per qind nga Vodafone Group). Ne 3 Gusht 2001 Vodafone Albania filloi ofrimin e sherbimeve te saj GSM ne Shqipëri.

Operatori "Eagle Mobile" eshte licensuar si operatori i trete kombetar i sherbimit celular GSM ne Shqiperi me 1 Mars 2004. Licensa i eshte dhene Albtelecom si pjese e paketes se privatizimit te kesaj kompanie, proces i cili perfundoi ne vitin 2007. Operatori Eagle Mobile filloi ofrimin e sherbimeve celulare ne Mars 2008.

Operatori Plus Communication (me pare Mobile 4 Al) eshte operatori i katert celular GSM, te cilit i akordua autorizimi individual nga AKEP me date 26.06.2009. Autorizimi individual iu dha konsorciumit te perfaqesuar nga Poste Telekomunikacioni i Kosoves (PTK) ne baze te Ligjit nr.10118, date 23.04.2009 "Për dhënien e së drejtës së përdorimit, për 15 vjet, në brezin e

¹ Kontrata e shitjes se aksioneve te AMC, eshte ratifikuar ne Kuvendin e Republikes se Shqiperise me Ligjin nr. 8660, date 18.09.2000.

² Cosmoholding Albania zoteron 85% te AMC sh.a. Cosmote Mobile Telecommunications S.A. zoteron 97% te Cosmoholding Albania. 3% e kesaj te fundit zoterohet nga Telenor International A.S.

frekuencave E-GSM dhe GSM 1800, bashkimit të ofertuesve, përfaqesuar nga Postë Telekomunikacioni i Kosovës Sh.a., sipas procedurës “Tender i hapur ndërkombëtar”, e datës 20.02.2009”. Plus Communication filloi ofrimin e shërbimeve të telefonisë së lëvizshme në fund të muajit Nentor 2010.

Te këta operatorë ofrojnë shërbime në gjeneratën e dytë (2 dhe 2.5G) të standartit GSM në frekuencat 900/1800 MHz, ndërsa Vodafone Albania dhe AMC ofrojnë gjithashtu shërbime bazuar në UMTS apo gjeneratën e tretë 3G, pasi janë pajisur me autorizime individuale për frekuencat 1900-2100 MHz në vitet 2010-2011.

Në fund të vitit 2011, numri i pajtimtarëve të telefonisë së lëvizshme arriti në afërsisht 5.2 milion, e cila përbën një normë penetrimi (numri i përdoruesve për 100 banorë) prej 185%³, një shifer e cila është shumë më e lartë se niveli prej 140% në vitin 2010⁴ apo niveli mesatar në vendet e BE prej 124% në 2010. Sic është shpjeguar në shënim numri i pajtimtarëve celularë i referohet numrit të kartave SIM aktive, dhe politikat e operatorëve janë që një kartë SIM mund të jetë aktive për një vit nga momenti kryerjes së thirrjes së parë, dhe nëse koha e bisedës përfondon para aftit 1 vjeçar pajtimtari mund të marrë thirrje hyrëse për 6 muaj. Ndërkohë nëse do të referoheshim numrit të pajtimtarëve që kanë kryer komunikim në tre muajt e fundit (aktivë), numri i pajtimtarëve celularë në fund të vitit 2011 do të ishte 3,108,087 (norma e penetrimit 110%) krahasuar me 3,157,404 në fund të 2010. AKEP gjykon se ndryshimi në vlerat e cituara më sipër ndodh për shkak se në shifrën numrit të kartave SIM referuar më sipër ka një numër të konsiderueshëm pajtimtarësh me përdorim sezonal, si p.sh emigrantë apo vizitorët në Shqipëri, si edhe një numër pajtimtarësh që mund të mos e përdorin më një kartë SIM, megjithëse ajo rezulton aktive. Megjithatë në referencat tjera në këtë analizë, AKEP i referohet numrit të kartave SIM aktive si numri i pajtimtarëve celularë, pasi kjo është praktikë që ndiqet edhe në vendet e tjera.⁵

Norma vjetore e rritjes së numrit të përdoruesve ishte rreth 15% (rreth 690 mijë përdorues më shumë), që është më e lartë se norma vjetore e rritjes prej 9% në vitin 2010. Gjatë vitit 2011 rritje më të madhe ka pasur operatori më i ri në treg Plus Communication me rreth 370 mijë pajtimtarë më shumë se 2010, i pasuar nga Eagle Mobile me rreth 290 mijë apo 35% rritje dhe Vodafone me 8% rritje vjetore. AMC operatori më i madh në treg për sa i përket numrit të pajtimtarëve ka pasur reduktim me 5% të tyre. Përdoruesit me parapagim vazhdojnë të përbëjnë më shumë se

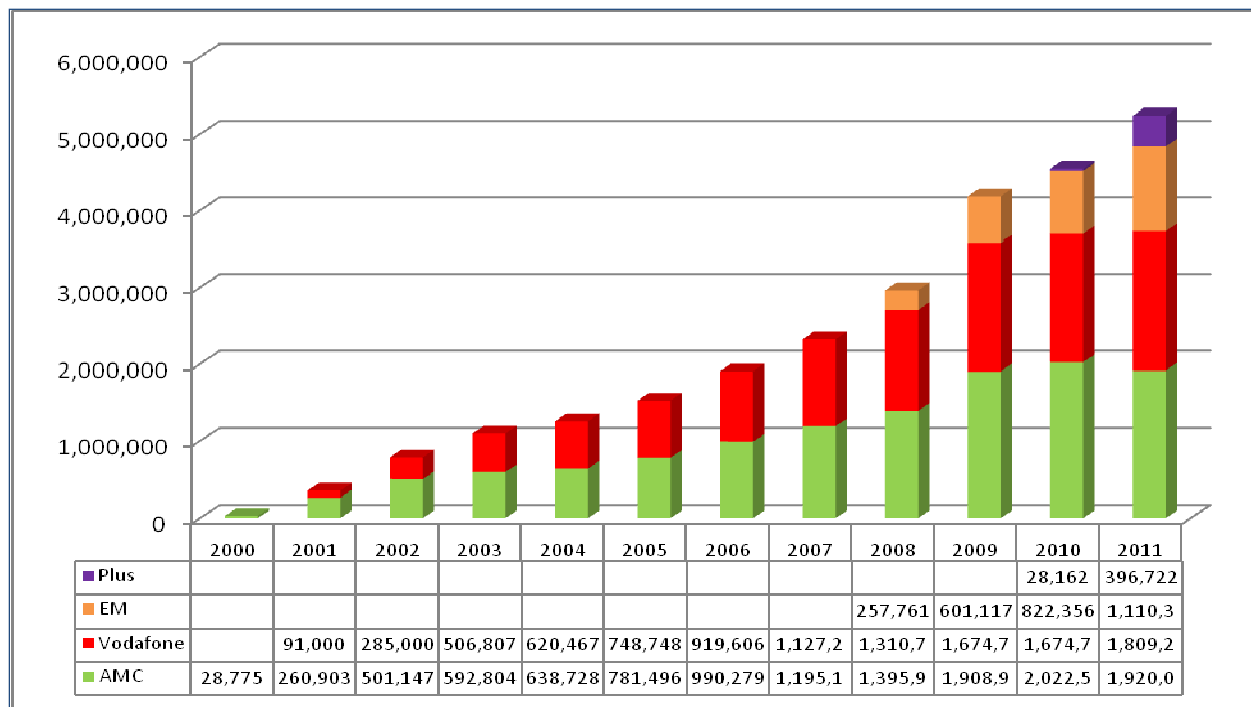
³ Numri i përdoruesve celularë i referohet numrit të kartave SIM aktive, dhe normat e larta të përdoruesve për 100 banorë shpjegohen nga mbajtja prej një individi e më shumë se 1 kartë SIM si dhe prej përdorimit të kartave SIM nga vizitorët në një vend.

⁴ Në këtë analizë, shifra e përdorur për popullsinë për vitin 2011 është rezultati paraprak i Census 2011 i publikuar nga Instat: 2,831,741. Treguesit e penetrimit (përdorimi në bazë të popullsisë) janë më të lartë se cdo të ishin po të përdorej numri i popullsisë sipas parashikimeve të mëparshme.

⁵ Mali i Zi ka normë penetrimi të telefonisë celule afërsisht 200%, e cila i dedikohet numrit të lartë të vizitorve/turistëve në raport me popullsinë rezidente të këtij vendi.

90% të përdoruesve celularë dhe kjo strukturë abonentësh është e ngjashme në të katër operatorët. Figura e mëposhtme paraqet ecurinë e numrit të pajtimtërve celularë sipas operatorëve në periudhën 2000-2011

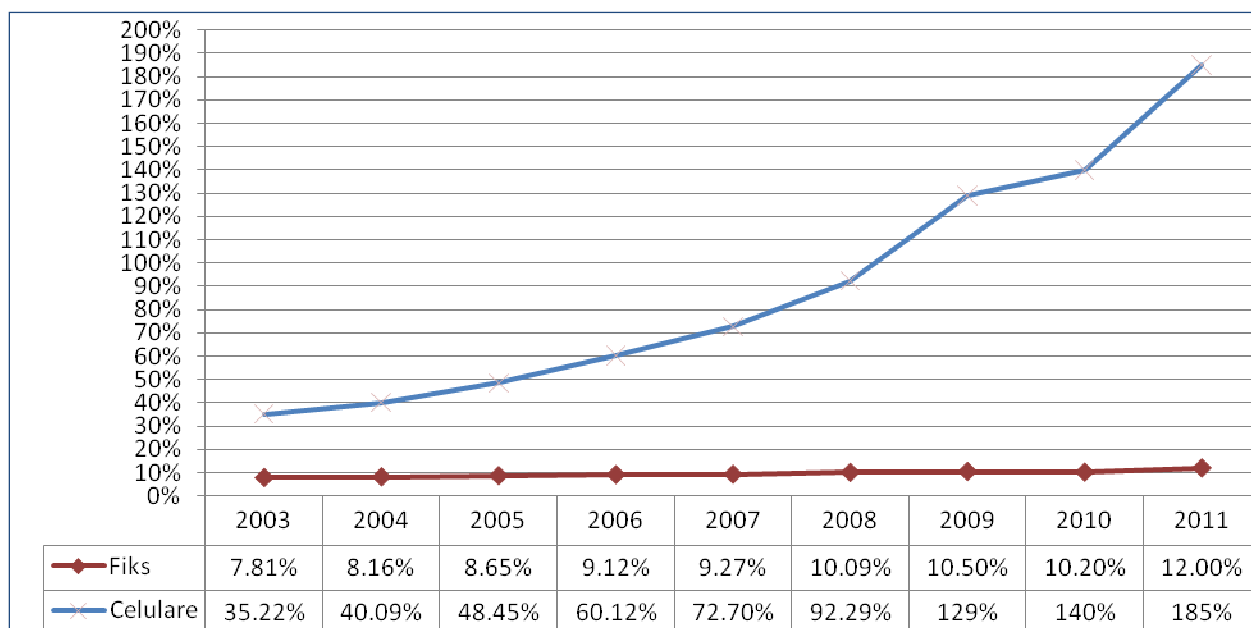
FIGURA II.1. ECURIA E NUMRIT TË PAJTIMARWVE CELULARË 2000-2011

Burimi: Të dhënat periodike të operatorëve.

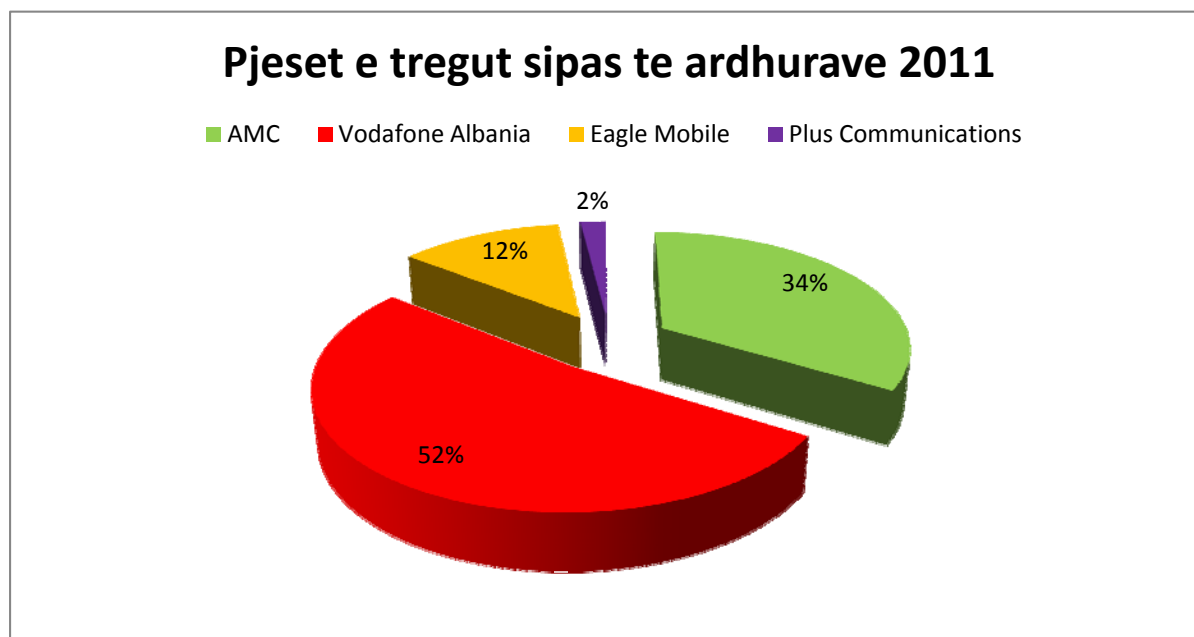
Figura e mëposhtme paraqet ecurinë ndër vite të normës së penetrimit të telefonisë fikse dhe celulare, ku vihet re rritja shumë e madhe e telefonisë celulare dhe rritja shumë e vogël e telefonisë fikse.

FIGURA II.2 ECURIA E PENETRIMIT TË TELEFONISË CELULARE DHE FIKSE 2003-2011/1

Te ardhurat totale te kater operatoreve celulare gjate vitit 2011⁶ ishin 39.2 miliard leke, qe perben nje reduktim prej 6% ne krahasim me vitin 2010, kur te ardhurat ishin 41.9 miliard leke. Renia e te ardhurave te ketij segmenti te tregut ka filluar ne 2009 dhe renia vjetore ne 2010 ka qene me madhe me 11%.

FIGURA II.3: TE ARDHURAT DHE PJSET E TREGUT TE OPERATOREVE CELULARE (2011)

⁶ Sic eshte cituar edhe me lart, të dhënat financiare për vitin 2011, nuk janë të disponueshme për AKEP deri më 10.04.2012, keshtu qe te dhenat ne kete seksion i referohen vitit 2010.

Nder ndryshimet kryesore ne tregun e telefonise celulare qe prej vitit 2010 jane:

- Hyrja ne treg e Plus Communication qe filloi ofrimin e sherbimeve ne fund te muajit nentor 2010, duke e cuar ne 4 numrin e operatoreve celulare aktiv ne treg me standartin GSM;
- Dhenia e autorizimeve per Vodafone Albania (Nentor 2010) dhe AMC (Shtator 2011) per frekuencat 1900/2100 MHz per 3G, duke mundesuar ofrimin e sherbimeve broadband nepermjet rrjeteve celulare;
- Implementimi i portabilitetit te numrit celular ne Maj 2011. Deri ne fund te vitit 2011 jane portuar rreth 40 mije numra celular.

Nje panorame dhe analize me e detajuar e ndryshimeve dhe situates ne segmentin me pakice te sherbimeve celulare eshte dhene ne Kapitullin IV ne kete dokument analize tregu.

II.2 Kuadri ligjor dhe rregullator per percaktimin e sipermarresve me FNT

I. Objektivat e Ligjit dhe kuadri rregullator

Ligji nr.9918, date 19.05.2008 "Per Komunikimet Elektronike ne Republiken e Shqiperise" (ne vijim Ligji 9918) qe hyri ne force me 26.06.2009, ne nenin 1 te tij, percakton se qellimi i ligjit eshte qe nËpËrmjet parimit tË asnjanesisË teknologjike tË promovojË konkurrencËn dhe infrastrukturË efiçente nË komunikimet elektronike dhe tË garantojË shËrbimet e duhura dhe tË pËrshtatshme nË territorin e RepublikËs sË ShqipËrisË.

Neni 7 i Ligjit 9918, Objektivat Rregullatore, percakton midis te tjerave:

AKEP-i nxit konkurrencËn efiçente pËr sigurimin e rrjeteve dhe tË shËrbimeve tË komunikimeve elektronike, facilitetet shoqËruese dhe shËrbimet e tjera:

a) pËr t'u krijuar mundËsinË çdo kategorie pËrdoruesish tË shËrbimeve tË komunikimeve elektronike, pËrfshirË edhe pËrdoruesit me nevoja tË veçanta, qË kundrejt tarifave nË çdo rast jo mË tË larta se tarifat mesatare tË vendeve tË BE-sË, mbi bazËn e pËrzgjedhjes tË pËrfitojnË maksimalisht shËrbime alternative, cilËsore dhe nË pËrputhje me standardet e miratuara nga AKEP-i;

b) pËr tË mbrojtur interesat e pËrdoruesve tË shËrbimeve tË komunikimeve elektronike, pËr tË mbrojtur tË dhËnat personale dhe privatËsinË e pËrdoruesve;

c) pËr tË siguruar konkurrencËn e lirË dhe efektive nË sektorin e komunikimeve elektronike;

d) pËr tË siguruar integritetin dhe sigurinË e rrjeteve tË komunikimeve elektronike publike;

dh) pËr tË nxitur investimet efiçente nË infrastrukturËn e komunikimeve elektronike dhe zhvillimet e reja teknologjike pËr njË cilËsi tË lartË tË produkteve tË tyre;

Ë) pËr tË siguruar mosdiskriminimin dhe barazinË nË trajtimin e ofruesve tË rrjeteve dhe shËrbimeve tË komunikimeve elektronike.

Kapitulli VI, Rregullimi i Konkurrences, permban percaktimet per rregullimin e konkurrences ne tregun e komunikimeve elektronike, dhe perfshin ndermjet te tjerave detyrimin e AKEP per kryerjen e analizes se tregut per vleresimin e konkurrences efektive dhe percaktimin e sipermarresve me fuqi te ndjeshme ne treg. Kreu VI, permban gjithashtu kriteret e perdorura nga AKEP per vleresimin e fuqise se ndjeshme ne treg, detyrimet/masat rregulluese ne rast te gjetjes se FNT.

Pika 4 e nenit 31, parashikon detyrimin per nje rregullore per analizen e tregjeve dhe percaktimin e FNT. AKEP me vendimin Nr.747, date 17.07.2009, ka miratuar Rregulloren per Analizen e Tregjeve (ne vijim referuara si Rregullorja). Rregullorja percakton midis te tjerave nje liste prej 18 tregje per tu analizuar nga AKEP per FNT, si dhe detyrimin per te kryer analizen e tre kriterëve per tregjet qe nuk jane pjese e rekomandimit Rekomandimit te Komisionit European, datË 11 Shkurt 2003.

Ligji 9918 është në linjë me direktivat e KE të vitit 2003 dhe metodologjia e analizës së tregjeve e përcaktuar në Ligj dhe në Rregullore, përcakton se AKEP duhet të marrë në konsideratë rekomandimet e Komisionit Europian.

Disa nga Rekomandimet dhe udhëzimet e KE-së të marra në konsideratë nga AKEP janë si më poshtë:

- Udhëzuesi i Komisionit për analizën e tregut dhe vlerësimin e FNT (2002/C 165/03) sipas kuadrit rregullator për komunikimet elektronike, rrjetet dhe shërbimet të komunikimit elektronik (në vijim referuar si Udhëzimi i KE)
- Rekomandimi i Komisionit, datë 11 shkurt 2003, për produktet dhe shërbimet përkatëse të tregut brenda sektorit të komunikimeve elektronike të rregullara *ex ante* në përputhje me Direktivën 2002/21/EC të Parlamentit Europian dhe të Këshillit në një kuadër të përgjithshëm rregullator për rrjetet dhe shërbimet e komunikimit elektronik (2003/311/EC, OJ L 114, 8.5.2003, p. 45)
- Rekomandimi i Komisionit, datë 17 dhjetor 2007 për produktet dhe shërbimet përkatëse brenda sektorit të komunikimeve elektronike të rregulluara *ex ante* në përputhje me Direktivën 2002/21/EC të Parlamentit Europian dhe të Këshillit në një kuadër të përgjithshëm rregullator për rrjetet dhe shërbimet e komunikimit elektronik (2007/879/EC, OJ L 344, 28.12.2007, p. 65)

II. Procesi i Konsultimit

Ligji Nr.9918 dt. 19.05.2008 “Për komunikimet elektronike në RSH”, parashikon në Nenin 35 të tij, procedurën e keshillimit me paletë e interesit për analizën e tregut duke vendosur si afat, periudhën kohore prej 60 ditësh. Njekohësisht nëni 36 përcakton se AKEP vendos, ndryshon, mban ose heq detyrime për FNT pas keshillimit me paletë e interesuara.

Në bazë të përcaktimeve të Ligjit 9918 dhe praktikës së AKEP me analizat e tregjeve, periudha e konsultimit publik do të jetë 60 ditë nga dita e publikimit zyrtar të këtij dokumenti në faqen e internetit të AKEP, dhe procesi i konsultimit do të kryhet për statusin e FNT dhe për detyrimet e propozuar për FNT. AKEP miron komentet e paleve të interesuara brenda afatit të konsultimit publik, për përfundimet në lidhje me FNT dhe detyrimet e propozuara nga AKEP për FNT në këtë dokument konsultimi publik. Komentet e paleve të interesuara do të publikohen nga AKEP, së bashku me dokumentin final të analizës së tregut dhe vendimet për FNT. Në çdo seksion ka pyetje për komente nga paletë e interesuara, të cilat janë përmbledhur edhe në Aneks 1 por paletë e interesuara mund të japin komente për çdo pjesë të këtij dokumenti.

III. Bashkëpunimi me Autoritetin e Konkurrencës

Sipas Nenit 38 të Ligjit Nr.9918 dt. 19.05.2008 “Për Komunikimet Elektronike në RSH”, AKEP-i duhet të bashkëpunojë me Autoritetin e Konkurrencës. Gjithashtu AKEP dhe Autoriteti i Konkurrencës kanë nënshkruar një Memorandum Mirëkuptimi me datë 29.08.2007, ku midis të

tjerave “Neni 6”, parashikon bashkepunimin midis dy autoriteteve per përcaktimin e tregut, përcaktimin e dominancës / përcaktimi i FNT.

AKEP i ka kerkuar AK te shprehe opinionin e vet ne lidhje me dokumentin “Analize e Tregut te Telefonise celulare: Tregjet me shumice te terminimit dhe akses/origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare: Konsultim Publik” dhe komentete e AK do te merren ne konsiderrate dhe referohen ne dokumnetin final te Analizes se tregut.

IV. Struktura e Dokumentit

Ky dokument permban analizen e tregjeve me shumice te terminimit ne rrjetet celulare si dhe tregun me shumice te akses/origjinimit ne rrjetet celulare, apo tregjet nr. 16 dhe 17 te Rregullores:

- 1) Tregjet me shumice te terminimit te thirrjeve per rrjete publike telefonike te levizshme individuale
- 2) Tregun me shumice te aksesit dhe origjinimin e thirrjeve ne rrjetet telefonike publike te levizshme

Kjo analize e tregjeve celulare mbahet pas analizes te vitit 2010, proces i cili perfundoi me publikimin e Analizes se Tregut te Telefonise se Levizshme, Dokumenti Perfundimtar, ne Mars 2010 si dhe Vendimet e Keshillit Drejtues te AKEP, VKD nr.1210; 1211, dhe 1212 date 31.03.2011, per shpalljen me FNT te AMC ; Vodafone Albania si dhe Eagle Mobile ne tregjet perkates me shumice te meposhtem:

- AMC: Tregu i terminimit te thirrjeve në rrjetin e AMC dhe tregu i akses/origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare e shumices
- Vodafone Albania: Tregu i terminimit te thirrjeve ne rrjetin Vodafone Albania tregu i akses/origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare.
- Eagle Mobile: Tregu i terminimit te thirrjeve ne rrjetin e Eagle Mobile.

Ne baze te parashikimeve te Rregullores, analiza permban:

- perkufizimin e tregjeve perkatese;
- shqyrtimin e secilit treg perkates per te analizuar konkurrencen ne keto tregje dhe nese ka operatore me fuqi te ndjeshme ne treg, duke perdorur kriteret e percaktuara ne nenin 33 te Ligjit si dhe udhezimin e KE;
- analizimin e problemeve ne tregjet ne te cilat nuk ka konkurrence efektive apo ku ka operatore me fuqi te ndjeshme ne treg;
- detyrimet per operatoret me fuqi te ndjeshme ne treg;

Duke qene se kjo analize per telefonine celulare eshte ne ciklin e trete te saj, disa pjese te arsyetimeve teorike dhe koncepteve teknike ruajne te njejtin format duke iu referuar edhe

dokumenteve te meparshem dhe ne shume pjese perben edhe rishikim te perfundimeve te analizes se meparshme.

Pjese te tilla perfshijne metodologjine e perkufizimit te tregut perkates, ne aspektin e produkteve dhe sherbimeve qe jane pjese e te njejtit treg perkates, kriterete te perdorura per FNT apo dominance individuale.

V. Perkufizimi i tregut perkates

Ne kuader te analizave te kryera nga nje rregullator per qellime te analizes se konkurrences efektive dhe percaktimit te sipermarresit/sipermarresve me FNT, analiza e nje tregu perkates fillon me shqyrtimin e produkteve dhe sherbimeve qe konsiderohen te jene pjese e te njejtit treg.

Ne Analize 2007, 2009-2010 ERT (AKEP) ka perdorur perkufizimin e tregut perkates te dhene ne Rregullore 2005, perkufizim i marre nga Ligji per Mbrojtjen e Konkurrences:

***Treg perkates**- jane produktet qe vleresohen si te zevendesueshme nga konsumatoret ose klientet e tyre, per sa u perket karakteristikeve, çmimit dhe funksionit te tyre dhe qe ofrohen ose kerkohen nga ndermarrjet ne nje zone gjeografike me kushte te njejta konkurrence, zone kjo e cila veçohet nga zonat e tjera kufizuese.*

Ky perkufizim i Ligjit nr.9121, date 28.7.2003 “Per Mbrojtjen e Konkurrences” i ndryshuar, neni 3, pika 7, eshte i ngjashem me perkufizimin e dhene ne Udhezimin e KE, pika 44⁷, udhezim i perdorur nga ERT ne Analize 2007. Per kete arsye si dhe duke qene se udhezimi i KE, eshte pjese e dokumentave te KE te referuara ne Rregullore per analizen e tregut te miratuar me VKD nr.747, date 17.07.2009, AKEP ne kete Analize do te perdore te njejten metodologji per percaktimin e produkteve/sherbimeve qe jane pjese e te njejtit treg perkates, si dhe ne Analize 2007, sic eshte shtjelluar dhe ne paragrafet ne vijim.

Perkufizimi i tregut per nje produkt/sherbim merr parasysh efektin e zevendesueshmerise se produktit/sherbimit (ne anen e kerkeses dhe ofertes), si edhe dimensionin gjeografik. Nje instrument ndihmes qe perdoret per identifikimin e tregjeve eshte parimi i monopolistit hipotetik.

Parimi i monopolistit hipotetik

Nje produkt konsiderohet te perbeje nje treg me vete nese “monopolisti” (hipotetik) qe ofron produktin mund te rrise çmimin e ketij produkti per nje periudhe kohe jo tranzitore dhe te mos kete renie ne shitje deri ne nivelin qe kjo te jete jo- fitimprurese. Pra, rritja e çmimit duhet te jete fitimprurese dhe e qendrueshme-monopolisti te kete aftesine te mbaje çmimin mbi nivelin konkurrues.

⁷ According to settled case-law, the relevant product/service market comprises all those products or services that are sufficiently interchangeable or substitutable, not only in terms of their objective characteristics, by virtue of which they are particularly suitable for satisfying the constant needs of consumers, their prices or their intended use, but also in terms of the conditions of competition and/or the structure of supply and demand on the market in question (32). Products or services which are only to a small, or relative degree interchangeable with each other do not form part of the same market (33). NRAs should thus commence the exercise of defining the relevant product or service market by grouping together products or services that are used by consumers for the same purposes (end use).

Testi i monopolistit hipotetik kryhet per te analizuar produktet/sherbimet te cilat mund te bejne pjese ne te njejtin treg duke marre ne konsiderate efektin e zevendesueshmerise se produkteve ne anen e kerkeses dhe/ose ofertes. Nese monopolisti perballet me kufizime nga ana e kerkeses-konsumatorit do te zhvendosen drejt konsumit te nje produkti tjetër, qe do ishte zevendesues dhe, nga ana e ofruesve- ofrues te tjere do te futeshin ne kete treg per te ofruar produktin me çmim dhe perfitim te larte, atehere produktet e tjera qe jane zevendesues te ngushte te produktit te analizuar duhet te perfshihen ne kete treg.

Zevendesimi ne anen e kerkeses

Nese nje subjekt, qe eshte monopol ne ofrimin e nje produkti/sherbimi, do te rriste çmimin e ketij produkti, çfare mundesish kane konsumatorit te zevendesojne perdorimin e ketij produkti me nje tjetër ?

Produkti/sherbimi qe analizohet krahasohet me produkte te tjere, nese ato mund te zevendesohen nga ana e konsumatorit. Nese konsumatorit mund te zevendesojne produktin e ofruar nga monopolisti hipotetik me nje produkt apo produkte te tjera, keto te fundit duhet te perfshihen ne perkufizimin e tregut perkates.

Zevendesimi ne anen e ofertes

Nese monopolisti hipotetik do te rriste çmimin e produktit/sherbimit per nje periudhe kohe jo tranzitore, a do te kishte presion nga ofrues te tjere te mundshem te ketij sherbimi? Operatore te tjere, te cilet nuk e ofrojne sherbimin ne fjale, mund te zhvendosin burimet e tyre ne drejtim te ofrimit te ketij sherbimi.

Ne zevendesimin ne anen e ofertes duhet te merren parasysh vetem operatore, te cilet mund te zhvendosin burimet e tyre drejt ofrimit te sherbimit te marre ne konsiderate, per nje kohe te shkurter dhe pa kosto te larta te pakthyeshme. Pra, operatore te rinj qe nuk jane ne treg nuk mund te merren parasysh, pasi reagimi i tyre ndaj nje rritjeje te çmimit te produktit nuk do te ishte i shpejte (ne periudhe afatshkurter) por do te kerkonte kohe per investime kapitale qe kerkojne nje periudhe afatgjate. Ofruesit e mundshem jane operatore qe ofrojne sherbime te tjera dhe lehtesisht per nje periudhe kohe te shkurter mund te prodhojne edhe produktin, çmimi i te cilit eshte rritur.

Efekti i operatoreve te rinj ne treg, qe duhet te kryejne investime kapitale, merret ne konsiderate vetem ne analizen e fuqise se ndjeshme ne treg, pra te konkurrences se mundshme qe keta operatore mund te ushtrojne.

Nje faktor tjetër qe merret ne konsiderate ne perkufizimin e tregut perkates eshte nese ekzistojne kufizime te perbashketa ne tarifim (common pricing constraints) midis klienteve, sherbimeve apo zonave te ndryshme. Kjo do te thote qe operatori te mos jete i pavarur ne tarifimin e sherbimeve te ndryshme: s'ka mundesi te rrise çmimin e nje sherbimi pa reduktuar çmimin e nje sherbimi tjetër, i cili ne vetevete nuk eshte zevendesues per sherbimin tjetër.

Nderkohe para se te behet percaktimi i produkteve/sherbimeve qe jane pjese e te njejtin treg perkates, eshte e nevojshme te behet nje analize nese tregu i sherbimit/sherbimeve te marra ne shqyrtim eshte treg perkates i justifikueshem per nderhyrje ex-ante. Detyrimi per kryerjen e kesaj analize eshte pjese e Rregullores, Pika 4 e nenit 3, e cila percakton:

Nese nje treg i analizuar nga AKEP nuk eshte pjese e listes se Rekomandimit te KE te dates 11 Shkurt 2003 (2003/311/EC), atehere AKEP vlereson gjithashtu nese ky treg ploteson tre kriteret e meposhteme :

- I. *prezenca e barrierave te larta dhe jo-kalimtare te hyrjes ;*
- II. *nje strukture tregu e cila nuk ka tendence per te shkuar ne drejtimin te nje konkurrence efektive brenda afatit kohor perkates; dhe*
- III. *pamajftueshmeria e ligjit te konkurrences per te adresuar ne menyre te pershtatshme deshtimin e tregut te marre ne shqyrtim*

VI. Fuqia e Ndjeshme ne Treg dhe masat rregulluese

Pekufizimi i FNT eshte dhene ne nenin 33 te ligjit:

Një sipërmarrës vlerësohet me fuqi të ndjeshme në treg nëse, i vetëm, apo së bashku me të tjerë, zotëron një pozitë të tillë ekonomike, që i mundëson një zgjerim të ndjeshëm, pavarësisht nga konkurrentët, klientët apo përdoruesit fundorë.

Ky perkufizimi eshte pothuajse i njejte me perkufizimin e Direktives Kuader te KE 2002, neni 14⁸ (EC 2002 Framework Directive).

Neni 33 i Ligjit percakton gjithashtu kriteret kryesore qe duhet merren ne konsiderate per analizen per FNT, duke bere nje ndarje per rastet kur ne treg dyshohet per nje sipermarres me FNT, qe do te thote dominance individuale, dhe per raste kur dyshohet per me shume se nje sipermarres me FNT apo dominance e bashkuar. Perkufizimi i dominances se bashkuar i dhene ne nenin 33 eshte si vijon:

Dy ose më shumë sipërmarrës vlerësohen se kanë një pozitë zotëruese nëse edhe në mungesë të lidhjeve strukturore apo të lidhjeve të tjera, veprojnë në treg në një strukturë dhe mënyrë të tillë, e cilatë çon në një sjellje të bashkërenduar, në mënyrë të pavarur nga konkurrentët, klientët ose përdoruesit.

Per percaktimin e FNT, dominace individuale apo e bashkuar, sic theksohet dhe ne pikat 79 dhe 98 te Udhezimit te KE, kriteret e perdorur duhen marre te gjitha ne konsiderate dhe ne kombinim me njeri tjetrin dhe jo ne menyre te vecante per secilin kriter me vete, pasi evidenca e kriterave te vecante mund te mos jete percaktuese e FNT.

Analiza per FNT eshte nje analize e cila merr ne konsiderate zhvillimet e kaluara dhe njekoheisht tendencen per te ardhmen (forward looking), pasi mungesa e konkurrences ne te kaluaren nuk do te thote qe nje treg nuk ka tendence per te qene ne konkurrence ne te ardhmen.

⁸ *‘an undertaking shall be deemed to have significant market power if, either individually or jointly with others, it enjoys a position equivalent to dominance, that is to say a position of economic strength affording it the power to behave to an appreciable extent independently of competitors customers and ultimately consumers’*

Ne kete menyre Analiza krahas shqyrtimit te kritereve per vleresimin e konkurrences efektive ne treg ne te kaluaren, ben vleresin se si pritet te evoluojte tregu ne te ardhmen. Analiza kryhet per te shqyrtuar nese nje treg perkates vleresohet te jete ne konkurrence efektive ne nje periudhe te pakten 2 vjecare, dhe mungesa e konkurrences efektive ne nje treg perkates te justifikueshem per nderhyrje ex-ante eshte e barazvlefshme me ekzistencen e fuqise se ndjeshme ne treg, prej nje ose me shume sipermarresish.

Ekzistenca e FNT do te thote qe ne treg ka probleme te cilat identifikohen dhe ne baze te problemeve te evidentuara, propozohet marrja masave rregulluese apo detyrimeve per tu zbatuar nga sipermarresi/sipermarresit me FNT. AKEP ne baze te nenit 34, ka detyrimin qe ne rast te gjetjes se FNT ne nje treg perkates te vendose nje disa apo te gjitha detyrimet e cilesuara ne nenet 39-45 dhe neni 56 te Ligjit. Vendosja e detyrimeve/masave rregulluese per FNT duhet te marre ne konsiderate objektivat rregullatore te percaktuar ne Ligj.

Nese nga analiza arrihet ne perfundimin se tregu perkates eshte ne konkurrence efektive, pra nuk ka FNT, atehere AKEP nuk vendos detyrime dhe ne rast se ndaj sipermarresve jane vendosur detyrime (per shkak te statusit te meparshem me FNT) atehere AKEP i heq keto detyrime duke percaktuar dhe nje afat kohor jo me te gjate se 6 muaj per berjen efektive te tyre. Ky percaktim aplikohet edhe per tregjet e analizuara, por qe nuk permbushin testin e tre kritereve per nevojen per nderhyrje ex-ante.

III. TERMINIMI I THIRRJEVE NE RRJETET CELULARE

Terminimi është një nga shërbimet e interkoneksionit të analizuar edhe në raundin e analizave të mbajtura në vitin 2006, 2007 si dhe 2009-2010, dhe si i tillë edhe në këto analize mbart me vetë aspekte teorike dhe arsyetime të trajtuara edhe më parë në dokumentet e analizave të sipërcituara.

Por në këto dokumente analize ky shërbim do të ketë vëmendje të vecante dhe arsyetim të zgjeruar në aspektet e nevojshme të tij, dhe për raste të përkrahshme mund të referohet në dokumentet e mëparshme të analizave që kanë trajtuar këto shërbime.

Shërbimi i terminimit të thirrjeve zanore në një rrjet celular është një shërbim interkoneksioni i përcaktuar edhe në oferten referencë të operatorëve celularë, si dhe në Marrëveshjet e Interkoneksionit (MI) të lidhura ndërmjet operatorëve celularë, i cili është perkufizuar si më poshtë:

Shërbimi nepermjet të cilit operatori celular (ofruesi i terminimit në rrjetin e tij), në emër të Operatorit Perfitues përcjell Thirrjet nga Pika e Interkoneksionit për në një Pike fundore të Rrjetit të tij në Republikën e Shqipërisë, të identifikuar nepermjet numrave të operatorit celular (ofruesi i terminimit në rrjetin e tij), sipas planit të numeracionit.

Nderkohe me implementimin e portabilitetit të numrit celular, përcaktimi i mesipër që identifikon si abonent/pajtimtar të një rrjeti celular pajtimtarët që zotërojnë numër celular që i përket serive numerike të alokuara nga AKEP operatorit përkatës celular, nuk është me i vlefshëm. Për këto arsye, AKEP me vendimet e datës 20.04.2011, ka bërë disa ndryshime në ofertat referencë të interkoneksionit për perkufizimin e termave të terminimit dhe abonent/pajtimtar si më poshtë:

“Shërbimi i Terminimit në rrjetin e operatorit celular X”

Shërbimi nepermjet të cilit operatori celular X, në emër të Operatorit Perfitues përcjell Thirrjet nga Pika e Interkoneksionit për në një Pike fundore të Rrjetit të tij në Republikën e Shqipërisë, të identifikuar nepermjet numrave të abonentëve/pajtimtareve të operatorit celular X.

“Abonent/pajtimtar i rrjetit operatorit celular X”: Abonentet/pajtimtarët që:

Kane numër celular që i përket serive numerike 06Y⁹ xx xxxxx të alokuar nga AKEP operatorit celular X, numër i cili nuk është portuar në rrjetin e një operatorit tjetër, ose

Kane numër që nuk i përket serive numerike 06Y xx xxxxx të alokuar nga AKEP operatorit celular X, por që është portuar në rrjetin e operatorit celular X.

⁹ Y=6, 7, 8 ose 9.

Terminimi i thirrjeve ne rrjetet celulare eshte nje sherbim me shumice, i cili perben nje input te domosdoshem per operatoret e rrjeteve te tjere (fikse dhe celulare) qe t'u ofrojne thirrje perdoruesve te rrjetit te vet drejt perdoruesve te nje rrjeti celular.

Terminimi i thirrjeve ne rrjetet e operatoreve celulare ne Shqiperi eshte kryer dhe kryhet nepermjet interkoneksionit direkt midis operatoreve (Albtelecom-celulare, celular-celular, Nderkombetare-celulare apo celular-operatore alternative), ose nepermjet interkoneksionit indirekt, duke bere tranzitim nepermjet rrjeteve te tjera te cilat mundesojne sherbimin e tranzitimit.

Ne raundin e fundit te analizes se tregut celular per terminimin e thirrjeve te kryer ne 2009-2010 jane shpallur me FNT tre operatoret celulare: AMC, Vodafone Albania dhe Eagle Mobile. Ne baze te vendimeve te shpalljes me FNT te Vodafone Albania, AMC dhe Eagle Mobile ne vitin 2010, AKEP ka miratuar ofertat reference te interkoneksionit te ketyre tre operatoreve, te cilat rregullojne marredheniet per terminimin e thirrjeve ne rrjetet celulare Vodafone Albania, AMC dhe Eagle Mobile ndermjet ketyre operatoreve dhe operatoreve te tjere te licensuar/autorizuar nga AKEP.

Per Plus Communication (me pare Mobile 4 Al) u konkluda se nuk eshte e drejte qe AKEP te prononcohet per ekzistencen e nje tregu perkates te terminimit te thirrjeve ne rrjetin Mobile 4 Al dhe rrjedhimisht per FNT, per aq kohe sa ky operator nuk eshte aktiv ne treg ne ofrimin e sherbimeve perdoruesve fundore dhe sherbimin e terminimit ne rrjetin e tij. Nderkohe Plus Communication tashme eshte aktiv ne treg qe prej Nentor 2010, dhe ne vitin 2011, AKEP percaktoi kete operator si edhe tre operatoret e tjere celulare si operator me FNT per terminimin e SMS-ve ne rrjetin e vet.

Meqenese perdorimi i teknologjise UMTS apo standart 3G, tashme eshte realitet edhe ne Shqiperi, ku dy operatoret Vodafone Albania dhe AMC jane pajisur me autorizime individuale per perdorimin e frekuncave 1900/2100 pwr teknologjine UMTS apo 3G, dhe kane filluar ofrimin e sherbimeve mbi kete teknologji, ky dokument analize trajton edhe faktin ne se ka apo jo ndikim ne sherbimin e terminimit te thirrjeve perdorimi i teknologjise 3G apo eshte i njeiti sherbim me karakteristikat qe percaktoheshin mbi teknologjine 2G.

III.1 Perkufizimi i tregut te terminimit te thirrjeve ne celulare

Tregu me shumice i terminimit te thirrjeve ne rrjetet individuale te levizshme, eshte pjese e listes se tregjeve te Rekomandimit 2003 te KE-se si edhe te Rekomandimit te vitit 2007 te KE per tregjet perkates, dhe per kete arsye AKEP nuk e konsideron te nevojshme te beje nje analize te tre kriterave nese ky treg eshte treg perkates i justifikueshem per nderhyrje ex-ante. Perkufizimi i ketij tregu si treg i justifikueshem per nderhyrje ex-ante eshte tashme nje praktike rregullatore e konsoliduar dhe e aplikuar ne te gjithe vendet anetare dhe kandidate te BE, si edhe me gjere.

Ne raundin e fundit te analizes se tregut celular per terminimin e thirrjeve te kryer ne 2009-2010, AKEP percaktoi tregje perkatese te vecanta per terminimin e thirrjeve ne secilin rrjet celular te operatoreve aktive ne treg: AMC, Vodafone Albania dhe Eagle Mobile. Per Plus Communication (me pare Mobile 4 AI) u konkluda se nuk mund te percaktohej nje treg perkates per sa kohe ky operator nuk ishte ende aktiv ne treg.

Operatoret celulare AMC, Vodafone Albania dhe Eagle Mobile nuk kane pasur kundershime ne lidhje me perkufizimin e tregut perkates te terminimit te thirrjeve ne secilin rrjet individual celular.

Por gjithesesi ne diskutimin per perkufizimin e tregut perkates te ketij sherbimi ne kete analize do trajtohen ceshtjet e meposhteme:

1. Nese ka ndonje ndryshim ne percaktimin e ketij tregu ne secilin rrjet individual;
2. Nese sherbimi i terminimit te thirrjeve zanore ne 2G dhe 3G ben pjese ne te njejtin treg apo krijojne tregje te ndryshme;
3. Nese terminimi i thirrjeve ne rrjetin Plus Communication perben treg perkates te vecante si edhe terminimi i thirrjeve ne secilin prej rrjeteve te tre operatoreve te tjere celulare.
4. Nese ka pasur ndryshime ne periudhen 2010-aktualisht dhe nese priten ndryshime te tjera ne te ardhmen qe te ndikojne ne perkufizimin e tregut perkates.

Pergjigje perkatese per secilen nga pikat e mesiperme do te merret ne trajtimin e detajuar ne vijim, per te cilen do te jete nje arsyetim me i zgjeruar per secilin rast. Per sa i perket trajtimit te ceshtjes nese terminimi i SMS-ve eshte ne te njetin treg perkates si terminimi i thirrjeve zanore, AKEP nuk ka perfshire kete diskutim pasi kjo eshte trajtuar ne Analizen e vitit 2010, ku konkluzioni ishte qe jane dy tregje te ndryshem si dhe ne Analizen e tregut te terminimit te SMS-ve te kryer ne vitin 2011.¹⁰

I. Dimensioni i produkteve/sherbimeve te tregut perkates te terminimit

1. Terminimi i thirrjeve zanore ne secilin rrjet celular

Faktoret kryesore te trajtuar edhe ne analizat e meparshme, qe çojne ne identifikim te tregjeve te vecante per çdo operator celular dhe qe kane bere te mundur te vertetohet hipoteza se terminimi i thirrjeve zanore perben nje treg te vecante per secilin rrjet celular, si:

a- Praktika, sipas te ciles: pala thirrese paguan (CPP-Calling Party Pays)

b- Mungesa e alternativave te tjera te komunikimit, qe mund te ushtrojne presion te efektshem ne tarifat e terminimit.

¹⁰ Per me shume detaje mund ti referoheni dokumentit te Analizes se terminimit te SMS-ve:
http://www.akep.al/images/stories/AKEP/konsultime/Analize_e_tregut_te_terminimi_te_SMS-ve_.pdf

c- Ne nivelin me shumice te ofertes dhe kerkeses nuk ka alternativa zevendesimi per terminimin e thirrjeve ne rrjetin e nje operatori celular.

Arsyetimi i dhene edhe me pare se pavaresisht se kush qendron ne anen e kerkeses, operator celular apo operator fikse, perballe nevojës për të realizuar terminimin e thirrjes së bere nga pajtimtari i tij, në një rrjet specifik, është i kushtezuar me blerjen e shërbimit të terminimit në nivelin e shumicës në këtë rrjet specifik duke e patur të pamundur zëvendësueshmerine me një rrjet tjetër që plotëson kërkesën e pajtimtarit të tij.

Kështu që çdo thirrje e destinuar drejt një numri që është i lidhur në një rrjet specifik celular, e ka të pamundur të sigurojë zëvendësueshmerine e kësaj kerkese me një rrjet tjetër të ndryshëm nga rrjeti specifik drejt të cilit është destinuar kjo thirrje.

Për sa i përket zëvendësueshmerisë në anën e ofertes, arsyetimi i dhene në analizat e mëparshme ngelet i pandryshuar, se operatorët e tjerë nuk kanë mundësi të ofrojnë shërbimin e terminimit të thirrjeve drejt përdoruesve të një rrjeti tjetër.

Aftësia e një operatori celular për të rritur tarifën e terminimit të thirrjeve në rrjetin e vet nuk mund të kufizohet nga presioni në anën e kerkeses (paragrafet a-b) apo ofertes (paragrafi c).

Rrjedhimisht, pavaresisht kush qendron në anën e kerkeses për shërbimin e terminimit, nëse janë operatore të tjerë celulare, Mobile Network Operators ('MNOs'); Operatore Celulare Virtual, Mobile Virtual Network Operators ('MVNOs'): Rrjete të tjera fikse apo Wireless, rezultojnë që:

Ne perkufizimin e tregut të terminimit të thirrjeve në celulare, nuk mund të perfshihet terminimi në rrjete të tjera celulare dhe/ose fikse, duke e percaktuar këtë si një shërbim të lidhur në mënyrë individuale me rrjetin e destinuar.

Në pjesën më poshtë do të gjëni trajtimin dhe arsyetimin e përdorur edhe në analizat pararendëse për secilën nga pikat a); b); c); dhe konkretisht:

a- Praktika, sipas të ciles: pala thirrese paguan (CPP-Calling Party Pays)

Per shkak se pala e thirrur nuk paguan per thirrjet marrese, ne procesin e zgjedhjes se operatorit celular perdoruesi i rrjetit celular nuk ndikohet nga tarifa e terminimit. Pra, ndikimi qe mund te kete pala e thirrur ne tarifat e terminimit eshte eliminuar per shkak se nuk paguan per thirrjet e marra.

Terminimi nuk eshte pjese e te njejtit treg si aksesit dhe origjinimi i thirrjeve pasi perdoruesit jane te interesuar vetem per koston e aksesit dhe thirrjeve dalese (si edhe shërbimeve të tjera celulare), për të cilat ata paguajnë dhe jo për terminimin e thirrjeve marrese, shërbim për të cilin ata nuk paguajnë.

b- Mungesa e alternativave të tjera të komunikimit, që mund të ushtrojne presion të efektshëm në tarifat e terminimit.

Ne rast të rritjes së tarifës së terminimit nga operatori celular A dhe, për pasoje, të çmimit të thirrjeve drejt përdoruesve të këtij operatori nga përdorues të operatoreve të tjerë, a ka mundësi pala thirrese të zëvendësojë këto thirrje, duke bërë rritjen e tarifës së terminimit nga operatori A, jo-fitimprurëse? Nëse mundësite e zëvendësimit të thirrjeve drejt përdoruesit të një operatori

celular mund te permendim: thirrjet drejt nje numri fiks, SMS-te, perdorimi i me shume se nje karte SIM. Megjithate, presioni i ketyre faktoreve apo menyrave te komunikimit ne tarifate e terminimit te thirrjeve ne rrjetin e nje operatori celular vleresohet shume i vogel, per keto arsye:

- Thirrja ne aparatin celular nuk mund te zevendesohet nepermjet nje thirrjeje ne aparatin fiks, per shkak te karakteristikave te ndryshme te dy sherbimeve. Mundesia e zevendesimit te thirrjeve ne celulare me thirrje ne telefon fiks eshte shume me e kufizuar edhe per shkak te numrit te vogel te perdoruesve te telefonise fikse.

- Sherbimi SMS nuk mund te konsiderohet si sherbim zevendesues i thirrjeve drejt celulareve dhe perdorimi i mesazheve SMS nuk eshte i mjaftueshem per te ushtruar presion ne tarifate e terminimit ne celulare.

- Mundesia e perdorimit te me shume se nje karte SIM do te ndikonte vetem ne zevendesimin e thirrjeve celular-celular jashte rrjetit me thirrje brenda rrjetit, por nuk mund te ndikojne ne zevendesimin e thirrjeve fiks-celular. Gjithashtu, kjo menyre nuk eshte shume praktike si dhe shoqerohet me kosto te konsiderueshme: aparat celular, karte SIM.

c- Ne nivelin me shumice te ofertes dhe kerkeses nuk ka alternativa zevendesimi per terminimin e thirrjeve ne rrjetin e nje operatori celular.

Operatoret nuk kane mundesi tjeter pervecse te blejne terminim te operatorit ku destinohen thirrjet e perdoruesve te vet. Gjithashtu, operatoret e tjere nuk kane mundesi te ofrojne sherbimin e terminimit te thirrjeve drejt perdoruesve te nje rrjeti tjeter.

Aftesia e nje operatori celular per te rritur tarifen e terminimit te thirrjeve ne rrjetin e vet nuk mund te kufizohet nga presioni ne anen e kerkeses (paragrafet a-b) apo ofertes (paragrafi c). Pra, ne perkufizimin e tregut te terminimit te thirrjeve ne celulare, nuk mund te perfshihet terminimi ne rrjete te tjera celulare dhe/ose fikse, si edhe sherbimi i aksesit apo origjinimit te thirrjeve.

Pas arsyetimeve te dhena me siper dhe pervojës se deritanishme ne analizen e sherbimit te terminimit, AKEP i permbahet konkluzionit se:

Sherbimi i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin celular eshte nje treg i vecante per secilin operator dhe nuk mund te konsiderohet pjese e nje tregu me te gjere sherbimesh ne rrjetin celular.

2. Terminimi ne rrjet 2G dhe rrjet 3G

Me fillimin e ofrimit te sherbimeve 3G dhe rrjeteve 3G ne Shqiperi, nje ceshtje qe nuk eshte trajtuara ne analizat e meparshme eshte nese sherbimi i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjet 2G dhe rrjet 3G te te njetit operator jane pjese e te njetit treg apo krijojne tregje te ndryshem perkates.

Nese do te merreshin ne konsiderate zevendesueshmeria ne anen e kerkeses dhe ofertes per terminimin e thirrjeve ne rrjetin 2G dhe rrjetin 3G te te njetit operator, rezulton se nuk ka

zevendesueshmeri as ne anen e kerkese dhe as ne ate te ofertes, pasi kjo lidhet me pamundesine e pales thirrese per te percaktuar nese operatori i rrjetit te thirrur po perdor rrjetin 3G apo 2G ne terminimin e nje thirrjeje. Kjo do te conte ne perkufizimin e tregjeve te ndryshem per terminimin e thirrjeve ne rrjet 3G dhe rrjet 2G te te njetit operator. Megjthate, sic eshte permendur ne seksionin parardhes nje faktor tjetër qe merret ne konsiderate ne perkufizimin e tregut perkates eshte nese ekzistojne kufizime te perbashketa ne tarifim (common pricing constraints), dhe kjo rezulton te ekzistojne per nje operator ne tarifimin e terminimit ne rrjet 2G dhe rrjet 3G. Nga praktika ne Shqiperi me fillimin e ofrimit te sherbimeve 3G nga dy operatore si dhe nga parktikat rregullatore ne vendet e tjera rezulton se terminimi i thirrjeve ne rrjetin 2G dhe rrjetin 3G te te njetit operator kryhet me te njejten tarife dhe jo me dy tarifa te ndryshme. Aplikimi i dy tarifave te ndryshme nga i njejti operator nuk eshte i relazueshem ne parkatike pasi pala blerse e terminimit nuk mund te percaktoje dot nese terminimi i nje thirrje drejt pedoruesit te rrjetit celular kryhet nga operatori i ketij rrjeti duke perdorur rrjetin 2G apo 3G.

Ne te gjitha percaktimet e bera nga rregullatore homologe per sherbimin e terminimit eshte ruajtur parimi i teknologjise neutrale, gje qe do te thote qe eshte konkluduar ne te njejten tarife terminimi per nivelin e shumices pa marre parasysh teknologjine 2G apo 3G te te njetit operator dhe sherbimi i terminimit te thirrjeve ne nje rrjet celular perfshin terminimin ne rrjetet 2G dhe 3G.

Perfundimi mbi faktorin teknologji 2G apo 3G

AKEP, konkludon qe sherbimi i terminimit te thirrjeve zanore ne nje rrjet celular eshte neutral pavaresisht teknologjise dhe se tregu i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin 2G apo 3G eshte pjese e te njejtit treg.

Konkluzioni paraprak i AKEP, ne percaktimin e tregut te terminimit ne nivelin e shumices

Tregu i terminimit te thirrjeve zanore ne nivelin e shumices ne rrjetin celular, konsiderohet:

1. Individualisht ne secilin nga rrjetet celulare;
2. Sherbimet e tjera te telefonise celulare nuk bejne pjese ne te njejtin treg me terminimin e thirrjeve zanore ne nivelin e shumices;
3. Sherbimi i terminimit te thirrjeve zanore eshte neutral nga teknologjia 2G apo 3G.

3.Terminimi i thirrjeve ne rrjetin Plus Communication

Sic eshte theksuar me lart, ne Analizen e vitit 2010 AKEP gjykoi qe te mos percaktoje terminimin e thirrjeve ne rrjetin celulare te Plus Communication si treg perkates, pasi megjithese Plus Communication ishte licensuar nga AKEP per ofrimin e sherbimeve celulare, ai nuk ishte ende aktiv ne treg. Kjo praktike eshte ndjekur edhe me Eagle Mobile qe eshte licensuar ne vitin 2004, por nuk ka pasur perkufizim te tregut perkates te ketij operatori ne Analizat e kryera ne vitet 2006 dhe 2007, por vetem ne 2010, pasi Eagle Mobile ishte bere aktiv ne treg ne vitin 2008.

Te gjithë faktorët e mesipër për dimensionin e produktit/shërbimit dhe atë gjeografik të cilët ndikojnë në përkufizimin e tregut përkatës të terminimit të thirrjeve, janë të aplikueshëm për çdo operator rrjeti celular aktiv në treg, pra edhe për Plus Communication. Në vijim edhe të praktikës së ndjekur me Eagle Mobile si dhe të praktikave rregullatore në vendet e BE, ku terminimi i thirrjeve në rrjetin e çdo operatori celular aktiv në treg është përcaktuar si treg përkatës i vecantë, AKEP gjykon se terminimi i thirrjeve në rrjetin celular të Plus Communication përben treg përkatës të vecantë.

II. Dimensioi gjeografik i tregut

Në lidhje me dimensionin gjeografik të tregut përkatës, Udhezimi i KE, paragrafet 56, 59 dhe 60 citojnë midis të tjerave, se, dimensionin gjeografik i tregut përkatës përfshin zonën gjeografike në të cilën operojnë sipërmarrësit ofrues dhe kërkues të shërbimeve, zone e cila ka kushte të ngjashme të konkurrencës, si dhe praktikën tradicionale të përcaktimit të tregjeve të shërbimeve të komunikimeve elektronike në baze të zonave të mbuluara nga rrjeti.

Operatorët e rrjeteve celulare në baze të autorizimeve individuale dhe të përgjithshme, ofrojnë shërbimet e tyre në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë. Në këtë mënyrë mund të konkludojmë se:

Dimensioi gjeografik i shërbimit të terminimit në rrjetet celulare është kombëtar, d.m.th territori i Republikës së Shqipërisë.

III. Zhvillime pas Analizës 2010 dhe zhvillime të pritshme në vitet në vijim

Tregu i telefonisë së levizshme në periudhën 2 vjeçare pas analizës 2010 ndodhet nën efektin e ndryshimeve të rëndësishme, ndryshime të cilat një pjesë e tyre kanë edhe lidhje të drejtpërdrejta me tregun e terminimit të thirrjeve zanore në nivel shumëfish, ndryshime të cilat janë:

- a) përcaktimi i kostove të shërbimit të terminimit të thirrjeve zanore, ku aktualisht për operatorët AMC/VF/EM është përcaktuar tarifa e terminimit, e cila është e orientuar drejt kostos sipas rezultateve të BU-LRAIC, për të cilën janë përcaktuar vlerat e tarifës së terminimit si dhe afati kohor i asimetrisë ndërmjet rrjeteve të operatorëve celulare në treg;
- b) Portabiliteti i numrit i cili aktualisht është bërë aktiv dhe ka një numër të konsiderueshëm portimesh të kryera ndërmjet rrjeteve celulare;
- c) Bërja aktive e teknologjisë 3G, për dy nga rrjetet celulare, Vodafone Albania dhe AMC, dhenia e autorizimit për 3G për Vodafon në fillim të vitit 2011, ndërsa për AMC është dhënë pas një periudhe 6 mujore. Nderkohe në fund të vitit 2011 filluan procedurat për dhenin e autorizimit të trete 3G, dhe dy operatorët e tjerë celulare paraqitën interes duke marrë pjesë në tender, megjithatë kjo procedurë deshtoi më 24.02.2012.
- d) Hyrja në treg e Plus Communication në muajin Nëntor 2010.

Ndryshimet e cituara ne geramat 'b', 'c' dhe 'd' me siper dhe qe kane ndikim ne perkufizimin e terminimit te thirrjeve jane trajtuar ne seksionet e mesiperme, ndersa orientimi ne kostot BULRAIC trajtohet me ne detaje ne sekionin e detyrimeve per FNT. Nderkohe AKEP nuk pret qe ne te ardhmen afat-mesme te ndodhin ndryshime te cilat mund te behen shkak per riperkufizim te tregut te terminimit te thirrjeve ne rrjetet e telefonise celulare, i ndryshem nga percaktimet e bera ne kete anlyze tregu.

Bazuar ne sa me siper, konkluzioni eshte se tregjet perkates te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare jane:

- **Tregu i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin celular AMC, sherbim i ofruar nga sipermarresi AMC sh.a;**
- **Tregu i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin celular Vodafone Albania, sherbim i ofruar nga sipermarresi Vodafone Albania sh.a;**
- **Tregu i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin celular Eagle Mobile, sherbim i ofruar nga sipermarresi Eagle Mobile sh.a;**
- **Tregu i terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular Plus Communication, sherbim i ofruar nga sipermarresi Plus Communication sh.a;**

Pyetje per konsultim publik:

1. *A mendoni se terminimi i thirrjeve ne rrjetin celular te Plus Communication perben nje treg perkates?*

III.2 Analiza per Fuqi te Ndjeshme ne Treg

Edhe ne raundin e analizave te mbajtura ne 2007 dhe 2010, ne lidhje me operatoret te cilet kane gene ne fokusin e ketyre analizave (ne lidhje me tregun e terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetet perkatese) eshte arritur ne konkluzionin se operatoret celulare, plotesonin kriteret per FNT ne tregjet perkatese te terminimit. Per te analizuar ekzistencen apo jo te fuqise se ndjeshme ne treg, neni 33 percakton nje sere kriteresh qe duhet te merren ne konsiderate.

Sipas perkufizimit te tregjeve perkates te terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetet celulare, çdo operator celular eshte monopolist ne ofrimin e sherbimit te terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin e vet, dhe mund te konkludohet qe secili prej tyre ka FNT. Megjithate, terminimi i thirrjeve eshte nje sherbim i cili i ofrohet operatoreve te tjere te rrjeteve, dhe per te arritur ne perfundimin se nje operator ka FNT, qe do te thote ka aftesi ndikuese ne percaktimin e cmimit te ketij sherbimi pavaresisht operatoreve te tjere apo konsumatoreve, eshte e rendesishme te analizohen edhe disa faktore te tjere qe mund te kene aftesi ndikuese. Ashtu sikurse edhe ne dokumentet e meparshme te analizave te mbajtura per kete treg, (sic theksohet edhe ne dokumentin shpjegues te KE per rekomandimin e tregjeve perkates e vitin 2007, EC(2007) 1483/2, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT EXPLANATORY NOTE¹¹, nder faktoret/kriteret e tjere (pervec pjeseve te tregut) te konsideruar me te rendesishem per tregjet e terminimit dhe te analizuar jane :

- konkurrenca e mundshme;
- fuqia kundervepruese e blesesve te sherbimit;
- tarifimi i sherbimit te terminimit;

I. Pjeset e tregut

Percaktimi i tregut te terminimit te thirrjeve si treg me vete per çdo operator celular, do te thote qe secili operator celular eshte monopolist ne ofrimin e sherbimit te terminimit te thirrjeve ne rrjetin e vet, pra secili operator celular zoteron 100 per qind te tregut perkates. Ne Udhezimin e BE, shprehet qarte se pjesa e tregut me e madhe se 50 per qind eshte nje tregues i rendesishem i fuqise se ndjeshme ne treg dhe, vetem ne raste te rralla mund te ndodhe qe nje operator me pjese tregu te tille te mos kete fuqi te ndjeshme ne treg¹². Secili nga operatoret aktiv ne nje treg,

¹¹ A market definition for call termination on each mobile network would imply that currently each mobile network operator is a single supplier on each market. However, whether every operator then has market power still depends on whether there is any countervailing buyer power, which would render any non-transitory price increase unprofitable

¹² According to established case-law, very large market shares — in excess of 50 % — are in themselves, save in exceptional circumstances, evidence of the existence of a dominant position (78). An undertaking with a large market share may be presumed to have SMP, that is, to be in a dominant position, if its market share has remained stable over time.

zoteron 100% te tregut te terminimit te thirrjeve ne rrjetet e tyre, nivel shume me i larte se pragu 50% per qind i cituar me lart. Keto pjese tregu nuk kane ndryshuar qe nga fillimi i ofrimit te sherbimeve nga seicili operator celular dhe nuk pritet te ndryshojne ne nje periudhe afatmesme.

II. Konkurrenca e mundshme ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare

Pozita monopoliste e nje operatori (ofrues) mund te vihet nen presion nga operatore (ofrues) te tjere, nese do te ishte e mundur hyrja e tyre ne treg. Mundesite qe operatore te tjere te hyjne ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetin e nje operatori celular nuk ekzistojne. Qe nje operator te ofroje sherbimin e terminimit te thirrjeve te perdoruesit e nje operatori celular, duhet qe te kete akses ne karten SIM te perdoruesve te ketij operatori. Kjo mundesi nuk ekziston. Aktualisht kjo mundesi nuk ekziston per ofrimin e terminimit te asnje lloj operatori rrjeti celular apo fiks.

Rrjedhimisht, cdo operator celular, nuk kercenohet nga operatore te tjere te mundshem qe te hyjne ne tregun individual te secilit prej tyre dhe te ofrojne sherbimin e terminimit te thirrjeve ne rrjetet e tyre celulare.

III. Fuqia kundervepruese e blesesve te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare

Pozita e nje operatori, qe eshte monopol ne ofrimin e nje sherbimi dhe nuk perballat me mundesine (kercenimin) e futjes ne treg te subjekteve te tjere, mund te jete me e dobet nese ekzistojne bleses te sherbimit, te cilet zoterojne fuqi te larte negociuese. Fuqia e larte negociuese eshte rezultat, kryesisht, i sasise se madhe te sherbimit te kerkuar nga pala blesese, dhe interesit te shitesit per te mos humbur kete klient. Ky eshte nje nder kriteret me te rendesishem per analizimin e FNT ne tregun e terminimit, pasi megjithese nje operator eshte monopolist, shpesh ky sherbim i ofrohet nje numri te kufizuar blesesish dhe ne kete rast fuqia kundervepruese e blesesve eshte shume me e madhe se ne rastet kur blesesit jane perdorues te vegjel, sic eshte shpesh rasti ne tregjet me pakice. Mund te ndodhe madje qe ne anen e blesesit te jete nje operator i vetem, dhe pozita e ofruesit monopolist nuk eshte e njejte me rastin kur jane shume bleses te vegjel te sherbimit. Tarifat e terminimit jane rezultatat i negociatave midis operatoreve, te cilet ne baze te fuqise blesese mund te ushtrojne presion ne tarifa me te uleta nga ofruesi tjetër.

Eshte e rendesishme te theksojme se operoret kane detyrim te negociojne per interkoneksion dhe ne rast mosmarrveshesh ato i referohen AKEP, i cili urdheron lidhjen e MI. Megjithese ne blerjen e terminimit nga operoret eshte e pritshme te ekzistojne fuqi kundervepruese e blesesit, ky kriter duhet shqyrtuar ne aspektin e aftesise se blesesit apo blesesve per te bere jofitimprues per ofruesin nje rritje jo-kalimtare te cmimit prej tij.

Ne anen e blesesit te terminimit te thirrjeve ne nje rrjet celular jane operoret e tjere (fiks dhe celulare), vendas dhe te huaj. Gjithashtu pale blesese e terminimit te thirrjeve mund te konsiderojme dhe divizionin me pakice (retail) te vete operatorit celular.

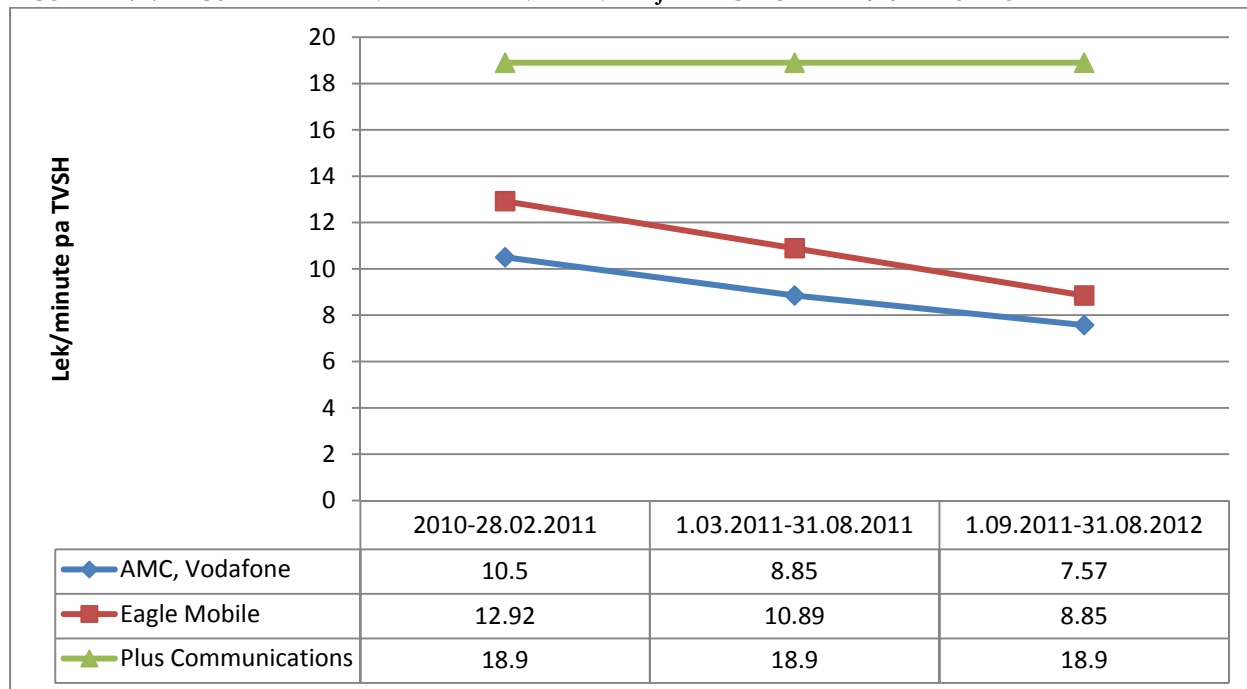
AKEP ne analizen e vitit 2010 ka konkluduar se tre operoret celulare AMC, Vodafone dhe Eagle Mobile nuk ndeshen me fuqi kundervepruese te tille qe te kufizojne fuqine e ndjeshme te

secilit prej tyre ne percaktimin e tarifes se terminimit te rrjeteve respektive celulare. Gjate kesaj periudhe dhe ne periudhen e ardhshme afatmesme nuk ka pasur apo priten ndryshime qe te ndikojne ne kete perfundim te AKEP per keta tre operatore. Nderkohe ne lidhje me Plus Communication, AKEP gjykon se, ky operator nuk ndeshet me fuqi kundervepruese nga operatoret e tjere (celulare dhe/ose fiks), te tille qe, ne mungese te rregullimit nga AKEP, te kene mundesine te mos lejone kompanine Plus Communication te aplikojte tarifat e terminimit mbi nivelin qe do rezultonte ne kushte e nje tregu konkurrues. Mosmarrveshjet e lindura midis Plus Communicaton dhe 4 operatoreve me te medhenj ne treg (3 operatoret celulare dhe Albtelecom) ne lidhje me tarifen e terminimit ne rrjetin Plus Communication ne vitin 2010 dhe 2011, tregojne se, ky operator ka mundesine e imponimit te tarifave te larta te terminimit ne rrjetin e vet ne mungese te nderhyrjes nga AKEP.

IV. Ecuria e tarifave te terminimit ne rrjetet celulare

Figura e meposhteme paraqet ecurine e tarifave te terminimit ne rrjetet celulare te kater operatoreve per periudhen 2010 deri aktualisht.¹³

FIGURA III. 1: ECURIA E TARIFAVE TE TERMINIMIT NE RRJETET CELULARE 2010-AKTUALISHT

Tarifat e terminimit per tre operatoret e FNT (AMC, Vodafone dhe Eagle Mobile) duke filluar nga 1.03.2011 jane percaktuar ne baze te Vendimeve nr.1505, 1506, 1507 dhe 1508, date 10.02.2011, per orientimin ne kostot BULRAIC te tarifave celulare, nepermjet reduktimit te pershkallezuar i cili synon qe ne 1.03.2013 tarifat e ketyre tre operatoreve te arrijne nivelin 4.57 lek/minute qe eshte rezultati i modelit te kostove BULRAIC. Tarifa e terminimit në rrjetin Plus Communication, është përcaktuar me Vendimet e KD të AKEP nr. 1351, datë 04.08.2010, dhe Vendimet 1663-1666 date 28.07.2011, në kuadër të zgjidhjes së mosmarrëveshjes midis këtij operatori dhe kater operatorëve me FNT, për lidhjen e marrëveshjes së interkoneksionit.

Dokumenti “Orientimi në kosto i tarifave të shërbimeve celulare të operatorëve me FNT”, i miratuar me Vendimin Nr.1505 date 10.02.2011, ka percaktuar nivelin e asimetrise ndermjet rrjeteve celulare dhe afatin kohor ne te cilen rrjetet celulare do te jene ne simetri ndermjet tyre ne lidhje me tarifen e terminimit. Niveli i tarifave te terminimit per te kater operatoret celulare sipas ketij dokumenti eshte dhene ne tabelen e meposhteme.

¹³ Per nje historik te tarifave te terminimit ne rrjetet celulare 2000-2010 shiko Analiza Tregut Celular Mars 2010, Kapitulli III/2/ Seksioni IV “Ecuria e tarifave te terminimit dhe struktura e tyre” fq.43

TABELA III. 1: REDUKTIMI I PËRSHKALLËZUAR I TARIFAVE TË TERMINIMIT BU-LRAIC (LEK/MINUTE)

	Para aplikimit te BU-LRAIC ¹⁴	1 Mars 2011	1Shtator 2011	1Shtator 2012	1 Shtator 2013	1 Shtator 2014	1 Shtator 2015
AMC, Vodafone	10.5	8.85	7.57	6.1	4.57	4.57	4.57
Eagle Mobile	12.92	10.89	8.85	6.52	4.57	4.57	4.57
Plus Communications	18.9	15.93	12.92	8.85	6.1	5.3	4.57

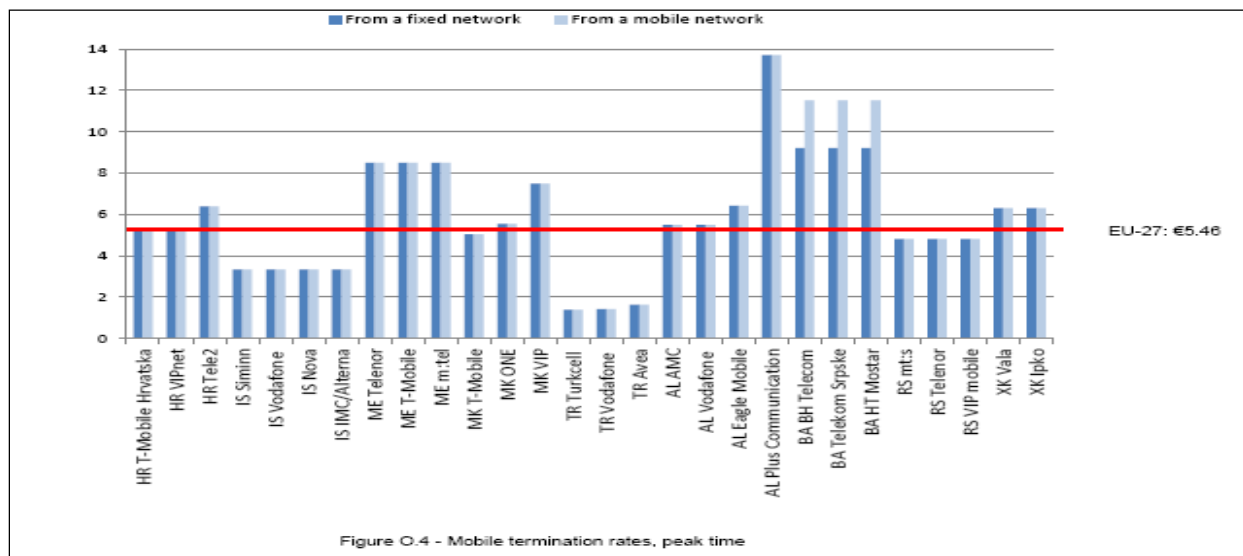
Burimi: Dokumenti "Orientimi në kosto i tarifave të shërbimeve celulare të operatorëve me FNT", i miratuar me Vendimin Nr.1505 date 10.02.2011.

Në dokumentin e cituar, AKEP është shprehur se në kuadër të përcaktimit të tarifës së terminimit të Plus Communication për periudhat e dhëna në tabelë, meqenëse Plus Communication formalisht (me vendim të AKEP) nuk ka status me FNT, vlerat e dhëna në tabelë do të shërbejnë si tarifë rekomanduese për këtë operator, deri në shpalljen me FNT të këtij operatori për terminimin e thirrjeve në rrjetin e vet. Vendimet 1663-1666 date 28.07.2011, në kuadër të zgjidhjes së mosmarrëveshjes midis këtij operatori dhe kater operatorëve me FNT, për lidhjen e marrëveshjes së interkoneksionit, kanë lene ne fuqi tarifen 18.9 lek/minute per Plus Communication, deri ne nje vendim-marje tjeter.

Grafiku me poshte paraqet krahasimin e tarifave te terminimit per te gjithë operatorët celulare per te gjitha vendet e rajonit si dhe mesataren e BE-se, (EU-27).

¹⁴ Tarifat para rregullimit me BU-LRAIC përfshijnë një tarifë fikse për thirrje që ishte e barabartë me 3% të tarifës për minutë. Tarifat e periudhës të tjera, duke filluar nga 1 Mars 2011 nuk përmbajnë tarifë fikse për thirrje.

FIGURA III. 2: KRAHASIM I TARIFAVE TE TERMINIMIT NE RRJETET CELULARE NE SHQIPERI ME MESTAREN E BE DHE VENDET E RAJONIT (NENTOR 2011)

Burimi: "Cullen International" Supply of services in monitoring regulatory and market developments for electronic communications and information society services in Enlargement Countries" Report I, November 2011

Nga figura mund te vihet re se:

- tarifat e terminimit ne rrjetet AMC dhe Vodafone jane ne nivelin mesatar te BE (ndryshimi me vetem 0.02 eurocent)
- tarifa e terminimit Eagle Mobile eshte 17% me larte se tarifa mesatare e terminimit ne vendet e BE;
- tarifa e terminimit ne rrjetin Plus Communication eshte me e larta ne rajon dhe 150% me e larte se tarifa mesatare e terminimit ne vendet e BE.

Duke iu referuar ecurise se tarifave ne periudhen 2010 deri aktualisht si edhe ne periudhen para vitit 2010, vihet re se reduktimet ne vite te tarifave se terminimit ne rrjetet celulare (2006, 2008-2011), perafrimi i tarifave se terminimit me nivelet mesatare te BE, dhe percaktimet per orientim ne kosto te tyre nuk kane ardhur si pasoje e presionit konkurrues ne tregjet perkatese te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare, por per shkak te nderhyrjes se AKEP nepermjet procedurave te zgjidhjeve te mos-marreveshjeve, implementimit te metodologjive te rregullimit te tarifave si edhe orientimit ne kosto. Ne mungese te nderhyrjes rregullatore, operatoret celulare do te ishin dhe do jene ne gjendje t'u impononin operatorëve vendas tarifa me te larta per terminimin e thirrjeve ne rrjetet e tyre celulare.

V. Pervoja rregullatore ne vendet e BE-se

Referuar dokumentave rregullatore te KE-se, dhe specifikesht dokumentit ERG (07) 83 final 080312 te ERG (European regulators Group) **ERG's Common Position on symmetry of fixed call termination rates and symmetry of mobile call termination rates, (faqe 66).**

All commercially-active operators were designated SMP operators by initial proposed decisions by NRAs (but some decisions may have been suspended or annulled).

Consequently, the number of MNOs designated as SMP operators is identical to the number of MNOs licensed and commercially active when the market analysis is notified in each country (for countries with ex ante regulation).

Nga te gjitha pervojat nderkombetare, rezulton se,te gjithë operatorët e rrjeteve celulare aktive ne treg jane percaktuar si operatore me FNT per terminimin e thirrjeve zanore ne rrjetet e tyre.

VI. Perfundim mbi FNT

Ne analizen e faktoreve te marre ne konsiderate per fuqine e ndjeshme ne tregjet perkatese, rezulton se:

- Secili prej operatoreve AMC, Vodafone Albania, Eagle Mobile dhe Plus Communication zoteron 100 % te tregut te terminimit te thirrjeve ne rrjetet e tyre;
- Operoret celulare nuk perballen me kercenimin e hyrjes ne tregjet e tyre te terminimit te operatoreve te tjere, qe do te ishin te afte te kryenin edhe terminimin e thirrjeve ne keto rrjete;
- Operoret celulare ndeshen me fuqi te ulet kundervepruese nga operoret e telefonise fikse (Albtelecom dhe operoret alternative);
- Ne mungese te nderhyrjes rregullatore, cdo operator celular do te jete ne gjendje t'ju impononte operatoreve vendas tarifa te larta per terminimin e thirrjeve ne rrjetin celular qe zoteron.
- Kriteret e marra ne shqyrtim nuk kane ndryshuar dhe nuk pritet te ndryshojne te pakten ne nje periudhe afatmesme, ne menyre qe te eliminojne aftesine ndikuese te operatoreve ne tregjet perkatese te terminimit te thirrjeve.

Duke marre ne konsiderate faktoret (argumentat) e mesiperme, AKEP gjykon se operoret Vodafone Albania, AMC, Eagle Mobile dhe Plus Communication, permbushin kriteret per fuqi te ndjeshme ne tregjet perkatese te terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetet e tyre celulare:

- **Operatori AMC permbush kriteret e sipermarresit me FNT ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular AMC.**
- **Operatori Vodafone Albania permbush kriteret e sipermarresit me FNT ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular Vodafone Albania.**

- **Operatori Eagle Mobile permbush kriteret e sipermarresit me FNT ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular Eagle Mobile.**
- **Operatori Plus Communication permbush kriteret e sipermarresit me FNT ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular Plus Communication.**

Pyetje per kosnultim publik:

- 2. A mendoni se te kater operatoret celulare aktive ne treg, perfshire Plus Communication, permbushin kriteret per FNT ne terminim?*

III.3 Masat rregulluese per terminimin e thirrjeve zanore ne rrjetet celulare

Nga analiza per FNT ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetet e telefonise celulare, rezulton se permbushen kriteret per FNT (dominance individuale) ne tregun perkates te secilit nga rrjetet celulare aktive ne Shqiperi, AMC, Vodafone Albania, Eagle Mobile dhe Plus Communication.

Ne baze te parashikimeve te ligjit, **neni 34**,

Nëse AKEP-i përcakton se një ose disa sipërmarrës kanë fuqi të ndjeshme në treg, në tregun përkatës, pra nuk ka konkurrencë efektive, atëherë ajo vendos ndaj tyre një, disa ose të gjitha detyrimet e veçanta të nevojshme, të cilësuar në nenet 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45 e 56 të këtij ligji.

Detyrimet qe mund te vendosen ne lidhje me sherbimin e terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular te AMC, Vodafone Albania, Eagle Mobile dhe Plus Communication, jane :

- Mosdiskriminimi (neni 39),
- Transparenca (neni 40),
- Dhenie Akses dhe Interkoneksion dhe perdorimi i perbashket i faciliteteve te rrjetit (neni 42),
- Kontrolli i tarifave dhe sistemi i mbajtjes se llogarive(neni 45)

Nderkohe nenet 55-59, permbajne percaktime ne lidhje me detyrimet per kontrollin dhe rregullimin e tarifave dhe zbatimin e tyre.

Ne vendosjen e detyrimeve, AKEP duhet te mbaje parasysh objektivat rregullatore dhe detyrimet ndaj operatoreve me FNT duhet te jene proporcionale me masen e problemit dhe te mos jene barre e tepert per operatorin.

I. Problemet e FNT per terminimin e thirrjeve dhe masat rregulluese

Problemet qe lindin ne nje treg nga FNT per terminimin e thirrjeve ne rrjetet celulare jane evidentuar edhe ne analizat e meparshme te tregut celular dhe mund te permbliidhen si me poshte:

Sherbimi i terminimit te thirrjeve ne celulare eshte nje sherbim me shumice dhe tarifat e terminimit ndikojne ne tarifat e perdorimit te thirrjeve telefonike (drejt celulareve), si dhe ne konkurrencen midis operatoreve.

Tarifat e terminimit ne celulare jane pjese perberese e kosos se thirrjeve drejt celulareve nga perdoruesit e telefonise fikse dhe celulare, vendas dhe te huaj. Si te tilla, tarifat e larta te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare ndikojne mbi tarifat e thirrjeve drejt celulareve, duke imponuar tarifa te larta te thirrjeve fiks-celulare dhe celulare-celulare jashte rrjetit dhe, per pasoje, çojne ne perdorimin ne nivel te ulet te ketyre thirrjeve.

Tarifat e larta te terminimit ne celulare (sherbim me shumice) ndikojne negativisht ne tarifat e thirrjeve telefonike te paguara nga perdoruesit fundore te rrjeteve te tjere.

Tarifat e larta te terminimit perkeqesojne gjendjen e operatoreve te rinj dhe/ose te vegjel ne treg: tarifat e larta per terminimin e thirrjeve ne rrjetet celulare te operatoreve ekzistues rrisin koston per thirrjet telefonike per keta operatore, per shkak te trafikut jo te balancuar.¹⁵ Per kete shkak, ndikon negativisht ne konkurrencen midis operatoreve te rinj (me numer te vogel perdoruesish) dhe operatoreve te stabilizuar ne treg (me numur te madh perdoruesish).

Diferencat ne tarifat e terminimit sipas origjines se thirrjes,pervecse nuk justifikohen nga diferencat ne kosto, krijojne mundesi per arbitrazh: thirrjet e origjinuara brenda vendit mund te rrugezohen per t'u terminuar ne rrjetet celulare sikur te ishin thirrje hyrese nderkombetare. Kjo praktike e mundesuar nga diferencat ne tarifat e terminimit sipas origjines se thirrjes dhe jo mbi baze te koston, krijon stimuj per veprime joligjore.

Grupi i Rregullatoreve Europiane (ERG) ne dokumentin , ERG (06) 33, Revised ERG Common Position on the approach to Appropriate remedies in the ECNS regulatory framework, Final Version May 2006, citon 4 probleme per konkurrencen ne lidhje me terminimin:

- *koluzioni i nenkuptuar;*
- *tarifim i tepert*
- *diskriminim ne tarifa*
- *refuzimi per te negociuar apo mosdhenie interkoneksioni*

Rekomandimet e ERG per zgjidhjen e ketyre problemeve eshte vendosja e detyrimit per orientim ne kosto te tarifave te terminimit, cka do te rriste perfitimet e tregut ne teresi. Aplikimi vetem i detyrimeve te mos-diskriminimit dhe transparences nuk konsiderohen te mjaftueshme per eliminimin e ketyre problemeve. ERG trajton gjithashtu ceshtjen e asimetrise, duke rekomanduar aplikimin e asimerise midis operatoreve te rinj ne treg dhe operatoreve te meparshem, por me objektivin qe asimetria te jete e lejuar per nje periudhe kohore te kufizuar ne vite.

Gjithashtu, ERG citon se probleme te tjera qe mund te krijojne sipermaresit me FNT, jane diskriminimi me terma jo-tarifore. Keto probleme mund te krijohen edhe ne prezence te detyrimit te mos-diskriminimit dhe kontrollit te tarifave, nese detyrimi i mosdiskriminimit nuk shoqerohet me masa te tjera parandaluese. Nder keto probleme te diskriminimit jo-tarifor mund te permendim vonesen ne dhenien e aksesit, ku operatori me FNT ka interes te aplikojte strategji vonuese ndaj operatoreve te cileve u jep akses ne rrjetin e tij.

Rekomandimi i ERG per te eliminuar strategjite vonuese,eshte shoqerimi i detyrimit te mos-diskriminimit me detyrimin per dhenien e Garancive apo marrveshjes se Nivelit te Sherbimit

¹⁵ Operoret e rinj dhe/ose te vegjel kane nje trafik dales me te madh drejt operatoreve me te medhenj se sa trafik hyres prej ketyre te fundit.

(Service Level Agreement-SLA) si dhe publikimin e Treguesve Kryesore te Performances (Key Performance Indicators -KPI). Nepermjet ketyre detyrimeve, sipermarresi me FNT detyrohet te paguaje kompensim per vonesat apo deshtimin e ofrimit te sherbimit sipas afateve kohore dhe cilesise se rene dakort.

Masat rregulluese

Transparenca lidhet me detyrimin e operatorit per publikimin e tarifave dhe ndryshimeve te propozuara te tyre, me pare se ato te hyjne ne fuqi, dhe te jene te qarta, te dallueshme dhe lehtesisht te kuptueshme. Publikimi paraprakisht i tarifave dhe ndryshimeve te tyre rrit transparencen per monitorimin e sjelljeve te mundshme antikonkurruese.

Por, transparenca ne vetvete nuk u krijon stimuj operatoreve celulare per te ulur tarifat e terminimit te thirrjeve ne rrjetet e tyre.

Mosdiskriminimi synon te parandaloje operatoren qe te mos diskriminojne midis operatoreve te ndryshem, si edhe midis sherbimeve te ofruara operatoreve te tjere dhe rrjetit te vet te tregtimit te sherbimeve te perdoruesit fundore (integrimi vertikal). Sherbimet e operatoreve te telekomunikacioneve mund te ndahen ne sherbime me shumice (shitje e sherbimeve te interkoneksionit tek operatoren e tjere dhe rrjetit te vet, apo filialeve) dhe sherbime me pakice, te cilat i tregtohen perdoruesit.

Detyrimi per mosdiskriminim do te thote qe operatori me FNT t'u jape operatoreve te tjere interkoneksion me cilesi dhe tarife te njejte me ato qe ai ofron per sherbimet e veta dhe te filialeve, partnereve ose ortakeve te tyre. Detyrimet per transparencen dhe mosdiskriminimin nuk rrisin apo krijojne stimuj per te ulur tarifat e terminimit, ato thjesht jane masa paraprake qe operatoren te mos abuzojne me poziten e tyre ne treg.

Ndarja e llogarive do te thote qe operatori te mbaje bilanc dhe llogari te te ardhurave dhe shpenzimeve per aktivite te ndryshme: me shumice dhe tregtimin me pakice. Ndarja e llogarive duhet te aplikohet edhe per sherbime te ndryshme: thirrjet fiks-celulare, thirrjet celulare-celulare jashte rrjetit, terminimi i thirrjeve ne rrjetin e vet, thirrjet dalese. Efekti i detyrimeve per transparencen dhe mosdiskriminimin, te shoqeruara edhe me detyrimin per ndarje te llogarive dhe nxjerrje te koston nuk rrisin apo krijojne stimuj te mjaftueshem per te ulur tarifat e terminimit.

Kontrolli i tarifave eshte menyra me efektive per te ndikuar qe tarifat e terminimit te thirrjeve ne celulare te jene te orientuara drejt koston. Qellimi i çdo autoriteti rregullues sektorial eshte qe tarifat te jene te orientuara drejt koston, qe do te ndodhte normalisht ne nje treg ku konkurrenca eshte efektive.

Menyra te ndryshme, te cilat gjejne zbatim edhe ne praktiken europiane per kontrollin e tarifave te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare, mund te permendim:

- tarifa te orientuara drejt koston, si p.sh., kosto kontabile (FAC) apo LRIC;
- tarifa sipas praktikës me te mire (benchmarku,);
- rregullim ne baze te cmimit tavan.

Rregullimi i tarifave sipas kostos LRIC (apo LRAIC) eshte menyra me efektive e rregullimit te te tarifave te terminimit e rekomanduar edhe nga KE. Nderkohe AKEP deri ne vitin 2010 ka perdorur edhe rregullimin me benchmark me tarifate mesatre te BE, para se te perfundonte e studimin mbi koston e terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare ne Shqiperi me metoden BULRAICNe vitin 2011, AKEP percaktoi skedarin e reduktimit te tarifave te terminimit per orientim ne koston BULARIC me reduktim te pershkallezuar (glide path), metode e rekomanduar nga KE.

II. Detyrimet aktuale te AMC, Vodafone Albania dhe EM per FNT

AKEP bazuar ne gjetjet e analizes pararendese nepermjet vendimeve te dates 31.03.2010 dhe ndryshimeve te mevonshme mbi keto vendime, ka percaktuar masat rregullatore ndaj operatoreve me FNT ne tregun e terminimit te thirrjeve, ne reference te Ligjit 9918 dhe kuadrit rregullator, qe ne permbledhje jane:

1. Detyrimi i Mosdiskriminimit (neni 39)
2. Detyrimi i transparencës (Neni 40)
3. Detyrimi për akses dhe interkoneksion dhe përdorimi i përbashkët i faciliteteve të rrjetit (Neni 42)
4. Detyrimi për kontroll të tarifave; (Neni 45)

Detyrimi per publikimin e ofertes reference te interkoneksionit (RIO) eshte plotesuar nga AMC, Vodafone Albania dhe Eagle Mobile me miratimin nga AKEP te ketyre ofertave me 23.12.2010 dhe publikimin e tyre ne faqet respektive te internetit dhe te AKEP. Keto Oferta reference te interkoneksionit te miratuara nga AKEP kane pesuar edhe ndryshime te tjera ne vijim te implementimit te portabilitetit te numrit celular, si dhe perfshijne edhe SLA dhe KPI. Ne zbatim te detyrimit per kontrollin dhe rregullimin e tarifave dhe orientimin ne koston efciente, AKEP ka percaktuar nivelin i asimetrise si dhe shtrirjen kohore te saj ne tregun e telefonise se levizshme, te percaktuar me VKD nr. 1505, date 10.02. 2011 "Për miratimin e Dokumentacionit Final për Orientimin në koston të tarifave të shërbimeve të operatorëve celularë me FNT". Orientimi ne koston e tarifave te terminimit eshte percaktuar nepermjet vendimeve nr.1506, 1507 dhe 1508, date 10.02. 2011, ku eshte percaktuar niveli maksimal i tarifave te terminimit dhe reduktimi I pershkallezuar duke arritur vleren 4.57 lek/minute me 1.09.2013 per te tre operoret me FNT, vlere e cila eshte rezultati i koston se terminimit sipas modelit BULRAIC te zhvilluar nga AKEP me konsulence nderkombetare ne vitin 2010. Operoret kane zbatuar vendimet dhe grafikun e reduktimit dhe aktualisht ky grafik ndodhet ne fazen e dyte te implementimit te metodologjise sipas rezultateve BU-LRAIC per percaktimin e tarifave se terminimit ne rrjetet celulare, ne te cilen ka percaktuar tarifate maksimale te terminimit per rrjetet AMC, VF dhe EM dhe konkretisht per dy rrjetet e medha AMC/Vadone kjo tarife eshte 7.57 leke/minute, ndersa per rrjetin e EM kjo tarife eshte 8.85 leke/minute.

III. Detyrimet per terminimin e thirrjeve hyrese nderkombetare

AKEP ne dokumentin e Analizes finale te tregut celular ka perfshire nje seksion te plote me argumentet pro dhe kunder rregullimit te tarifes se terminimit te thirrjeve hyrese nderkombetare. Ne vendimet per FNT ne Mars 2010 u la ne fuqi rregjimi i meparshem i rregullimit te tarifes se thirrjeve hyrese nderkombetare ne nivele te njejte me ate te thirrjeve kombetare. Me vendimet e Këshillit Drejtues të AKEP-it - Nr. 1345, 1346, 1347, datë 23.07.2010, të cilat respektivisht i referohen sipërmarrësve AMC, Eagle Mobile (EM), Vodafone Albania, AKEP-i kishte vendosur që *“tarifa e terminimit të thirrjeve dhe shërbimeve të interkoneksionit të lidhura me terminimin e thirrjeve në rrjetet e tyre për thirrjet hyrëse ndërkombëtare, të jenë objekt i negociatave komerciale”*. Pas investimit të AKEP për zgjidhjen e disa mosmarrëveshjeve të lindura gjatë negociatave të sipërmarrësve për përcaktimin e tarifave të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare, pasi çmoi se *“sipërmarrësit me FNT nuk arritën të administrojnë në mënyrë të drejtë dhe të ligjshme heqjen e masës rregullatore për rregullimin ex-ante të tarifës së terminimit të thirrjeve ndërkombëtare dhe përcaktimin e saj nëpërmjet negociimit në terma komerciale të pranueshme në mënyrë të dyanshme, si dhe nga natyra e mosmarrëveshjeve të depozituara në AKEP lidhur ngushtësisht me aplikimin e tarifave për thirrjet hyrëse ndërkombëtare”*

AKEP-i me vendimet Nr. 1436, 1437, 1438, datë 03. 11. 2010 të Këshillit Drejtues të tij, vendosi që të ndryshonte vendimin e mësipërcituar duke ripërcaktuar që *“tarifa e terminimit të thirrjeve dhe shërbimeve të Interkoneksionit të lidhura me terminimin e thirrjeve në rrjetet e këtyre sipërmarrësve (AMC, V-Al, EM), të jenë objekt kontrolli dhe rregullimi nga AKEP.*

Me vendimet Nr.1739, 1740 dhe 1741 date 20.12.2011, AKEP vendosi që të anulonte vendimet e Nentor 2010 dhe linte ne fuqi vendimet e Korrikut 2010.

Bazuar ne vendimet e fundit te Dhjetor 2011 si dhe ne vendimet e Korrik 2010, operatorët me FNT per terminimin e thirrjeve kane detyrimin per te dhene akses per terminimin e thirrjeve hyrese nderkombetare per operatorët vendas qe tranzitojne keto thirrje, por me tarifa komerciale te cilat vendosen ne negociata midis operatorit terminues dhe atij tranzitues. Ne kendveshtrim te perkufizimit te tregut perkates ky trajtim nenkupton qe tregu perkates i terminimit te thirrjeve ne nje rrjet, perfshin thirrjet hyrese me origjine kombetare dhe nderkombetare, si dhe secili operator ka FNT per kete treg perkates, por detyrimet per FNT jane te ndryshme per dy llojet e thirrjeve. Nese do ti referoheshim argumentave te perdorur per de-rregullimin e tarifes se terminimit te thirrjeve hyrese nderkombetare (mungesa e impaktit direkt ne tregun me pakice ne Shqiperi), atehere mund te merret ne konsiderate edhe trajtimi nese keto thirrje duhet te jene pjese e tregut perkates te terminimit te thirrjeve ne nje rrjet. Terminimi i thirrjeve ne nje rrjet celular sherben si input per operatorët e tjere per te ofruar thirrje perdoruesve te tyre drej ketij rrjeti celular:

- terminimi i thirrjeve kombetare eshte input per operatorët per thirrjet e perdoruesve (tregu me pakice) ne Shqiperi drejt abonenteve te ketij rrjeti.
- terminimi i thirrjeve hyrese nderkombetare sherben si input per operatorët ne vende te tjera (tregjet me pakice ne keto vende) per te ofruar thirrje drejt abonenteve te ketij rrjeti. Ne kete rast ky input mund te sigurohet nga nje marredhenie direkte e operatorëve te huaj apo me karrier nderkombetar/ ne marredhenie me operatore vendas qe kryejne tranzitim drejt ketyre rrjeteve.

Tranzitimi i thirrjeve si sherbim, sherben per te lidhur dy rrjete qe nuk kane lidhje direkte me njeri-tjetrin apo kur kjo lidhje direkte nuk konsiderohet ekonomike nga palet. Per tranzitimin e thirrjeve kombetare Albtelecom eshte operator me FNT dhe tarifat e tranzitimit kontrollohen dhe rregullohen nga AKEP. Per tranzitimin e thirrjeve nderkombetare nuk ka operator me FNT. Tranzitimi i thirrjeve nderkombetare deri ne vitin 2005 eshte kryer nga Albtelecom dhe te gjithë operatorët e tjere ishin te detyruar qe thirrjet hyrese dhe dalese nderkombetare te kalonin nepermjet Albtelecom. Nderkohe duke filluar nga vitit 2005 dhe me pas ne vitin 2008 me hyrjen ne fuqi te ligjit 9918, nuk ka kufizime per ofrimin e tranzitimit te thirrjeve nderkombetare. Nje sere operatoresh alternative vazhdojne qe per tranzitimin e thirrjeve nderkombetare te perdorin rrjetin e Albtelecom pasi nuk kane mundesi te lidhen direkt me karriera nderkombetare dhe ne kete rast kerkesa per tranzitim eshte e operatoreve vendas. Per tranzitimin e thirrjeve hyrese nderkombetare aktualisht kerkesa duket se eshte kryesisht nga operatorët e huaj dhe jo nga operatorët vendas dhe operatorët tranzitues bazohen ne lidhjet qe kane me operatorët e huaj per sasine e trafikut qe duhet te tranzitohen per terminim ne rrjetet vendas. Kjo ka cuar dhe ne ndryshime te ndjeshme te sasise se trafikut te tranzituar nga nje operator ne periudha te ndryshme duke cuar ne problem te cilesise se sherbimeve ne rrjetin terminues. Shpesh here mund te kete ndryshime midis sasise se trafikut qe origjinohet nga operatorët e huaj qe percillet per tranzitim me operatorët vendas dhe sasise se trafikut percillet nga keta te fundit per terminim ne rrjetin vendas. Nderkohe, nese kerkesa per sherbimet e tranzitimit do te vinte nga operatori terminues, kjo do te bente te mundur qe te dy operatorët (terminues dhe tranzitues) te parashikonin me mire sasite e trafikut te tranzituar dhe terminuar duke garantuar dhe cilesine e tij. Ne kete menyre nevoja apo kerkesa per sherbimet e tranzitimit te trafikut nderkombetar, lidhet direkt me operatorët vendas dhe operatori tranzitues ka interes te plotesoje dhe kerkesat e operatorit terminues: te dy operatorët (terminues dhe tranzitues) kane interes komercial per sherbimet e tranzitimit. Kjo ndryshon nga skema aktuale kur sherbimet e operatorit tranzitues paraqesin interes komercial vetem per operatorin origjinues (apo nje tranzitues tjetër) ne vendet e huaja.

Pra sherbimet e tranzitimit te thirrjeve se pari duhen pare ne interesin apo kerkesen e operatoreve vendas per keto sherbime dhe me pas ne rast te problemeve te tregut nese eshte e nevojshme nderhyrja per rregullim. Sic eshte theksuar edhe me siper, terminimi i thirrjeve hyrese nderkombetare eshte input per operatorët dhe tregjet me pakice ne vendet e huaja, ndersa terminimi i thirrjeve kombetare per operatorët dhe tregun me pakice ne Shqiperi. Sherbimet e tranzitimit te thirrjeve kombetare kerkohen nga operatorët vendas, origjinues dhe/ose terminues, kur keta dy operatore nuk kane mundesi te lidhen ose eshte me ekonomike te perdorin sherbimet e tranzitimit te nje pale te trete. Ne kete rast operatori tranzitues i thirrjeve blen terminimin ne rrjetin celular (apo edhe fiks) per llogari te operatorit origjinues i cili ofron thirrje ne tregun me pakice ne Shqiperi dhe operatori terminues celular duhet te kete detyrimin per te ofruar terminim per operatorin tranzitues te thirrjeve kombetare dhe me tarifa te rregulluara.

Nderkohe per thirrjet hyrese nderkombetare, duke qene se efekti eshte ne tregjet me pakice ne vendet e huaja, eshte e diskutueshme jo vetem rregullimi i tarifes por edhe vendosja e detyrimit mbi operatorin terminues qe ti ofroje akses operatorit tranzitues qe ky i fundit ti ofroje sherbimin operatoreve ne vendet e huaja. Ne kete kendveshtrim, per sa diskutuam me siper, dhenia e aksesit ne keto raste duhet lene edhe ne interesin komercial te pales terminuese.

Nje faktor tjetër në favor të de-rregulimit të tarifës dhe të aksesit për thirrjet hyse ndërkombëtare është trajtimi nga KE i roamingut ndërkombëtar. KE bazuar në problemet e tarifave të larta të roamingut për thirrjet dhe të dhenat për përdoruesit, ka vendosur nën-rregullim tarifave të roamingut ndërkombëtar (me pakicë dhe me shumicë) në vendet e BE, duke imponuar tarifë maksimale (çmime tavan) për operatorët në vendet e BE, por vetëm në marrëdhëniet midis operatorëve të vendeve të BE: tarifave të roamingut që operatorët e vendeve të BE i paguajnë njëri-tjetrit janë nën-rregullim (operatori Vodafone UK nuk mund të tarifojë operatorin T-Mobile në Gjermani me shumë se tarifë e përcaktuar nga komisioni, në rastin kur një përdorues i T-Mobile përdor rrjetin Vodafone UK gjatë qëndrimit në këto vende), por tarifave që paguajnë operatorët jashtë vendeve të BE operatorëve të vendeve të BE për roaming ndërkombëtar nuk janë nën-rregullim. Pra, vetë KE ka bërë një ndarje midis vendeve të BE dhe jo të BE, pasi masat e marra kanë impakt për përdoruesit në vendet e BE.

Për sa më lart dhe sa trajtuar në Analizën e tregut në Mars 2010, Vendimet e Korrik dhe Nëntor 2010, dhe vendimet e Dhjetor 2011, trajtimi i terminimit apo tranzitimit të thirrjeve ndërkombëtare është i diskutueshëm dhe AKEP mirepret komente për këtë çështje:

Pyetje për konsultim publik:

- 3. Terminimi i thirrjeve hyrese ndërkombëtare duhet të përfshihet apo të mos përfshihet në tregun perkates të terminimit të thirrjeve në një rrjet celular?***
- 4. Detyrimet e operatorëve me FNT për terminimin e thirrjeve hyrese ndërkombëtare duhet:***
 - a. Të rregullohen si edhe terminimi i thirrjeve kombëtare (trajtimi Shtator 2008-Shkurt 2012): dhenie aksesi dhe tarife të rregulluar në kosto?***
 - b. Të qendrojnë siç janë aktualisht: detyrim për dhenie aksesi por me tarife komerciale?***
 - c. Të de-rregullohet plotësisht: operatorët celularë të mos kenë detyrim të japin akses, pra dhenia e aksesit dhe tarifa të jenë komerciale kur kanë interes të dy palët?***

IV. Detyrimet e propozuara për FNT

Bazuar në gjetjet e analizës rezultojnë që të katër operatorët AMC, Vodafone Albania, Eagle Mobile dhe Plus Communication janë propozuar si operatorë që kanë fuqi të ndjeshme në tregun e terminimit të thirrjeve zanore në rrjetet e tyre.

Rrjedhimisht ne reference me percaktimet ligjit 9918, propozohet qe AMC, Vodafone Albania, Eagle Mobile te vazhdojne ne implementimin e masave rregullatore qe aktualisht mbajne, detyrime te cilat identifikohen te domosdoshme me qellim shmangien e problemeve te tilla si mungese transparence, diskriminim ne tarifa dhe cilesi, mosdhenie aksesit apo vonesa ne dhenien e aksesit per terminimin.

Zbatimi i detyrimeve dhe shmangia e ketyre problemeve avantazhon realizimin e objektivit te pergjithshem rregullator, sigurimi i konkurrences efektive, dhe objektivave te tjere pjese e nenit 7 te Ligjit 9918.

Ne menyre te permbledhur detyrimet propozuara per AMC, Vodafone Albania dhe Eagle Mobile jane:

- 1) Detyrimi i Mosdiskriminimit (neni 39)
- 2) Detyrimi i transparencës (Neni 40)
- 3) Detyrimi për akses dhe interkoneksion dhe përdorimi i përbashkët i faciliteteve të rrjetit (Neni 42)
- 4) Detyrimi për kontroll të tarifave dhe sistemin e mbajtjes së llogarive (Neni 45)

1. Detyrimi i Mosdiskriminimit (neni 39)

Ky detyrim i percaktuar dhe pershkruar ne nenin 39 te Ligjit, per FNT ne terminimin e thirrjeve, kerkon midis te tjerave publikimin e ofertes reference te interkoneksionit per ofrimin e sherbimit te terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular te sipermmarresit me FNT. Ky detyrim sherben per te mos-lejuar diskriminim midis operatoreve perfitues si edhe diskriminin e tyre ndaj filialeve apo partnereve te vet. Per rritjen e efektivitetit te ketij detyrimi, AKEP gjykon se eshte e nevojshme edhe detyrimi per dhenien e Garancive apo marrveshjes se Nivelit te Sherbimit (Service Level Agreement-SLA) si dhe publikimin e Treguesve Kryesore te Performances (Key Performance Indicators -KPI), te pershkruar me siper.

Detyrimi per mos-diskrimin nuk konsiderohet i mjaftueshem per te eliminuar stimujt per mos-dhenie apo vonesa ne dhenie aksesit per terminim, tarifa te larta terminim dhe jo te orientuara ne kosto ,mungese transparence.

2. Detyrimi i transparencës (Neni 40)

Ky detyrim pervec publikimit te RIO, kerkon publikimin e informacionit per tarifat t e sherbimeve te aksesit/interkoneksionit.

Ashtu si edhe detyrimi i mos-diskriminimit, ky detyrim nuk konsiderohet i mjaftueshem *per te eliminuar stimujt per mos-dhenie apo vonesa ne dhenie aksesit per terminim, tarifa te larta terminim dhe jo te orientuara ne kosto*

3. Detyrimi për akses dhe interkoneksion dhe përdorimi i përbashkët i faciliteteve të rrjetit (Neni 42)

Ky detyrim i percaktuar dhe pershkruar ne nenin 39 te Ligjit, kerkon qe AKEP te vendose një, disa, apo të gjitha prej masave të parashikuara ne piken 3. AKEP gjykon se per FNT per terminimin e thirrjeve ne rrjetet celulare, jane te nevojshme masat:

- a) t'u ofrojë palëve të treta akses dhe interkoneksion në rrjet dhe elementet e tij;
- b) të ofrojë shërbime të veçanta në nivel shumice, për t'u rishitur nga palët e treta;
- c) të mos anulojë aksesin në facilitetet, kur e ka dhënë atë;
- ç) të negociojë me dëshirën e mirë dhe me mirëbesim me subjektet, që kërkojnë akses;
- d) të ofrojë akses të hapur në ndërfaqet teknike, protokollet ose teknologjitë e tjera të rëndësishme, të domosdoshme për ndërveprimin e shërbimeve ose për shërbimet e rrjetit virtual;
- dh) të ofrojë bashkëvendosje ose forma të tjera të përdorimit të përbashkët, përfshirë ndërtesat, tubacionet kabllore ose shtyllat, kullat;
- e) të krijojë kushtet e nevojshme për të siguruar ndërveprimin e shërbimeve pikë fundore – pikë fundore, duke përfshirë facilitetet për shërbimet e rrjetit inteligjent dhe/ose *roaming*-ut në rrjetet *mobile*;
- ë) të ofrojë akses në sistemet mbështetëse funksionale ose sistemet e ngjashme informatike (*software*), të nevojshme, për të siguruar konkurrencë të ndershme në ofrimin e shërbimeve;
- f) të interkonektojë rrjetet ose facilitetet e rrjetit.

Keto detyrime jane te nevojshme dhe aktualisht shumica e tyre jane implementuar ne interkoneksionin me operatoret celulare. Per pikat d, dh, e, ë, AKEP gjykon se eshte e nevojshme te sqarohet se detyrimi per akses i referohet vetem per mundesimin e terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare, dhe duhet te jene te zbatueshme sipas mundesive/aftesive teknike dhe ekonomike te operatorit celular me FNT per terminim si edhe me tarifa te cilat mbajne parasyh investimet e kryera dhe nje norme te arsyeshme fitimi.

Keto detyrime, perfshire sqarimin e bere, sherbejne per realizimin e objektivit te konkurrences efektive ne tregun e sherbimeve celulare si dhe te sherbimeve te komunikimeve elektronike, pasi terminimi ne rrjetet celulare eshte nje input i perdorur jo vetem nga operatoret celulare por edhe nga sipermarres te tjere, ofruer te rrjeteve dhe sherbimeve te komunikimeve elektronike. Gjithashtu pika 4 e nenit 42, lejon qe nje operator te mos jape akses ne rast se deshmon, apo justifikon (operatorit kerkues dhe AKEP) bazuar ne standartet objektive, se përdorimi i facilitetit mund të rrezikojë mirëmbajtjen e tërësisë së rrjetit ose funksionet e rrjetit

4. Detyrimi për kontroll i tarifave dhe sistemit e mbajtjes së llogarive (Neni 45)

AKEP gjykon se detyrimi per kontrollin e tarifave te operatoreve me FNT, eshte nje mase efektive, qe sherben per realizimin e objektivave rregullatore te AKEP, per konkurrence efektive ne tregjet e komunikimeve elektronike.

Reduktimi dhe orientimi ne kosto i tarifave te terminimit ne rrjetet celulare, ka efekte pozitive ne uljen e kostove te thirrjeve drejt rrjeteve celulare, duke rritur mundesite konkurruese te operatoreve/ofruesve te sherbimeve si dhe perfitimet e perdoruesve te sherbimeve te komunikimeve elektronike, per thirrjet dalese dhe hyrese (rritet numri i thirrjeve dalese drejt celulareve duke rritur numrin e thirrjeve hyrese, te marra nga perdoruesit celulare).

Keshtu qe ne lidhje me kete mase rregullatore, AKEP ka te percaktuar ne terma konkrete, skedulimin kohor te asimetrise si dhe tarifate respektive sipas cdo segmenti kohor, te percaktuar nepermjet metodologjise perkatese dhe vendimarrjeve te kryera bazuar ne rezultatet BU-LRAIC per tre operatoret AMC/VF dhe EM.

Komisioni European ne rekomandimin me te fundit per orientimin ne kosto te tarifave te terminimit: **COMMISSION RECOMMENDATION of 7 May 2009 on the Regulatory Treatment of Fixed and Mobile Termination Rates in the EU (2009/396/EC)**, ka rekomanduuar autoriteteve rregullatore, midis te tjerave:

- Percaktimin e tarifave te terminimit (fiks dhe celular) bazuar ne kostot e ofrimit nga nje operator eficient. Kjo nenkupton gjithashtu qe tarifate duhet te jene simetrike;
- Vleresimi i kostove eficiente te bazohet ne kostot korrente dhe perdorimin kostove afatgjate inkrementale me metoden BU, si metodologjia e duhur e kostove;
- Mund te perdorin krahasimin e rezulateve te modelit BU me model TD i cili perdor te dhena te audituara per te permirësuar konsistencen e rezultateve dhe mund te bejne rregullimet e nevojshme;

Rekomandimi percakton dhe disa zgjedhje qe duhen bere ne modelimin BU, ku me i rëndesishmi duket se eshte perdorimi i LRIC per shërbimin e terminimit d.m.th inkrementi te jetë vetëm terminimi dhe jo të gjitha shërbimet si në rastin e LRAIC. Pritshmerite per aplikimin e të gjitha zgjedhjeve të rekomandimit të KE, është se tarifa e terminimit në rrjete celulare në fundin të vitit 2012 pritet të jetë shumë më ulet se niveli aktual. Kjo çështje ka qënë objekt diskutimi në modelin BULRAIC të ndërtuar nga konsulenti nderkombetar ICC, dhe lexuesit mund t'i referohen dokumentave të publikuar nga AKEP për modelin BULRAIC. Disa prej vendeve me te zhvilluara kane filluar implementimin e ketij rekomandimi duke percaktuar afatet kohore te reduktimeve te tarifave te terminimit bazuar ne modelin e paster LRIC, vlera te cilat jane shume me te uleta se niveli aktual mestar ne vendet e BE.

Ne lidhje me detyrimin per kontrollin e tarifave, propozohet zbatimi i fazave te percaktuara ne VKD 1506, 1507 dhe 1508 date 10.02.2011, sipas metodologjise të rregullimit për orientimin në kosto të tarifave të terminimit në rrjetet publike telefonike të lëvizshëm. Marrja ne konsiderate e rekomandimit te mesiperme te KE do te jete objekt shqyrtimi ne periudha te ardhshme nga AKEP.

Operatori Plus Communication sh.a, duke gene se shpallet per here te pare si operator me FNT ne tregun e terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin e tij, AKEP gjykon se eshte e arsyeshme te kete te njejtat detyrime kryesore si dhe AMC, Vodafone Albania dhe Eagle Mobile dhe konkretisht:

- *detyrimet per mosdiskriminim, dhenie aksesit per terminim dhe transparence:*

Plus Communication duhet te publikoje nje oferte reference interkoneksioni per sherbimin e terminimit te thirrjeve ne rrjetin Plus. Ne vijim te praktikës se ndjekur me AMC, Vodafone Albania dhe Eagle Mobile duhet te publikoje RIO-n e vet e cila duhet te jete ne permbajtje dhe forme e ngjashme (ndryshimet kryesisht ne termat teknike dhe specifike per Plus) me RIO-t e tre operatoreve te tjere celulare.

Megjese formati kesaj RIO eshte i gatshem, dhe RIO- e AMC, Vodafone dhe Eagle Mobile jane te njejta, publikimi i RIO nga Plus nuk perben nje barre te rende.

- *detyrimet per ndarjen e llogarive, kontrollin e tarifës dhe orientimin ne kosto:*

Tarifa e terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin e Plus Communication duhet qe te orientohet drejt koston efciente, duke bere te mundur qe te perfshihet ne fazat e uljes, sipas metodologjise se rregullimit te tarifës se terminimit sipas rezultateve BU-LRAIC, me qellim qe parashikimi i bere per konvergimin e tarifës se terminimit dhe arritjen e simetrise se plote ndermjet te gjitha rrjeteve te jete afati kohor 1 Shtator 2015. Per sa i perket detyrimeve per ndarjen e llogarive dhe sistemin e mbajtjes se llogarive ky detyrim mund te vendoset si per operoret e tjere, megjithese per nje operator te ri kjo mase mund te perbeje barre me te madhe dhe pa efekte te dukshme pozitive ne kushtet e rregullimit te tarifës duke e orientuar ne koston BULRAIC. Kjo mase do te ishte e justifikuar nese operatori do te zhvilloje modelin top-down te koston efciente dhe keto detyrime do te sherbejne per justifikimin e kostove sipas nenit 59.

Tarifa e terminimit në rrjetin Plus Communication, është përcaktuar me Vendimet e KD të AKEP nr. 1351, datë 04.08.2010, dhe Vendimet 1663-1666 date 28.07.2011, në kuadër të zgjidhjes së mosmarrëveshjes midis këtij operatori dhe kater operatorëve me FNT, për lidhjen e marrëveshjes së interkoneksionit. Asimetria (në përqindje) e tarifave midis operatorëve në treg eshte e nje rendesie te vecante dhe si e tille ka qene vazhdimisht ne fokusin e vendimarrjeve te AKEP, duke marre ne konsiderate rekomandimet e BE si dhe praktikat më të mira rregullatore per ulje te vazhdueshme te tyre dhe me tendence eliminimin e asimetrise ndermjet rrjeteve.

Por faza ne te cilen ndodhej vendimarrja e AKEP per orientimin e tarifës se terminimit drejt koston dhe analiza e situates ku ndodhej hyresi i fundit ne tregun e telefonise se levizshme, mungesa e statusit me FNT per Plus Communication, beri te mundur qe AKEP te konsideronte zgjerimin e fazave te aplikimit te asimetrise per rrjetet AMC/VF/EM dhe Plus Communication, dhe percaktoi qe per dy rrjetet e medha AMC/VF asimetria te eliminohej deri ne 1 Shtator 2013, periudhe ne te cilen vlere e tarifës maksimale te terminimit ne rrjetet AMC/VF te jete 4.57 leke/minute, ndersa per EM ne periudhen 1 Shtator 2013, vlere e tarifës se terminimit te jete 6.1 leke/minute, per te arritur ne simetri me dy rrjetet AMC dhe VF ne periudhen 1 Shtator 2014.

Perjashtimi per Plus Communication per aplikimin ne te njejten kohe te tarifës se terminimit sipas skedulimit kohor te parashikuar, si pasoje jo vetem e mungeses se statusit me FNT ne periudhen kur u be ky percaktim, por edhe per faktin qe Plus Communication ne ndryshim nga parashikimet akoma nuk kishte arritur peshen e duhur ne kete treg, beri te mundur qe te skedulohej nje faze e re, faze ne te cilen parashikohet qe tarifa e terminimit të arrije ne simetri te plote me atë të tre operatorëve të tjerë në vlerën 4.57 lekë/minutë në 01.09.2015. Vendimet 1663-1666 date 28.07.2011, në kuadër të zgjidhjes së mosmarrëveshjes midis këtij operatori dhe

kater operatorëve me FNT, për lidhjen e marrëveshjes së interkoneksionit, lane ne fuqi tarifen 18.9 lek/minute dhe krahas aplikimit të reduktimit të tarifave të terminimit të tre operatoreve të tjera asimetria aktuale është në nivele të larta, rreth 150 % ndaj rrjeteve AMC dhe Vodaone dhe rreth 113 % ndaj rrjetit EM.

Aplikimi i asimetrise së tarifave të terminimit midis operatoreve të rinj dhe atyre të mëparshëm, rekomandohet edhe nga ERG (aktualisht BEREC) dhe AKEP në vendimet e cituara më lart ka dhënë arsytimin dhe faktorët që kanë ndikuar në përcaktimin e tarifës së terminimit në Plus dhe asimetrinë e aplikuar deri tani, bazuar në rekomandimet e ERG dhe përvoja në vendet e tjera. Nderkohe aplikimi i asimetrise gjykohet i arsyeshëm të mbahet vetëm për periudha tranzitore, me qëllim që të mos krijohet efektin e kundërt. Thellimi i nivelit të asimetrise në periudhat e ardhshme ndërmjet rrjetit të Plus Communication dhe rrjeteve të AMC; VF dhe EM, do të krijonte një barriere për thirrjet e origjinuara nga rrjetet e operatoreve të tjera drejt rrjetit të Plus, duke ndikuar në këtë mënyrë deri në ndryshimin e sjelljes së konsumatorëve për thirrjet që destinohen drejt këtij rrjeti. Kjo sjellje ndikohet nga aplikimi në operatorët e rrjeteve të tjera celulare të tarifave të përdoruesit drejt Plus në nivele shumë më të larta se ndaj njeri-tjetrit, për shkak të kostove më të larta të këtyre thirrjeve të diskutuara nga niveli i lartë i tarifës. Njëkohësisht vlen të përmendet se përdoruesit mund të mos jenë koshient për tarifa më të larta ndaj Plus. Në të dy rastet rritja e mëtejshme e nivelit të asimetrise në periudhat e ardhme do të krijonte efektin e kundërt të qëllimit të aplikimit të asimetrise, duke ndikuar negativisht në konkurrencën në treg dhe aplikimin e tarifave më të ulëta për përdoruesit. Këto efekte përkeqësohen në kushtet e implementimit të portabilitetit të numrit, asimetria e lartë përtej niveleve të arsyeshme do të shndërrohet në efekt negativ, pasi ndikon në sjelljen e konsumatorëve.

Për sa më sipër, AKEP gjykon që niveli i asimetrise së tarifës së Plus me tarifën e terminimit në rrjetet e tjera celulare për periudhat e ardhme duhet të reduktohet duke filluar nga Shtatori 2012, që përkon me fazën e tretë të reduktimit të tarifave të tre operatoreve të tjera celulare, dhe për fazat e mëvonshme të vazhdojë reduktimi i asimetrise për të arritur konvergjencën në afatin e parshikuar më 1.09.2015.

Për sa më sipër, AKEP propozon që:

- Për AMC, Vodafone Albania dhe Eagle Mobile të vazhdojë zbatimin e fazave dhe niveleve të tarifave të përcaktuara në VKD 1506, 1507 dhe 1508 datë 10.02.2011, sipas metodologjisë të rregullimit për orientimin në kosto të tarifave të terminimit në rrjetet publike telefonike të lëvizshëm;
- Për Plus Communication të reduktohet tarifa e terminimit sipas fazave dhe niveleve të dhëna në tabelën e mëposhtme. Nivelet e dhëna në tabelën e mëposhtme ndryshojnë nga propozimi i bërë për Plus Communication në dokumentin e datës 10.02.2012, por ruajnë nivelin dhe aftin e fundit të skedarit kohor. Nivelet e tarifave të Plus për tre fazat 1-vjeçare duke filluar nga 1.09.2012 deri në 31.08.2014 janë të njëjta me ato të Eagle Mobile me distance 2-3 vjet.

TABELA III.2: REDUKTIMI I PËRSHKALLËZUAR I TARIFAVE TË TERMINIMIT NË RRJETET CELULARE PËR ORIENTIM NË KOSTO SIPAS BU-LRAIC (LEKË/MINUTE)

	2010- 28.02.201 1	1.03.2011 - 31.08.201 1	1.09.2011 - 31.08.201 2	1.09.2012 - 31.08.201 3	1.09.2013 - 31.08.201 4	1.09.2014 - 31.08.201 5	1.09.201 5-
AMC, Vodafone	10.5	8.85	7.57	6.1	4.57	4.57	4.57
Eagle Mobile	12.92	10.89	8.85	6.52	4.57	4.57	4.57
Plus Communicatio ns	18.9	18.9	18.9	12.92	8.85	6.52	4.57

***Shenim:** Tarifa aktuale terminimit te Plus eshte 18.9 leke/minute dhe 0.57 leke per thirrje. Ndersa per fazat nga 1 Qershor 2012 dhe ne vazhdim do te aplikohet vetm tarife per minute, ne te njejten menyre si operatoret e tjere.*

Reduktimet e tarifave të interkoneksionit në nivelet e përshkruara me sipër, pritet të kenë efekt pozitiv në tregjet me pakicë të shërbimeve celulare dhe të telefonisë fikse. Ndikimi në telefoninë fikse do të jetë direkt tek pagesat më të ulëta për terminimin e thirrjeve dhe në kosto me të ulëta për thirrjet telefonike fiks-celulare, pra dhe në tarifa më të ulëta për këto thirrje. Gjithashtu, reduktimi i diferencës midis tarifave të terminimit në rrjetet celulare dhe fiks do të ndikojë pozitivisht në aftësinë konkurruese të operatorëve fiks, edhe me shërbimet celulare, ku vihet re një efekt zëvendësimi më i ndjeshëm se në vitet e mëparshme.

Efekti i reduktimit të tarifave të terminimit në rrjetet celulare do të ndikojë në rritjen e konkurrencës në tregun celular, nëpërmjet:

- Uljes së kostos së thirrjeve off-net celulare për operatorët duke krijuar mundësinë e reduktimit të tarifave të këtyre thirrjeve në tregun me pakicë të shërbimeve celulare.
- Reduktimit të mundësive të operatorëve celulare për subvencionimin e thirrjeve telefonike në nivelin retail, një praktike e vënë re sidomos me thirrjet brenda grupeve të mbyllura të përdoruesve.

Tarifat aktuale të thirrjeve jashtë rrjetit dhe të SMS-ve, brenda dhe jashtë rrjetit, në shumicën e programeve tarifore, përveç promocioneve dhe programeve të caktuara, duket se janë shumë me të larta se kostoja e ofrimit eficient të tyre (përfshirë edhe një vlerësim për kostot retail). Reduktimi i tarifave të terminimit për këto shërbime, duhet që në kushtet e konkurrencës efektive në tregun me pakicë të shoqërohet apo ndjehet në reduktime të tarifave me pakicë për këto shërbime.

AKEP, parashikon që ndikimi i reduktimit të tarifave të terminimit në rrjetet celulare në konkurrencën në tregun me pakicë celular, të jetë më i madh se thjesht reduktimi i tarifave të

thirrjeve jashtë rrjetit në masë të njejte me reduktimin absolut të tarifave të terminimit. Këto reduktime të tarifave të thirrjeve pritet të shoqërohen me reduktime të tarifave të SMS-ve (për shkak të reduktimit edhe të tarifave të terminimit të SMS-ve) ku pritet të çojnë në reduktime të mëtejshme të tarifave celulare, reduktime keto dhe më të mëdha se ato që kanë ndodhur dy vitet e fundit.

Pyetje per konsultim publik:

5. Cfare mendoni per masat rregullatore per terminimin ne rrjetet celulare dhe asimetrine (nivele e tarifave dhe kohezgjatjen) e propozuar nga AKEP per tarifat e terminimit te Plus Communication ndaj operatoreve te tjere?

6. A mendoni se AKEP duhet te marre ne konsiderate rekomandimin e vitit 2009 te KE (2009/396/EC) per modelim te paster BULRAIC per terminimine thirrjeve celulare duke rishikuar modelin BULRAIC te vitit 2010 apo duke kryer nej model te ri?

IV. TREGU ME SHUMICE I AKSESIT DHE ORIGJINIMIT TE THIRRJEVE NE RRJETET CELULARE

Tregu me shumice i aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet individuale te levizshme, u analizua per here te pare nga AKEP ne analizen e tregut celular ne 2010, dhe perfundim te ketij procesi AMC dhe Vodafone Albania u percaktuan si operatore me FNT ne kete treg. Perfundimet kryesore te kesaj analize jane dhene ne seksionin IV.1 me poshte. Ne analizen e tregut 2010, u arsyetua se meqenese ky treg eshte pjese e listes se tregjeve te Rregullores se analizes se tregut dhe pjese e listes se tregjeve te Rekomandimit 2003 te KE-se, nuk ishte e nevojshme qe AKEP te kryente nje analize te testit te tre kriterëve nese ky treg eshte treg perkates i justifikueshem per nderhyrje ex-ante. Nderkohe, bazuar:

- ne zhvillimet e tregut celular me pakice ne keto dy vite (te dhena ne seksion IV.2);
- ne zhvillimet ne vendet e BE ku tregu me shumice i aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet individuale te levizshme, eshte hequr nga lista e tregjeve e Rekomandimit te viti 2007 te KE,
- faktit qe edhe ato vende qe e kane konsideruar kete treg me pare te justifikueshem per nderhyrje ex-ante e kane hequr kete treg nga rregullimi ex-ante,

AKEP gjykon se eshte e nevojshme qe ne kete analize te behet nje analize e testit te tre kriterëve. Para analizes se testit te tre kriterëve, AKEP ka bere nje permblendhje dhe perditesim te perfundimeve te Analize 2010 dhe nje vleresim te tregut me pakice celular dhe zhvillimeve ne kete treg ne keto dy vite, pasi tregu i akses/origjinimit edhe gjate analizes se bere ne vitin 2010, u trajtua si nje treg i lidhur ngushtesisht me tregun e pakices.

IV.1 Permblendhje e perfundimeve te Analize 2010 per akses/origjinimin e thirrjeve dhe perditesim i tyre

Perfundimet kryesore te analize 2010 jane dhene ne seksionin 1 me poshte, ndersa seksioni 2 permabn perditesim te disa prej perfundimeve kryesore.

1. Permblendhje e perfundimeve te Analize 2010 per akses/origjinimin e thirrjeve.

Ne Analize 2010, AKEP analizoi kete treg duke shqyrtuar perkufizimin e tregut perkates, analizen per FNT dhe masat rregulluese per FNT. Perfundimet kryesore jane dhene me poshte.

Tregu perkates

Ne perkufzimin e tregut perkates me shumice te akses/origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare, AKEP arriti ne perfundimet e meposhtme:

- (i) sherbimet me shumice te akses/origjinimit te ofruara nga operatore te rrjeteve te ndryshem celulare jane pjese e te njejtit treg perkates. Pra ky treg perfshin ofrimin e akses/origjinimit nga te gjithë operatorët celulare (ndryshim nga terminimi ku tregu perkates eshte i vecante per secilin operator);
- (ii) sherbimet me shumice te akses/origjinimit te ofruara MVNO-ve, ofruesve te pavarur jane pjese e te njejtit treg perkates;
- (iii) vetofrimi i akses dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare, nga operatorët e ketyre rrjeteve eshte pjese e tregut perkates me shumice te aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare.
- (iv) Dimensionimi gjeografik i tregut me shumice te akses dhe origjinimit ne rrjetet celulare eshte kombetar, d.m.th territori i Republikës së Shqipërisë.

Per sa me me siper, percaktimi i tregut te akses/origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare, ishte:

Tregu me shumice i aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare, sherbime te ofruara nga AMC, Vodafone Albania dhe Eagle Mobile (tre operatorët celulare aktive ne kohen e perfundimit te analizes).

Analiza per FNT

Ne lidhje me analizen per percaktimin e operatorëve me FNT ne kete treg, AKEP shqyrtoi nje sere kriteresh dhe arriti ne perfundime si me poshte:

- Pjeset e tregut

Ne baze te pjeseve te tregut, ne terma te numrit te perdoruesve, thirrjeve dhe te te ardhurave, te matura ne menyre dinamike, AMC dhe Vodafone Albania zoterojne pjese tregu mbi 40% secila, apo mbi 85% te tregut te per numrin e perdoruesve apo aksesin dhe mbi 80% per origjinimin e thirrjeve celulare te dy se bashku. Eagle Mobile si hyresi i ri ne treg per vitin 2008 ka perfitur afersisht 9% pjese tregu ne numer perdoruesish, por vetem 4% ne thirrje dalese dhe pjesa e tregut ne te ardhurat e perfituara ishte vetem 1.2%. EM gjate vitit 2009, ka vazhduar rritjen e pjeseve te tregut duke arritur ne fund te vitit 2009 14.4% pjese tregu per perdoruesi dhe 9% ne te ardhura, dhe ne gjashtemujorin e pare te vitit 2009 17% pjese tregu per thirrjet dalese.

Eshte e qarte se analiza per FNT ne kete rast duhet te perqendrohet ne dominacen e bashkuar dhe jo individuale. Neni 33 i ligjit 9918 percakton kriteret per analizen per dominancen e bashkuar apo rastet kur me shume se nje sipermerres mund te kete FNT.

- *Zhvillimi i shtysave për konkurrencë të tarifave;*

Megjithese gjate viteve 2007-2009 jane vene re reduktime te tarifave, reduktimi i tarifave te dy programeve me parapagim, Vodafone Card dhe Albakarta, ka ardhur si rezultat i imponimit te aplikimit te metodologjive te rregullimit te tarifave celulare te Vodafone dhe AMC, te miratuara me VKM nr.853 dhe nr.855 date 18.06.2008, dhe jo prej reduktimit nga ana e operatoreve si pasoje e stimuljve per konkurrence. Madje te dy operatoret celulare kane ankimuar aplikimin e VKM-ve ne rruge gjyqesore, duke kerkuar revokimin e aplikimit te metodologjive, perfshire reduktimin e dyte te parashikuar ne Shtator 2009.

Aplikimi i tarifave te larta (mbi kosto) se bashku me fitimet e larta te AMC dhe Vodafone Albania eshte tregues per stimuj per sjellje te koordinuar te dy operatoreve.

Aplikimi i tarifave me te larta nga Vodafone dhe AMC krahasuar me Eagle Mobile, eshte tregues i aftesise ndikuese te dy operatoreve dhe mundesise per te vepruar pavaresisht nga Eagle Mobile.

Gjithashtu ky fakt perforcohet nga aftesia e ketyre dy operatoreve per te aplikuar tarifa me te larta se niveli mestar ne vendet e BE dhe njekohesisht me te medha se operatori tjetër celular Eagle Mobile.

- *fuqia ekonomike dhe financiare të sipërmarrësit.*

Nga te dhenat e cituara ne seksionin e treguesve financiare si dhe nga pjesa e ulet e tregut te Eagle Mobile ne te ardhura, vihet re qarte se te dy sipermarrsit AMC dhe Vodafone Albania kane fuqi ekonomike shume me te larte se Eagle Mobile. Ky faktor ndikon negativisht ne aftesite e EM per te kundervepruar ne treg ndaj sjelljes se dy rivaleve AMC dhe Vodafone.

Normat e larta dhe te qendrueshme te fitimit te AMC dhe Vodafone Albania, jane tregues i konkurrences se ulet dhe stimuljve per koordinim midis ketyre dy kompanive.

- *Pengesa per Hyrjen ne tregun me shumice te akses dhe origjinimit te thirrjeve*

Sic eshte permendur ne analizen e tregut me pakice, megjithe ndryshimet ne kuadrin ligjor, qe ndikojne pozitivisht ne zvogelim te pengesave te hyrjes ne tregun e sherbimeve celulare me pakice, aktualisht ne tregun celular me pakice nuk ka ende ofrues te pavaruar sherbimesh apo MVNO. Ky fakt perben nje tregues se tregu celular me pakice vazhdon te kete de facto pengesa per hyrjen ne treg te ofruesve te sherbimeve, pengesa qe mund te vijne nga mungesa e detyrimeve per operatoret celulare per te dhene akses ne nivel me shumice per akses dhe origjinim te thirrjeve. Nderkohe hyrja ne tregun me shumice te aksesit dhe origjinimit te thirrjeve mund te behet vetem si operator rrjeti celular dhe pengesat me natyre ekonomike dhe teknike, per hyrjen ne treg si operator rrjeti celular, si kufizimi i spektrit te radiofrekuencave, numri i operatoreve te rrjeteve celulare ne treg, kostot e pakthyeshme dhe integrimi vertikal, jane karakteristike e sektorit te telefonise celulare. Keto pengesa, sidomos

ne lidhje me spektrin theksohen edhe nga KE ne dokumentin: Explanatory Note to Recommendation 2007/879/EC per tregjet perkates **(C(2007) 5406)**

Niveli i konkurrences efektive apo mungesa e saj ne tregun me pakice celular eshte tregues i rëndësishem i problemeve qe ekzistojne ne tregun me shumice te aksesit dhe origjinimit te thirrjeve. Sic eshte theksuar dhe ne kapitullin e meparshem, megjithese AKEP gjykon se tregu me pakice celular, nuk eshte me i justifikueshem per nderhyrje ex-ante, nuk do te thote qe ky treg eshte tashme ne konkurrenca efektive.

AKEP gjykon se eshte ende heret te konkludohet se konkurrenca e mundshme e operatoreve te rinj te rrjeteve si dhe ofruesve te sherbimeve, do te zvogeloje ndjeshem aftesite ndikuese dhe stimujt per koordinim te AMC dhe Vodafone, per te rezultuar ne konkurrenca efektive ne tregun celular me pakice.

AMC dhe Vodafone Albania kane strukture te ngjashme te rrjetit, perdoruesve dhe per rrjedhoje edhe te kostove te ofrimit te sherbimeve. Simetria apo ngjashmeria e operatoreve ne tregues te ndryshem perben faktor ndikues ne rritjen e stimujve per te koordinim dhe konkurrenca me te ulet.

AMC dhe Vodafone Albania jane dy operatore te rrjeteve celulare:

- me te medhenj te tregut dhe pjese tregu te ngjashme ne vite,
- me numer dhe strukture perdoruesish, trafik telefonik dhe strukture te rrjetit te ngjashem midis tyre;
- qe operojne ne nje treg me nivel penetrimi 110%;
- qe jane te integruar vertikalisht dhe qe ne gjithe periudhen e aktivitetit e tyre nuk kane pasur marredhenie me MVNO (megjithese pretendohet se nuk ka pasur kerkese);
- me norma shume te larta fitimi;
- me pjese tregu ne te ardhura per sherbimet celulare me shume se 95% (dhe afersisht 80% te gjithe tregut te komunikimeve elektronike ne Shqiperi)
- kane aplikuar historikisht tarifa te larta te sherbimeve celulare me pakice. Nivelet e larta te tarifave, pas reduktimit te detyruar nga Metodologjite e rregullimit te tarifave celulare, jane me problematike per perdoruesit me kontrate;
- qe lehtesisht mund te monitorojne tarifat me pakice te njeri tjetrit
- operojne ne nje treg qe ka karakterike barriera te larta strukturore te hyrjes ne treg si operator rrjeti apo MVNO;
- me FNT ne tregjet e terminimit ne rrjetet e tyre

Keta faktore krijojne stimuj per AMC dhe Vodafone Albania per koordinim te sjelljes se tyre, dhe konkurrenca te ulet ne tregun me shumice te te akses origjinimit te thirrjeve celulare, pra per dominanca te bashkuar te ketyre dy operatoreve ne kete treg.

AKEP bazuar ne perfundimet e mesiperme ne Analize 2010 gjykoi se tregu celulare me shumice i aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare nuk eshte ne konkurrence efektive dhe:

- sipermarresit AMC sh.a dhe Vodafone Albania sh.a permbushin kriteret per FNT ne tregun me shumice te aksesit dhe origjinimit te thirrjeve nepermjet rrjeteve celulare.

- Masat Rregulluese

AKEP, gjykoi se detyrimet per AMC dhe Vodafone Albania, per FNT ne tregun e aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare, duhet te jene:

1. Detyrimi për akses dhe interkoneksion dhe përdorimi i përbashkët i faciliteteve të rrjetit (Neni 42)
2. Detyrimi i Mosdiskriminimit (neni 39)
3. Detyrimi i transparencës (Neni 40)
4. Detyrimi për ndarjen e llogarive (Neni 41)
5. Detyrimi për kontroll të tarifave dhe sistemin e mbajtjes së llogarive (Neni 45)

AKEP, gjykoi ne 2010 se eshte e arsyeshme dhe proporcionale qe detyrimet e Vodafone dhe AMC per aksesin dhe origjinimin e thirrjeve ne rrjetet celulare, te jene:

- i. ne terma te rregulluara, perfshire tarifate, nga oferta reference e interkoneksionit per sherbimet drejt numrave te ofruesve te thirrjeve me karta te parapaguara (OSHKP) dhe numrave pa pagese 0800xxx;
- ii. ne terma komerciale per sherbimet e tjera te akses dhe origjinimit te thirrjeve perfshire MVNO, rishites te sherbimeve celulare te Vodafone Albania dhe AMC

Detyrimet e vendosur ne 2010, perfshinin midis te tjerave:

- Sipermarresit AMC sh.a. dhe Vodafone Albania Sh.a., te perditesojne Ofertat Referencë të Interkoneksionit, te miratuar me VKD nr.628, dhe nr.629 date 10.02.2009, per te perfshire sherbimin e akses dhe origjinimit te thirrjeve te pershtatur me ndryshimet dhe nevojat e tregut:
- Tarifa e aksesit dhe origjinimit te thirrjeve te thirrjeve dhe sherbimeve te interkoneksionit te lidhura me aksesin dhe origjinimin e thirrjeve ne rrjetet AMC dhe Vodafone Albania jane:
 - i. Objekt kontrolli nga AKEP per sherbimet origjinimit te thirrjeve drejt numrave te ofruesve te thirrjeve me karta te parapaguara (OSHKP) dhe numrave pa pagese 0800xxx, sipas percaktimeve ne pikat 2 dhe 3 me poshte;
 - ii. Objekt negociatash komerciale per sherbimet e tjera te akses dhe origjinimit te thirrjeve perfshire MVNO, rishites te sherbimeve celulare te sipermarresit Vodafone Albania Sh.a dhe AMC

Ne seksionin e meposhtem paraqiten disa perditesime mbi perfundimet kryesore te Analize 2010 dhe zbatimin e detyrimeve per akses/origjinimin e thirrjeve.

2. Perditesim mbi perfundimet e Analize 2010 per akses/origjinimin

Per sa i perket perkufizimit te tregut perkates, nuk ka ndryshime ne terma te dimensionit te produktit dhe sherbimeve, pervec faktit qe tregu i akses/origjinimit tashme perfshin edhe Plus Communication qe hyri ne treg ne fund te vitit 2010.

Nderkohe ne lidhje me faktoret e marre ne kosniderate per FNT:

- Gjate viteve 2010-2011 pjeset e tregut kane ndryshuar ndjeshem dhe dy operatoret e rinj kane rritur pjeset e tyre te tregut. AMC dhe Vodafone nuk kane me pjese tregu te ngjashme ne tregues te ndryshem si perdorues, thirrje, te ardhura sic kane pasur historikisht deri ne 2008-2009, madje tashme kane diferenca te ndjeshme (analize me e detajuar e pjeseve te tregut eshte bere ne seksionin IV.3);
- Konkurrenca ne nivelin me pakice per tarifat e sherbimeve eshte rritur ndjeshem dhe ka sjelle reduktime te tarifave edhe te AMC dhe Vodafone Albania-pa nderhyrje rregullatore ne nivel me pakice (analize me e detajuar e tarifave me pakice eshte bere ne seksionin IV.3);
- Te ardhurat dhe normat e fitimit te AMC dhe Vodafone Albania jane reduktuar ndjeshem ne 2010-2011 ne krahasim me periudhat e meparshme;
- Simetria midis rrjeteve per tregues te ndryshem ka ndryshuar ndjeshem ne 2010-2011.

Per sa i perket zbatimit te masave rregullatore:

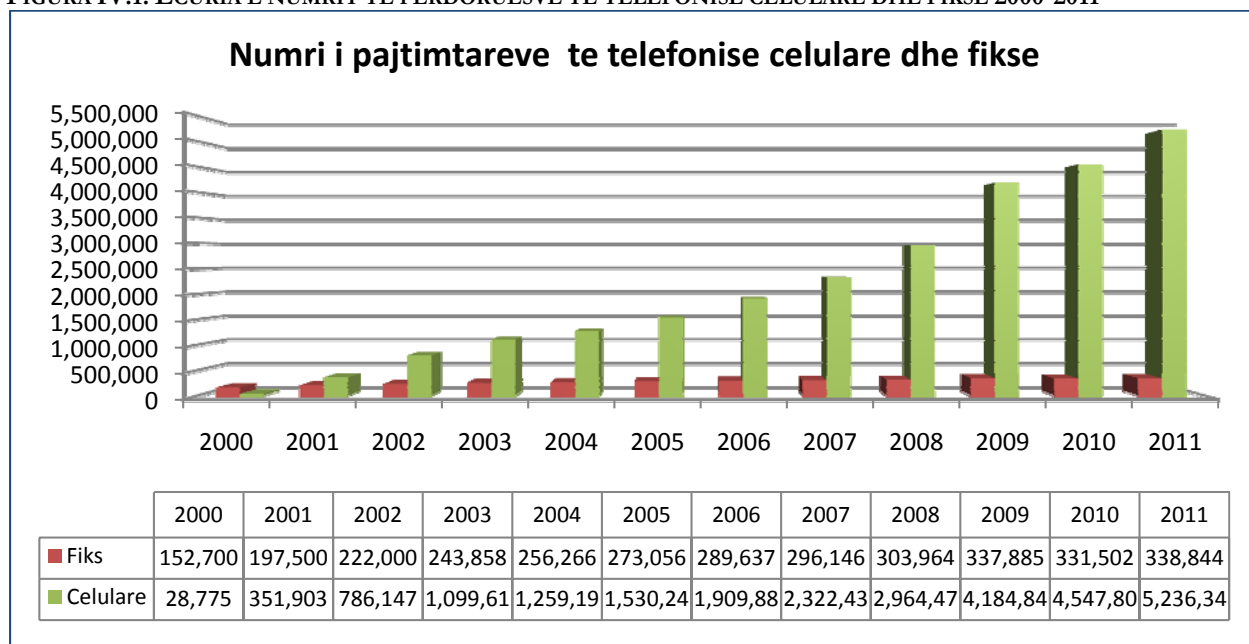
- AMC dhe Vodafone Albania kane perfshire sherbimin e origjinimit te thirrjeve per kartat e OSHKP-ve ne RIO dhe me tarifat e rregulluara nga AKEP, perfshire tarifat e percaktuara ne 10.02.2011 per orientim ne kostot BULRAIC;
- Deri me tani nuk ka pasur kerkesa per MVNO, ndersa Vodafone ka lidhur 2 marrveshje me OSHKP dhe AMC eshte ne proces lidhjeje te nje marrveshje me OSHKP.

IV.2 Tregu me pakice i sherbimeve celulare

Në fund të vitit 2011, numri i pajtimtareve të telefonisë së lëvizshme u rrit me 15% krahasuar me vitin 2010 dhe arriti në afërsisht 5.2 milion, i cili përbën një normë penetrimi (numri i përdoruesve për 100 banorë) prej 185%¹⁶, qe është shumë me e larte se niveli prej 140% ne vitin 2010¹⁷ apo niveli mesatar ne vendet e BE prej 124% ne 2010. Sic eshte theksuar edhe me pare rritja e numrit te pajtimtareve te telefonise celulare qe prej vitit 2001 ka qene ne shume me madhe se rritja e numrit te pajtimtarëve të telefonisë fikse. Numri i pajtimtarëve të telefonisë fikse në fund të vitit 2011, arriti në rreth 339 mijë, nivel i cili përbën një rritje me rreth 7000 pajtimtare apo 2.2% në krahasim me rreth 332 mijë në fund të vitit 2010. Norma e penetrimit te telefonise fikse ne Shqiperi arriti në 12% krahasuar me 10% në vitin 2010, megjithatë ky nivel është ende shumë i ulët krahasuar me vendet e BE (me një mesatare prej 45%) dhe vendet e rajonit.

Figura e mëposhtëme paraqet ecurinë ndër vite të numrit të pajtimatrëve të telefonisë fikse dhe celulare, ku vihet re rritja shumë e madhe e telefonisë celulare dhe rritja shumë e vogël e telefonisë fikse.

FIGURA IV.1. ECURIA E NUMRIT TE PERDORUESVE TË TELEFONISË CELULARE DHE FIKSE 2000-2011

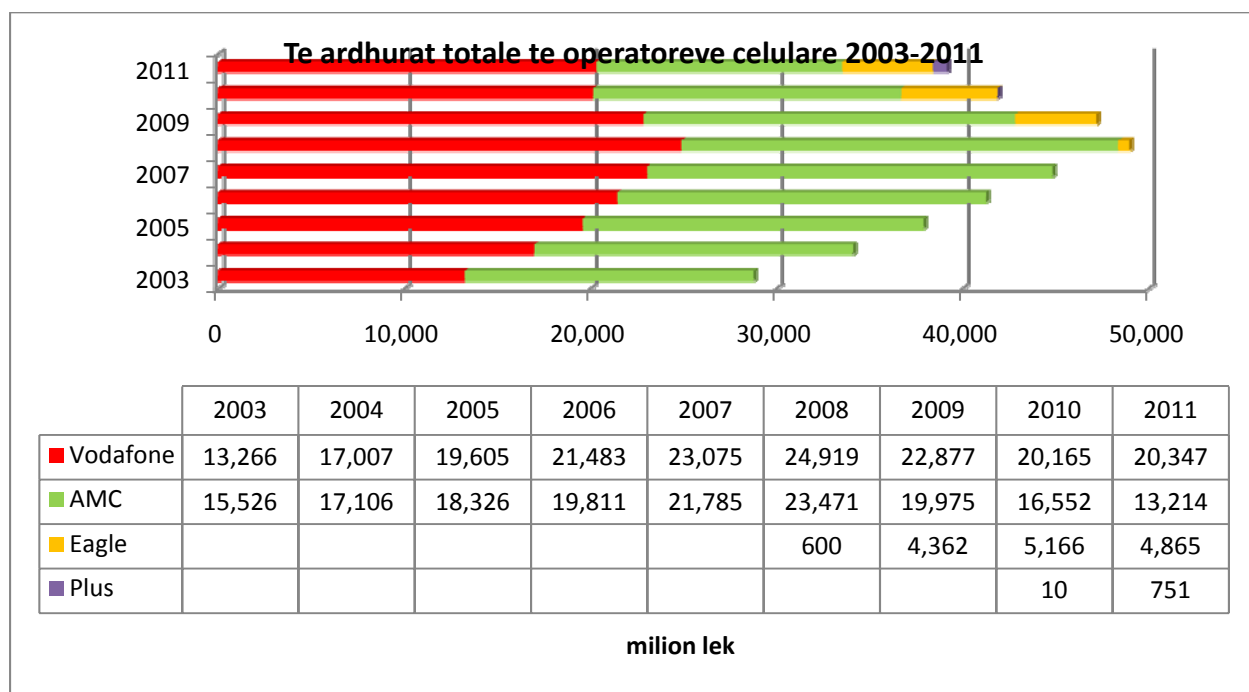

¹⁶ Numri i përdoruesve celularë i referohet numrit të kartave SIM aktive, dhe normat e larta të përdoruesve për 100 banorë shpjegohen nga mbajtja prej një individi e më shumë se 1 kartë SIM si dhe prej përdorimit të kartave SIM nga vizitorët në një vend.

¹⁷ Ne kete raport, shifra e perdorur per popullsine per vitin 2011 eshte rezultati paraprak i Census 2011 i publikuar nga Instat: 2,831,741. Treguesit e penetrimit (perdorimi ne baze te popullsise) jane me te larte se cdo te ishin po te perdorej numri i popullsise sipas parashikimeve te meparshme.

Ne figuren e meposhteme paraqitet tendenca e te ardhurave celulare ne periudhen 2003-2011, ku mund te vihet re se ne vitin 2010 ka pasur nje renie te konsiderueshme (11%) te te ardhurave ne krahasim me vitin e meparshem 2009, i cili ishte viti i pare qe shenoi renie te te ardhurave te ketij segmenti te tregut. Renia e te ardhurave ka vazhduar edhe ne vitin 2011 megjithese me nje norme me te ulet prej 6%. Totali i te ardhurave te kater operatoreve celulare per 2011 ishte rreth 39.2 miliard lek. Gjate 2011 renie me te madhe ka pasur AMC me 20% dhe Eagle me 6%. Ndersa Vodafone ka psur ndryshim te vogel me rritje prej 1%. Plus si operatori me i ri ka psur rritje te madhe me rreth 75 here, por duhet marre ne konsiderate se per vitin 2010 Plus ishte ne treg per vetem 1 muaj.

FIGURA IV.2: TE ARDHURAT E OPERATOREVE CELULARE 2003-2011

Aktualisht tregu i telefonise se levizshme ka kater lojtare aktive, me sherbimet e tyre por ne periudhen te cilen po analizojme, si ndryshime kryesore me efekte direkte apo indirekte ne tregun me pakice celular mund te konsiderohen:

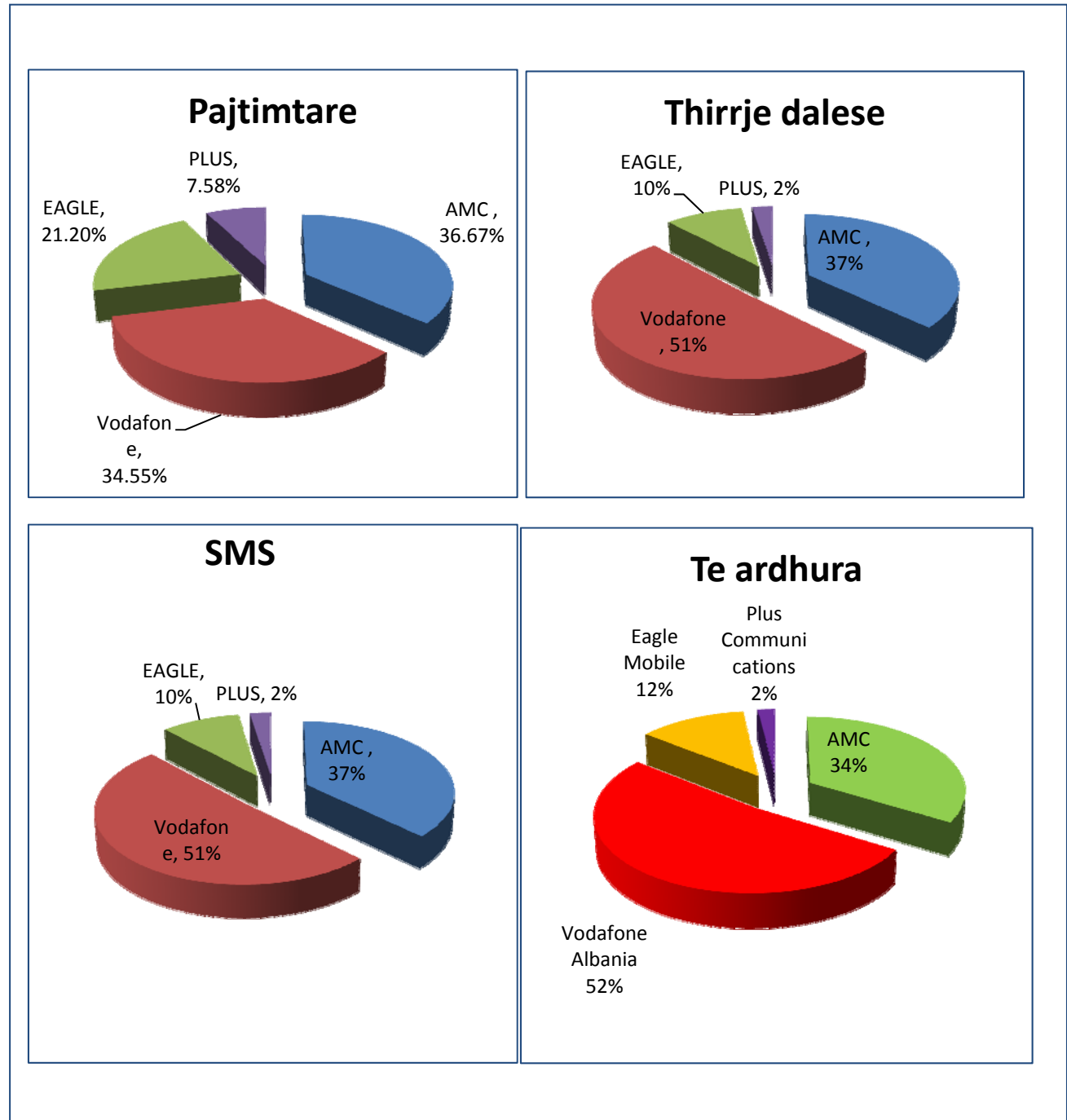
- Hyrja ne treg e operatorit te 4-et celular, Plus Communication i cili u be aktiv ne Nentor 2010.

- Portabiliteti i numrit i cili aktualisht është bërë aktiv dhe ka një numër të konsiderueshëm portimesh të kryera ndërmjet rrjeteve celulare për një periudhë kohore rreth 9 muaj;
- Bërja aktive e teknologjisë 3G për dy nga rrjetet celulare Vodafone Albania dhe AMC, dhënia e autorizimit për 3G për Vodafone, në fillim të vitit 2011, ndërsa për AMC është dhënë pas një periudhe 6 muaj, si dhe është në proces procedura për dhënien e autorizimit të tretë për 3G;
- Përcaktimin e kostove të shërbimit të interkoneksionit në nivelin e shumicës, të terminimit dhe origjinimit, ku aktualisht është përcaktuar tarifa e terminimit dhe origjinimit e cila është e orientuar drejt kostos sipas rezultateve të BU-LRAIC, në varesi të statusit të operatorëve të analizuar për FNT në tregjet respektive, duke përcaktuar edhe skedulën kohore në të cilin janë përcaktuar vlerat përkatëse si dhe afati kohor i asimetrise ndërmjet rrjeteve të operatorëve celulare në treg;
- Reduktimi i tarifave të terminimit të SMS-ve nga operatorët në 2011 dhe përcaktimi nga AKEP i skedarit kohor për reduktime të mëtejshme të kësaj tarife në vitet në vijim.

I. Pjesët e Tregut

Figurat e mëposhtme paraqesin pjesët e tregut për vitin 2011 për disa tregues kryesorë. Nga figurat mund të vëmë re AMC zotëron pjesë tregu më të madhe për numër pajtimtarësh me 37%, ndërsa Vodafone ka pjesë më të mëdha tregu për thirrje dalëse dhe SMS, me 51% dhe 74% respektivisht. Eagle Mobile ka arritur në 21% pjesë tregu për numrin e pajtimtarëve ndërsa Plus rreth 8%.

FIGURA IV.3: PJESET E TREGUT TE OPERATOREVE CELULARE (2011)

Struktura e perdoruesve celulare, ne perdorues me parapagim dhe me pas-pagim (kontrate), vazhdon te jete e qendrueshme nder vite. Ne vitin 2011, 91% e pajtimtareve ishin perdorues me parapagim. Struktura e perdoruesve eshte e ngjashme per te kater operatoret celulare, megjithese Eagle Mobile ka rreth 14% te perdoruesve total me kontrate per vitin 2011, ne ndryshim nga tre operatoret e tjere qe kane 6-8% te perdoruesve total me kontrate.

Në tabelen e mëposhtme parqitet ecuria e pjesëve të tregut për 2009-2011 për numër pajtimtarësh, thirrje dalëse, dhe të ardhurat. Nga të dhënat vihet re se pjesët e tregut të AMC janë reduktuar për të katër treguesit, Vodafone ka reduktim në pjeset e tregut të pajtimtarëve dhe ndërsa ka rritje në tre treguesit e tjere. Eagle Mobile ka pasur rritje ne tregusit e pajtimtareve dhe te ardhurave dhe renie/rritje ne dy treguesit e tjere. Plus kanë rritje të pjesëve të tregut për të katër treguesit.

TABELA IV.1. PJESET E TREGUT TE OPERATOREVE CELULARE 2009-2011

		AMC	VODAFONE ALBANIA	EAGLE MOBILE	PLUS COMMUNICATION
Perdorues	2011	37%	35%	21%	8%
	2010	44%	37%	18%	1%
	2009	46%	40%	14%	-
Thirrje dalese	2011	37%	51%	10%	2%
	2010	46%	45%	9%	-
	2009	38%	47%	15%	-
SMS	2011	17%	74%	9%	1%
	2010	34%	57%	9%	-
	2009	36%	49%	15%	-
Te ardhura	2011	34%	52%	12%	2%
	2010	40%	48%	12%	0%
	2009	42%	49%	9%	-

Vlerat e indeksit HHI¹⁸ (Herfindahl-Hirschman Index) per vitin 2010-2011 per tregun celular ne Shqiperi i bazuar ne pjeset e tregut per numrin e perdoruesve dhe te ardhurat jane pasqyruar ne Tabelen e meposhtme (jane dhene ne vijim te tabeles qe pasqyronte keto vlera deri ne fund te vitit 2009).

TABELA IV.2. VLERAT E INDEKSIT HHI (2006-2011)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Numri i Perdoruesve	5007	5004	4248	3888	3630	3076
Te ardhura	5008	5004	4885	4254	4048	4008

Nga te dhenat e tabeles vihet re nje renie e vazhdueshme e ketyre vlerave, gje e cila tregon per renie te nivelit te perqendrimit te tregut. Vlerat e larta te treguesit HHI krahasuar me tregje qe konsiderohen jo te perqendruara apo moderisht te tilla eshte e pramueshme per telefonine celulare pasi eshte nje treg me numer te kufizuar lojtaresh. Vihet re se HHI per numrin perdoruesve ka reduktim te ndjeshem pas hyrjes ne treg te dy operatoreve me te rinj EM dhe Plus.

Ecuria e pjeseve te tregut nder vite tregon se dy operoret e medhenj AMC dhe Vodafone qe u shpallen me FNT ne tregun e akses dhe origjinimit ne 2010 kane humbur pjese tregu dhe dy operoret me te rinj Eagle Mobile dhe Plus Communication kane fituar dhe rritur pjeset e tyre te tregut.

II. Konkurrenca e mundshme ne tregun me pakice

Tregu celular aktualisht ndodhet ne nje faze ne te cilen operojne 4 operatore me rrjete te cilat kane nje mbulim te territorit por edhe te popullsisë pothuajse ne menyre te ngjashme pavaresisht se AMC dhe Vodafone Albania kane hyre ne treg shume vite me perpara se Eagle Mobile dhe Plus Communication. Dy operoret me te rinj ne treg zoterojne rrjetet e tyre celulare dhe me mbulim pothuajse te njejte territorial dhe te popullsisë me sinjal dhe rrjete GSM. Të dhenat për mbulimin territorial dhe të popullsisë deri në fund të vitit 2011, janë dhënë në tabelën e mëposhtme ku vihet re se mbulimi territorial me sinjal GSM është 90-93%, ndërsa mbulimi i pupullsisë me rrjet GSM është mbi 98% për secilin operator.

18 Vlera e HHI llogaritet si shuma e katroreve te pjeseve te tregut te te gjithe ofruesve. HHI <1000 tregu jo i perqendruar; HHI =1000-1800 tregu moderisht i perqendruar; HHI >1800 shume i perqendruar

TABELA IV.3: MBULIMI ME RRJETET E OPERATOREVE CELULARE 2011.

DIMENSIONI I RRJETIT TE TELEFONISE SE LEVIZSHME		AMC	VODAFONE	EAGLE	PLUS
Mbulimi i territorit me rrjet GSM	%	90.0	93	92,3	90
Mbulimi i popullsisë me rrjet GSM	%	99.8	99.7	98,41	98

Nderkohe AMC dhe Vodafone kane mbulim edhe me rrjet UMTS, dhe kjo mund te konsiderohet avantazh ne konskuurencen ne retail. Megjithate dhenia e te drejtave per 3G eshte bere me tender publik dhe te kater operatorët kane pasur mundesine dhe kane marre pjese ne procedura konkurruese per alokimin e frekuencave 3G.

Njekohesisht ndikim pozitiv ne te ardhmen do te kene reduktimet e metejshme te tarifave të terminimit ne rrjetet celulare, te pershkruara ne kapitullin e analizes se tregut te terminimit. Sic eshte theksuar me pare efekti i reduktimit të tarifave të terminimit në rrjetet celulare do të ndikojë në rritjen e konkurrencës në tregun celular, nëpërmjet:

- Uljes së kostos së thirrjeve off-net celulare për operatorët duke krijuar mundësinë e reduktimit të tarifave të këtyre thirrjeve në tregun me pakicë të shërbimeve celulare.
- Reduktimit të mundësive të operatorëve celulare për subvencionimin e thirrjeve telefonike në nivelin retail, një praktike e vënë re sidomos me thirrjet brenda grupeve të mbyllura të përdoruesve.

AKEP,parashikon që ndikimi i reduktimit të tarifave të terminimit në rrjetet celulare në konkurrencën në tregun me pakicë celular, të jetë më i madh se thjesht reduktimi i tarifave të thirrjeve jashtë rrjetit në masë të njejte me reduktimin absolut të tarifave të terminimit. Këto reduktime të tarifave të thirrjeve pritet të shoqërohen me reduktime të tarifave të SMS-ve (për shkak të reduktimit edhe të tarifave të terminimit të SMS-ve) ku pritet të çojnë në reduktime të mëtejshme të tarifave celulare dhe më të mëdha se ato që kanë ndodhur dy vitet e fundit.

III. Tarifat e shërbimeve celulare

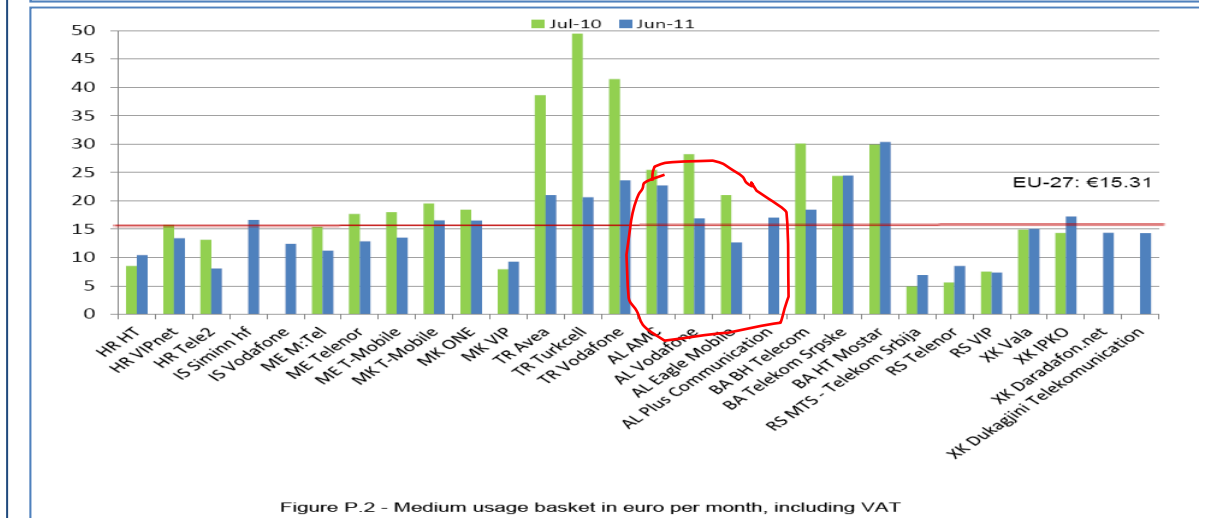
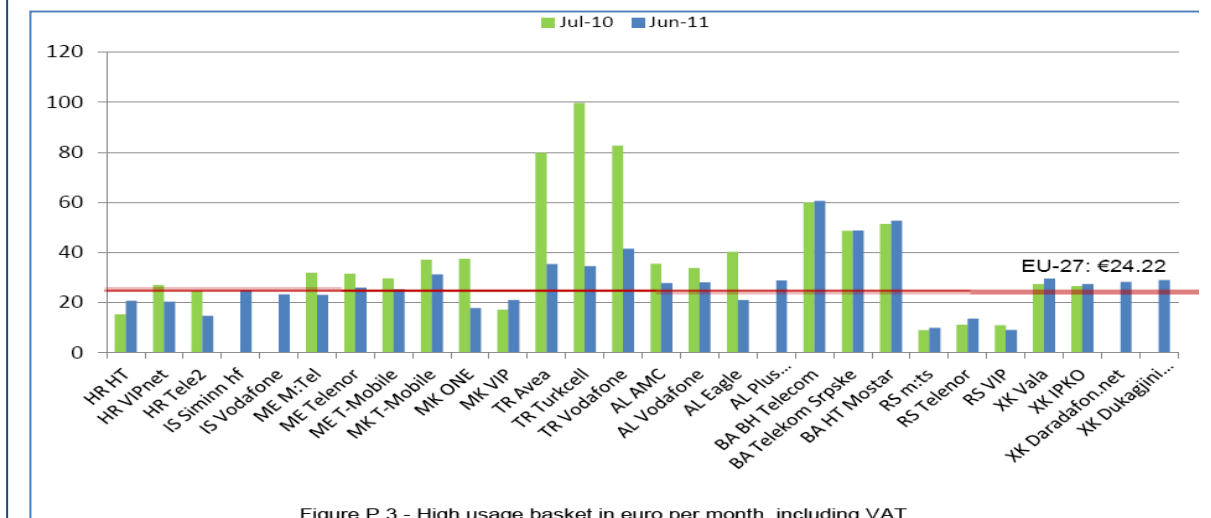
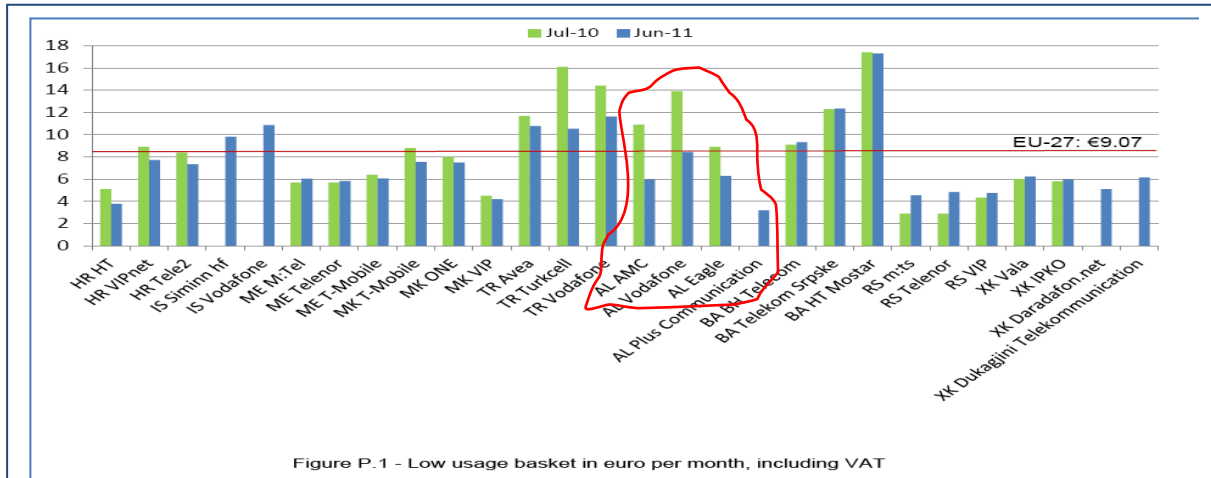
Ne figurat e mëposhtëme paraqiten ecuria e tarifave celulare e matur me shpenzimet per shportat OECD dhe krahasimi me rajonin dhe mesataren e BE, sipas publikimit te Cullen International në Nëntor 2011. Nga ecuria dhe krahasimi rezulton se në vitin 2011 tarifat e matura me shpenzimet per shportat OECD janë reduktuar mesterisht me 30% dhe shpenzimet janë kryesisht sa niveli mesatar në vendet e BE ose më të ulëta.

- ◆ Shporta Low Usage: reduktim me 24%-45%
- ◆ Shporta Medium Usage: reduktim me 12%-39%

- ♦ Shporta High Usage: reduktim me 13%-45%.

Sic është theksuar edhe në raportet te mëparshme te AKEP, reduktimi i ndjeshëm i tarifave celulare në vitet e fundit, ka përmirësuar pozicionin e Shqipërisë në krahasim me vendet e BE duke e cuar afersisht në nivelet mesatare të këtyre shpenzimeve (nga nivelet maksimale deri në vitin 2008). Ky pozicion është përmirësuar në vitin 2011, duke pasur tarifa rreth nivelit mesatar të tarifave në vendet e BE, madje edhe më të ulëta.

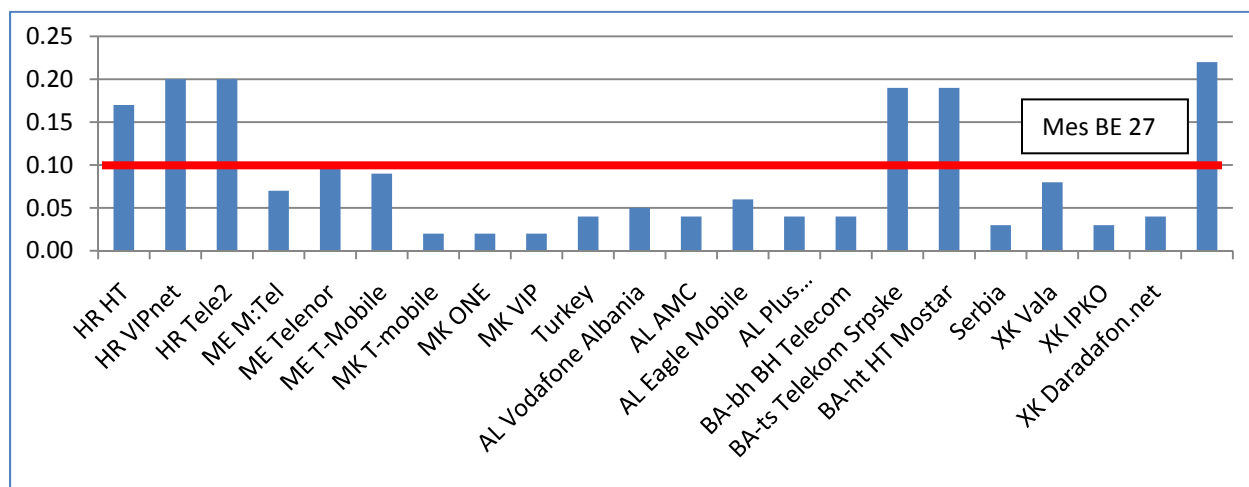
Figura IV.4: Shpenzimet për shportat OECD

Ndërkohë në figurat e mëposhtëm parqitet krahasimi i dy treguesve të tjerë me vendet e rajonit dhe të BE.

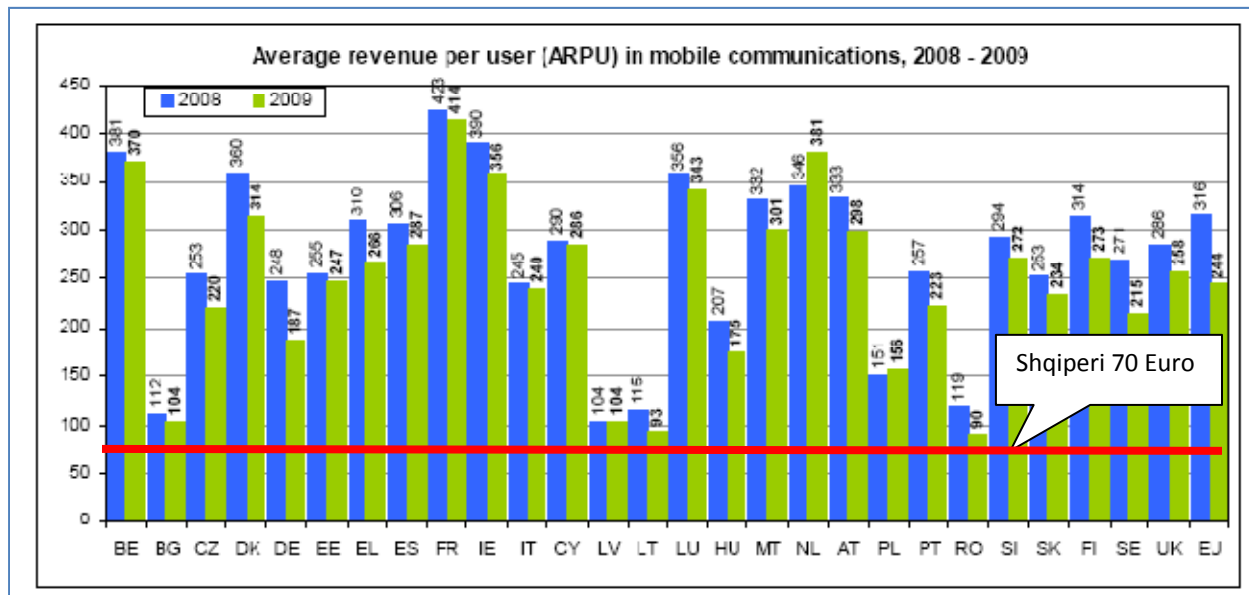
- Cmimi mestar per minute (Average Price Per Minute-APPM) e matur si raporti i të ardhurave të operatorëve nga shërbimet telefonike zanore me pakicë (përfshirë pagesat fikse) me numrin total të minutave dalëse. Ky tregues për Shqipërinë është dy herë më i ulët se mesatarja e vendeve të BE dhe ndër më të ulëtat në rajon.
- E ardhura mesatare për përdorues (Average Revenue Per User-ARPU), e matur si raporti i të ardhurave totale të operatorëve me numrin mesatar të përdoruesve gjatë një viti. Ky tregues për Shqipërinë në vitin 2010¹⁹ ishte 70 Euro dhe sic vihet re nga figura është shume më i ulët se mesatarja e vendeve të BE në vitin 2009 (244 Euro), si edhe se vendi me ARPU më të ulët në BE (Rumania me 90 Euro).

FIGURA IV.5: CMIMI MESATAR PER MINUTE I THIRRJEVE CELULARE (EURO PER MINUTE PA TVSH)

¹⁹ Per vitin 2011 ARPU per Shqiperine ishte 57 Euro.

FIGURA IV.6: E ARDHURA MESATARE PER PERDORUES CELULAR (EURO/VIT PA TVSH)

Burimi: EC Electronic Communications Market Indicators

Nga te dhenat e mesiperme mund te konkludojme se ecuria e tarifave celulare ka qene positive ne drejtim te reduktimit te tyre qe perben tregues te rendesishem te rritjes se konkurrences ne tregun celulare me pakice.

Tarifat celulare ne nivelin e pakices ne periudhen kohore 2010-2011 kane njohur ne evoluim te metejshem duke prezantuar tregues te rritjes se konkurrences. Keshtu qe niveli i tarifave celulare ne Shqiperi ne nivelin e pakices eshte i perafert me shumicen e vendeve te rajonit dhe ne disa prej kategorive eshte me mire se shumica e ketyre vendeve. Ndersa krahasuar me nivelin mesatar te vendeve te BE-se (EU-27), rezulton qe tarifat celulare jane shume te peraferta.

IV. Ecuria dhe niveli i normes se fitimit

Tabela e meposhtme paraqet disa tregues financiare per dy operatoret me te medhenj AMC dhe Vodafone Albania, te shpallur me FNT per aksesin dhe origjinimin e thirrjeve ne 2010. Nga te dhenat e tabelës vihet re qarte se treguesit e te ardhurave dhe fitimit kane pesuar rnie te ndjeshme ne vitet 2009-2011 si ne terma absolute dhe ne terma relative te normave te fitimit. Kjo tendence eshte ne drejtim te kundert me tendencen ne rritje te ketyre treguesve deri ne vitin 2008.

TABELA: IV. 4 TREGUES FINANCIARE TE VODAFONE DHE AMC 2008-2011

	Vodafone Albania				AMC			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Te ardhura totale (million Lek)	24,919	22,877	20,165	20,347	23,482	19,975	16,552	13,214
Fitimi neto (million Lek)	11,378	9,662	5,877	4,199	11,653	12,056	6,250	4,069
Fitim neto/te ardhura (%)	46%	42%	29%	21%	50%	60%	38%	31%

Burimi: Bilancet e kompanive

V. Perdorimi i sherbimeve nga perdoruesit

Ne vijim eshte dhene nje tabele me te dhena per perdorimin mesatar mujor per perdorues celulare. Perdorimi mesatar mujor per perdorues eshte llogaritur sipas thirrjeve dalese (thirrje qe gjenerohen nga nje perdorues) dhe thirrjeve hyrese (thirrjet e marra nga nje perdorues), te matura ne minuta. Ne vitin 2011 ka vazhduar tendenca e rritjes se perdorimit mesatar te thirrjeve telefonike qe ka filluar ne vitin 2009, megjithate kjo rritje ka qene shume me e vogel se rritja e ndjeshme ne 2009 dhe 2010. Konsumi mesatar i thirrjeve ne 2011 është rritur me 4-5%, ndërsa përdorimi i SMS-ve është rritur ndjeshëm me 21%. Ndersa krahasuar me vitin 2009 konsumi mesatar i thirrjeve ne vitin 2011 ka shenuar rritje te ndjeshme me 65%-84%. Ne vitin 2011, nje perdorues celular ka kryer mesatarisht 83 minuta thirrje dalese dhe ka marre 94 minuta thirrje hyrese, duke rezultuar ne 177 minuta komunikim ne muaj dhe ka derguar rreth 12 SMS ne muaj.

TABELA IV.5.PËRDORIMI MESATAR I SHËRBIMEVE CELULARE 2009-2011

	2009	2010	2011	Ndryshimi 2011/2009
Thirrje dalese ne muaj	45	80	83	84%
Thirrje te marra (hyrëse) ne muaj	57	90	94	65%
MOU²⁰	102	170	177	74%
SMS (dalëse) ne muaj	12	10	12	0%

²⁰Minutes Of Use: Minuta perdorimi të matura me shumën e thirrjeve dalëse dhe hyrëse.

Rritje më të mëdha të përdorimit të shërbimeve dhe konsum më të madh kanë pajtimtarët e Vodafone, të cilët gjatë vitit 2011 kanë kryer mesatarisht 118 minuta telefonata dalëse në muaj, 257 minuta komunikim telefonik (thirrje dalëse dhe të marra) në muaj dhe 25 SMS të dërguara në muaj, vlera të cilat janë ndjeshëm më të larta se mesatarja e tregut.

Vlerat e raportuara në tabelat e mësipërme janë përllogaritur mbi bazën e numrit total të pajtimtarëve të matura më kartat SIM aktive. Në vijim të komentit të bërë në hyrje të këtij kapitulli, për diferencën e madhe midis kartave SIM aktive dhe numrit të përdoruesve aktivë celularë, AKEP gjykon se minutat reale të përdorimit mesatar janë më të mëdha²¹ pasi një numër i konsiderueshëm pajtimtarësh janë vetëm përdorues sezonalë apo sporadikë (emigrantë, vizitorët që përdorin karka SIM të operatorëve celularë Shqiptarë gjatë qëndrimit të përkohëshëm apo vizitave në Shqipëri).

VI. Kostot dhe pengesat për te nderruar operatorët: portabiliteti i numrit

Ne lidhje me percaktimet e bera ne analizat pararendese per mungesen e portabilitetit te numrit si nje tregues negativ per mundesine zgjedhjes dhe perfitimet e perdoruesve celulare, mund te themi qe ne kete drejtim tregu ka njohur ndryshime pozitive, pasi me date 02.05.2011 u be i mundur implementimi i ketij sherbimi. Rezulton qe ky sherbim eshte aktiv dhe aktualisht ka nje tendence gjithnje e ne rritje te perdorimit te ketij sherbimi nga pajtimtarët e telefonise se levizshme. Portimi i pare u krye me 4.05.2011 dhe deri ne fund te muajit Mars 2012 (rreth 9 muaj) numri total i portimeve te kryera ishte rreth 55 mije.

Nje gje e tille ka bere te mundur qe sherbimet e ofruara ne nivelin e pakices nga operatorët celulare, te behen lehtesisht te zevendesueshme nga ana e pajtimtareve per secilin nga rrjetet qe deshirojne te jene pjese e tij, duke perfituar favoret qe lejon sherbimi i portabilitetit. Per portimin e numrit pajtimtari nuk paguan tarife, pra nuk ka pengese apo ndonje kosto per pajtimtarët per nderrimin e operatorit. Cdo detyrim financiar per kryerjen e sherbimit te portimit te numrit, nuk perben kosto per pajtimtarin qe perfiton kete sherbim, por per operatorin i cili merr kete pajtimtar.

²¹ Duke përdorur numrin e pajtimtarëve aktive, vlerat e tabelës së përdorimit mesatar për vitin 2011 do të ishin 56% më të larta dhe me vlerat e mëposhtme:

Thirrje dalëse	130
Thirrje hyrëse	147
MOU	277
SMS	19

Duke vezhguar levizjet e kryera nga nje rrjet celular ne nje rrjet tjeter ne kete periudhe rreth 9 mujore, rezulton qe te kater rrjetet celulare jane perballur si me shkeputjen e pajtimtareve nga rrjetet e tyre drejt rrjeteve homologe, por edhe me te kunderten, ardhjen e pajtimtareve ne rrjetet e tyre nga rrjetet homologe. Implementimi me sukses i portimit te numrit celular ka rritur perfitimet e perdoruesve celulare nepermjet rritjes se mundesise se zgjedhjes se paketave tarifore si dhe ka ndikuar ne rritjen e konkurrences ne treg midis operatoreve qe konkurrojne per te marre kliente nga njeri-tjetri si dhe per te ruajtur klientet aktuale te tyre, nepermjet paketave tarifore me te favorshme per perdoruesit.

VII. Sherbime te reja: 3G

Ne periudhen 2010 deri aktualisht ka pasur zhvillime pozitive ne ofrimin e sherbimeve 3G. Gjate nje periudhe me pak se dy vjecare AKEP ka zhvilluar tre procedura konkurimi per dhenie te drejtash per perdorim te frekuncave 1900/2100 MHz te cilat mundesojne ofrimin e shërbimeve të lëvizshme tokësore me brez të gjerë sipas standardit IMT-2000/UMTS. Ne baze te ketyre proceseve:

- Me datë 02.12.2010, Vodafone Albania u pajis me autorizim individual per frekuanca ne brezin 1900/2100 MHz per ofrimin e sherbimeve te standartit 3G pasi doli fituese e procedures se konkurimit per te drejten e pare 3G me 31.4 Milion euro oferte.
- Me datë 28.09.2011, AMC u pajis me autorizimin individual per frekuanca ne brezin 1900/2100 MHz per ofrimin e sherbimeve te standartit 3G, pasi doli fituese e procedures se konkurimit per te drejten e dyte 3G me 15.1 Milion euro oferte.
- AKEP ne fund te vitit 2011 dhe fillimi i vitit 2012 filloi proceduren per te drejten e trete te frekuncave 1900/2100 MHz per ofrimin e sherbimeve 3G, dhe me 24.02.2012 te dy operatoret e tjere (Eagle Mobile dhe Plus Communication) celulare moren pjese ne procedure, por me oferta me te vogla se cmimi me i ulet i pranueshem, duke bere qe procedura te anulohet.

Me datë 10 Janar 2011, Vodafone Albania lancoi për herë të parë këto shërbime ne Shqiperi dhe AMC shume shpejt pasi mori te drejten filloi ofrimin e sherbimeve. Te dy operatoret kane realizuar detyrimet e mbulimit territorial dhe te popullsise sipas afateve kohore te autorizimeve. Nga te dhenat e tabelës se meposhteme mund te vihet re se numri i pajtimtareve qe perdoin sherbimte 3G ne te dy rrjetet eshte rreth 280 mije.

TABELA IV.6. TREGUESI TE OFRIMIT TE SHERBIMEVE 3G (2011)

Treguesi	Njesia matese	AMC	VODAFONE	TOTAL
Numri pajtimtareve tetelefonise mobile me akses ne Internet broadband UMTS ne total:	numer	55,000	228,249	283,249
- nepermjet aparatit te telefonit celular	numer	46,000	202,756	248,756
- nepermjet cards/modems/keys (jo aparate celulare)	numer	9,000	25,493	34,493

Njekohesisht perdoruesit me karta modem/USB 3G qe lejon aksesin ne internet nepermjet PC eshte rreth 34 mije qe perben 25% te pajtimtareve total (fiks dhe 3G) me akses broadband ne Shqiperi. Pra ne nje periudhe kohore me pak se nje vit perdorimi i sherbimeve duket se eshte i kenaqshem. Njekohesisht me hyrjen ne treg te AMC eshte vene re edhe reduktim i tarifave per sherbimet 3G. Konkurenca per keto sherbime te reja per konsumatorët pritet te jete akoma me e larte me hyrjen ne treg te operatoreve te tjere.

VIII. Perfundim per tregun me pakice te sherbimeve celulare

Nga sa u trajtua ne kete seksion rezulton se tregu me pakice i sherbimeve celulare ka shenuar zhvillim pozitiv ne dy vitet e fundit dhe konkurenca midis operatoreve eshte rritur ndjeshem. Nje perfundim i tille eshte bazuar ne tregues te tille si:

- Renia e pjeseve te tregut te AMC dhe Vodafone Albania dhe rritja e pjeseve te tregut per hyresit me te rinj ne treg Eagle Mobile dhe Plus Communication;
- Reduktimi i tarifave celulare te perdoruesve ku tregues te tille si shpenzimet e per shportat OECD kane shenuar reduktime te ndjeshme, e ardhura mesatare per minute eshte nder me te ultat ne rajon dhe dy here me ulet se mesatarje e BE si dhe ARPU eshte me shume se 3 here me ulet se mesatarja e BE dhe e vogel se niveli me i ulet i ARPU ne vendet e BE;
- Pritshmerite per nje konkurrence akoma me te madhe nga reduktimi dhe orientimi ne kostot BULRAIC i tarifave te terminimit ne rrytet celulare si dhe reduktimet e metejshme ne tarifate terminimit te SMS-ve;
- Reduktimi i te ardhurave, fitimeve dhe nomrave te fitimit te AMC dhe Vodafone Albania;
- Rritja e ndjeshme e perdorimit mesatar te thirrjeve telefonike ne periudhen 2010-2011 krahasuar me periudhat e meparshme;
- Rritja e perfitimeve te perdoruesve nga implementimi i portabilitetit te numrit celular dhe fillimi i ofrimit te sherbimeve 3G nga dy operatore

Pyetje per konsultim publik:

- 7. Si ka ndikuar hyrja e Eagle Mobile dhe Plus Communication ne tregun celular me pakice ne aspektin e tarifave dhe cilesise se sherbimeve?***
- 8. Cfare mendoni per konkluzionin e AKEP per rritjen e konkurences ne tregun me pakice celulare dhe treguesit e marre ne konsiderate per kete perfundim si ndryshimi i pjeseve te tregut, rritja e ndjeshme e perdorimit mesatar te thirrjeve, renia e te ardhurave dhe normave te fitimit te dy operatoreve me te medhenj, rritjen e perfitimeve te perdoruesve celulare nga portabiliteti dhe sherbimet 3G?***

IV.3 Aplikimi i testit te tre kriterëve per akses/origjinimin

Sic eshte theksuar ne fillim te ketij kapitulli, tregu me shumice i aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rretet e levizshme, eshte pjese e listes se tregjeve te Rekomandimit 2003 te KE-se, por nderkohe eshte hequr nga lista e tregjeve te Rekomandimit te viti 2007 te KE. Megjithese bazuar ne rregulloren e Analizes se tregut, nuk eshte e nevojshme qe te kryhet nje analize e testit te tre kriterëve nese ky treg eshte treg perkates i justifikueshem per nderhyrje ex-ante, kur tregu eshte pjese e listes se Rekomandimit 2003 te KE, AKEP bazuar ne zhvillimet e tregut ne keto dy vite gjykon se eshte e nevojshme te behet nje analize e ketyre tre kriterëve.

Testi i tre kriterëve eshte pershkruar ne Rregullore (pika 4 e nenit 3) dhe eshte i njejte me testin e rekomanduar nga KE dhe sipas ketij testi qe nje treg te percaktohet nese eshte treg i justifikueshem per nderhyrje ex-ante, per kete treg duhet te plotesohen te tre kriteret e meposhteme:

- 1.prezenca e barrierave te larta dhe jo-kalimtare te hyrjes ;*
- 2.nje strukture tregu e cila nuk ka tendence per te shkuar ne drejtimin te nje konkurrence efektive brenda afatit kohor perkates; dhe*
- 3.pamajftueshmeria e ligjit te konkurences per te adresuar ne menyre te pershtatshme deshtimin e tregut te marre ne shqyrtim*

Direktivat dhe rekomandimet e KE, vecanerisht dokumenti COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, EXPLANATORY NOTE(Brussels, 13/11/2007 SEC(2007) 1483/2), qe shoqeron Rekomandimin e KE te vitit 2007 per tregjet perkates, e bejne te qarte se qe nje treg te jete i justifikueshem per nderhyrje ex-ante, duhet te realizohen te tre kushtet. Nese edhe njeri prej tyre nuk realizohet atehere tregu nuk mund te konsiderohet si treg i justifikueshem per nderhyrje ex-ante. Ne kete rekomandim Komisioni ka shpjeguar edhe arsyet krejsore per heqjen e tregut te akses origjinimit te thirrjeve celulare nga lista e tregjeve perkates, arsyetime te cilat do te

perdoren edhe me poshte si pike reference per aplikimin e ketij testi ne kushtet e tregut ne Shqiperi.

1. *Prezenca e barrierave te larta dhe jo-kalimtare te hyrjes*

KE citon se ky treg ka akoma pengesa per hyrje, pasi sipermarresit qe nuk iu eshte caktuar spekter mund te hyjne ne treg vetem ne baze te alokimeve te ardhshme te spektrit dhe/ose tregtimt sekondar te tij. Kjo pengese mund te mos jete pengese absolute nese operatoret ne menyre vullnetare bien dakord per te perdorur ne menyre te perbashket spektrin. Gjithashtu nje faktor qe ndikon ne reduktimin e barrierave eshte ndryshimi teknologjik dhe mundesite per te ndare (perdorur ne menyre te perbashket) elemente te rrjetit, duke i bere pengesat jo te mundshme per te persistuar ne periudhe afat-mesme deri afatgjate.

Ne Shqiperi pengesat ne lidhje me spektrin vazhdojne te jene prezente dhe nuk pritet qe ne nje periudhe afat-mesme keto pengesa te reduktohen. Megjithate ne kete kontekst vlen te theksohet se gjate periudhes se marre ne shqyrtim operatori i katert celulare Plus Communication hyri ne treg ne Nentor 2010 dhe ka arritur te perfitoje pjese tregu prej 8% per perdorues deri ne fund te vitit 2011. Nje faktor tjetër i rendesishem per tu marre ne konsiderate eshte fakti se per nje periudhe 2 vjecare nga vendosja e statusit me FNT per kete treg dhe e detyrimeve per AMC dhe Vodafone Albania per dhenie akses per MVNO, te dy operatoret nuk kane pasur kerkesa nga MVNO. Pra megjithate detyrimet rregullatore te vendosura, duket se interesi per te ofruar sherbime ne nivelin e pakices pa qene nevoja e ndertimit te nje rrjeti te mirefillte celular akoma nuk eshte shfaqur. Mungesa e ketij treguesi, nder te tjera, tregon mungese interesi per ofrimin e ketyre sherbimeve te formave te ndryshme ne te cilat mund te konsiderohet nje MVNO.

Faktoret e marre ne konsiderate per kete kriter rezultojne jo determinues pasi ka argumenta pro dhe kunder. Megjithate AKEP gjykon se argumentat pro prezences se pengesave jane me te forte dhe per kete arsye gjykon se ky kriter realizohet.

Per sa me siper, AKEP gjykon se ***Kriteri 1 i testit permbushet***

2. *Nje strukture tregu e cila nuk ka tendence per te shkuar ne drejtimin te nje konkurrence efektive brenda afatit kohor perkate.*

KE ne metodologjine e perkufizimit te tregjeve perkates per nderhyrje ex-ante dhe ne analzimin e ketij tregu per te mos qene pjese e listes, thekson se niveli i konkurrences ne tregun e lidhur me pakice (ne kete rast tregu me pakice i sherbimeve celulare) eshte tregues qe nderhyrja rregullatore ex-nate ne nivel me shumice mund te mos jete e nevojshme. KE citon gjithashtu se tregjet me konkurrese kane MVNO dhe se jane dy interpretime (jo perjashtuese) per kete: se pari hyrja e MVNO i ben tregjet me pakice me konkurrese dhe se dyti tregjet konkurrese ofrojne akses per MVNO vullnetarisht. Nderkohe nga analizat e kryera ne vendet e BE per kete treg qe

ka qene pjese e listes se vitit 2003 rezulton se shume pak vende kane konkluduar se ne kete treg ka FNT.

Analiza e kryer ne seksionin pararendes konkludoi se konkurenca ne nivelin me pakice celulare eshte intensifikuar ndjeshem ne dy vitet e fundit si dhe prishmerit jane qe kjo konkurence te rritete akoma me shume ne te ardhmen. Nje problem i evidentuar ne Analize 2010 ka qene problem i tarifave te larta per thirrjet jashte rrjetit dhe tarifave shume te ulta per thirrjet brenda grupeve te mbyllura brenda rrjetit. Kjo tendence ka cuar ne rezultatin qe thirrjet brenda rrjetit zene nje perqindje shume te larte te totalit te thirrjeve dalese te perdoruesve celulare. Megjithate ky problem duhet te vije ne reduktim me reduktimin e metejshe me te tarifave te terminimit dhe orientimin ne koston BULRAIC te ketyre tarifave qe per dy operatoret e shpallur me FNT per akses/origjinimin ne 2010 do te realizohet ne shtator 2013. Keto reduktime pritet te reduktojne stimujt per tarifa shume te ulta brenda rrjetit dhe njekohesisht te rrisin aftesine konkuruese te dy operatoreve me te vegjel. Nga analiza e tregut me pakice rezultoi gjithahstu se pjeset e tregut te dy operatoreve AMC dhe Vodafone kane filluar te kene ndryshime te ndjeshme me njeri tjetrin, ne te kundert te pjeseve te tregut te ngjashme ne vitet e meparshme.

Per sa me siper, AKEP gjykon se ***Kriteri 2 i testit nuk permbushet***

3. Pamjaftueshmeria e ligjit te konkurences per te adresuar ne menyre te pershtatshme deshtimin e tregut te marre ne shqyrtim

KE citon se ne disa raste mund te ndodhe qe kompanite te kene nje stimul per sjellje te koordinuar te nenkuptuar per te zvogeluar dinamiken normale konkurruese. Ne kete sektor, megjithese individualisht operoret celulare mund te kene stimul per te lejuar akses ne rrjetet e tyre per MVNO, operoret mund te jene me mire nese kolektivisht nuk ofrojne akses ne rrjet per MVN. Normalisht probleme te tilla qe mund te shfaqen ne tregje me pakice dhe me shumice mund te adresohen nga ligji i konkurences. Megjithate KE citon se nga evidencat ky treg tenton drejt konkurences efektive pavaresisht se mund te ekzistojne barriera per hyrje dhe prandaj ky treg nuk eshte me ne listen e tregjeve perkates per nderhyrje ex-ante.

Situata ne Shqiperi ku ne treg tashme jane kater operore dhe pjeset e tregut te dy operoreve te medhenj jane reduktuar dhe nuk jane me te ngjashme, mundesite per sjellje te koordinuar te nenkuptuar (kolektive) te dy operoreve jane reduktuar ndjeshem dhe sidomos mundesite e sjelljes se koordinuar te nenkuptuar nga kater operore jane shume here me te vogla. Sic edhe citon KE ky problem mund te zgjidhet nepermjet ligjit te konkurences.

Per sa me siper, AKEP gjykon se ***Kriteri 3 i testit nuk permbushet***

Megjithate nga tre kriteret plotesohet vetem njeri prej tyre dhe te tjeret nuk plotesohen, ne perputhje me rregulloren e analizet se tregut dhe rekomandimet e KE, tregu me shumice i aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare nuk ploteson testin e tre kriterëve dhe nuk konsiderohet si treg i justifikueshem per nderhyrje ex-ante.

Pyetje per konsultim publik:

9. *A jeni dakort me perfundimin e e AKEP se tregu me shumice i akses dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare nuk eshte me treg i justifikueshem per nderhyrje ex-ante? Cfare mendoni per arsyetimin e perdorur testin e tre kritereve?*

IV.4 Perfundim mbi tregun me shumice te aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare

Ne perputhje me nenin 3, pika 5 e Rregullores se Analizes se Tregut (miratuar me VKD nr. 747, date 17.07.2009) tregu me shumice i aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare, tregu nr.16 ne Rregulloren e Analizes se Tregut, do te hiqet nga lista e tregjeve perkates, te nevojshem per nderhyrje ex-ante dhe nuk ka nevoje per analize per FNT te ketij tregu.

Duke u bazuar ne perfundimin se tregu me shumice i aksesit dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare nuk ka nevoje per nderhyrje ex-ante, si dhe ne baze te nenit 34, pika 3 te ligjit 9918, AKEP, propozon se heqja e detyrimeve per FNT te AMC dhe Vodafone Albania te percaktuara me VKD nr.1210, date 30.03.2010 dhe VKD nr.1211, date 30.03.2010, te behet efektiv 6 muaj pas marrjes se vendimit nga AKEP per FNT ne tregjet celulare, sipas dokumentit te anlizes finale qe do te publikohet pas konsultimit publik. Pra deri ne fund te periudhes 6 mujore detyrimet do te jene ende ne fuqi dhe efektive. Nese, pas kesaj periudhe te heqjes se detyrimeve ne treg do te shfaqet ndonje kerkese per ofrim te sherbimeve te cdo lloj forme te MVNO-s, ne mungese te arritjes se marreveshjeve me operatoret celulare ne treg mbi baza komerciale per ofrimin e sherbimeve te kerkuara, atehere AKEP nderhyn duke e zgjidhur si nje mosmarreveshje me kompetencat qe ligji 9918 (neni 120) percakton.

Heqja e detyrimeve per AMC dhe Vodafone perfshin dhe detyrimet per dhenie aksesit per operatoret e kartave me parapagim dhe me tarifa origjinimi sipas vlerave te skedarit kohor te percaktuar ne Shkurt 2011 per orientimin ne kostot BULRAIC. Meqenese keto sherbime kane nje ndikim pozitiv ne tregun me pakice dhe ne Shqiperi jane te zhvilluara dhe per shkak te numrit shume te larte te perdoruesve celulare, mund te konsiderohet e arsyeshme qe ky detyrim te vazhdoje te ekzistojte per te dy operatoret. Megjithate lenia e ketyre detyrimeve vetem per keta dy operatore nuk mund te kryhet sipas statusit me FNT, pasi nese nje operator nuk ka status me FNT nuk mund ti vendosen detyrime te referuara neneve 39, 40, 41, 42 e 45 te ligjit 9918. Detyrime te tilla (jashte FNT) mund te vendosen per te kater operatoret celulare ne rast se gjykohet e arsyeshme sipas neni 51 te ligjit 9918.

Per kete ceshtje AKEP mirepret komente nga palet e interesuara dhe mund te jete objekt i nje konsultimi publik te vecante per aplikimin e nenit 51 per 4 operatoret celulare per dhenie aksesit per operatoret e kartave me parapagim dhe me tarifa origjinimi sipas vlerave te skedarit kohor te percaktuar ne Shkurt 2011 per orientimin ne kostot BULRAIC.

Pyetje per konsultim publik:

- 10. Cilat jane komentet tuaja per propozimin e AKEP, qe heqja e detyrimeve per FNT te AMC dhe Vodafone Albania te percaktuara me VKD nr.1210, date 30.03.2010 dhe VKD nr.1211, date 30.03.2010, te behet efektiv 6 muaj pas marrjes se vendimit nga AKEP per FNT ne tregjet celulare, sipas dokumentit te analizes finale qe do te publikohet pas konsultimit publik?***
- 11. A e gjykoni te arsyeshme aplikimin e nenit 51 per te kater operatoret celulare per dhenie aksesit per operatoret e kartave me parapagim dhe per thirrjet drejt numrave 0800 dhe me tarifa origjinimi sipas vlerave te skedarit kohor te percaktuar ne Shkurt 2011 per orientimin ne kostot BULRAIC? A duhet zhvilluar nje konsultim publik i vecante per keto ceshtje?***

ANEKS 1. LISTA E PYETJEVE PER KONSULTIM PUBLIK

Me poshte eshte nje permbledhje e pyetjeve per te cilat AKEP eshte i interesuar te marre komente nga palet e intersuara. Ne pergjigjet e dhena per pyetjet palet jane te lutura te perfshijne edhe argumentim per pergjigjet/komentet. Palet mund te japin komente edhe per pjese te tjera te dokumentit te analizes dhe perfundimeve te AKEP.

1. *A mendoni se terminimi i thirrjeve ne rrjetin celular te Plus Communication perben nje treg perkates?*
2. *A mendoni se te kater operatoret celulare aktiv ne treg, perfshire Plus Communication, permbushin kriteret per FNT ne terminim?*
3. *Cfare mendoni per masat rregullatore per terminimin ne rrjetet celulare dhe asimetrine (nivele e tarifave dhe kohezgjatjen) e propozuar nga AKEP per tarifat e terminimit te Plus Communication ndaj operatoreve te tjere?*
4. *Terminimi i thirrjeve hyrese nderkombetare duhet te perfshihet apo te mos perfshihet ne tregun perkates te terminimit te thirrjeve ne nje rrjet celular?*
5. *Detyrimet e operatoreve me FNT per terminimin e thirrjeve hyrese nderkombetare duhet:*
 - a. *Te rregullohen si edhe terminimi i thirrjeve kombetare (trajtimi Shator 2008-Shkurt 2012): dhenie aksesit dhe tarife e rregulluar dhe ne kosto?*
 - b. *Te qendrojne sic jane aktualisht: detyrim per dhenie aksesit por me tarife komerciale?*
 - c. *Te de-rregullohet plotesisht: operatoret celulare te mos kene detyrim te japin akses, pra dhenia e aksesit dhe tarifa te jene komerciale kur kane interes te dy palet?*
6. *A mendoni se AKEP duhet te marre ne konsiderate rekomandimin e vitit 2009 te KE (2009/396/EC) per modelim te paster BULRAIC per terminimine thirrjeve celulare duke rishikuar modelin BULRAIC te vitit 2010 apo duke kryer neq model te ri?*
7. *Si ka ndikuar hyrja e Eagle Mobile dhe Plus Communication ne tregun celular me pakice ne aspektin e tarifave dhe cilesise se sherbimeve?*
8. *Cfare mendoni per konkluzionin e AKEP per rritjen e konkurences ne tregun me pakice celulare dhe treguesit e marre ne konsiderate per kete perfundim si ndryshimi i pjeseve te tregut, rritja e ndjeshme e perdorimit mesatar te thirrjeve, renia e te ardhurave dhe normave te fitimit te dy operatoreve me te medhenj, rritjen e perfitimeve te perdoreve celulare nga portabilitetit dhe sherbimet 3G?*

9. *A jeni dakort me perfundimin e AKEP se tregu me shumice i akses dhe origjinimit te thirrjeve ne rrjetet celulare nuk eshte me treg i justifikueshem per nderhyrje ex-ante? Cfare mendoni per arsyetimin e perdorur, testin e tre kriterëve?*
10. *Cilat jane komentet tuaja per propozimin e AKEP, qe heqja e detyrimeve per FNT te AMC dhe Vodafone Albania te percaktuara me VKD nr.1210, date 30.03.2011 dhe VKD nr.1211, date 30.03.2010, te behet efektiv 6 muaj pas marrjes se vendimit nga AKEP per FNT ne tregjet celulare, sipas dokumentit te analizes finale qe do te publikohet pas konsultimit publik?*
11. *A e gjykoni te arsyeshme aplikimin e nenit 51 per te kater operatoret celulare per dhenie aksesit per operatoret e kartave me parapagim dhe per thirrjet drejt numrave 0800 dhe me tarifa origjinimi sipas vlerave te skedarit kohor te percaktuar ne Shkurt 2011 per orientimin ne kostot BULRAIC? A duhet zhvilluar nje konsultim publik i vecante per keto ceshtje?*